

การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชา อิสลามศึกษา
เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

สารนิพนธ์
ของ
อมร หมัดยูนุ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา
พฤษภาคม 2549

การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชา อิสลามศึกษา
เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

สารนิพนธ์
ของ
อมร หมัดยูนุ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา

พฤษภาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชา อิสลามศึกษา
เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

บทคัดย่อ
ของ
อมร หมัดยูनु

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา
พฤษภาคม 2549

อมร หมดบุญ. (2549). การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชา อิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธี
ฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3. สารนิพนธ์ กศ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ :
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิลาส เกื้อมี

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา
เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 และหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์
85/85

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนดอน
ฉิมพลีพิทยาคมที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โดยทำการทดลอง 3 ครั้ง เพื่อ
หาประสิทธิภาพของบทเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ บทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชา
อิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ แบบฝึกหัดระหว่างเรียน แบบทดสอบวัดผล
สัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์
ข้อมูล คือ ร้อยละและค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษาค้นคว้า ได้บทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบ
พิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก และด้าน
เทคนิคการผลิตสื่ออยู่ในระดับดี และมีประสิทธิภาพ 89.06/87.10

THE DEVELOPMENT OF VIDEOTAPE PROGRAM ON HAJJ AND UMRAH
BY VIDEOTAPE IN ISLAMIC EDUCATION SUBJECT
FOR LEVEL 3 STUDENTS

AN ABSTRACT
BY
AMORN MADYUNU

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education degree in Educational Technology
at Srinakharinwirot University

May 2006

Amorn Madyunu. (2006). *The Development Of Videotape Program On Hajj And Umrah by Videotape In Islamic Education Subject for Level 3 Students*. Master's Project, M.Ed. (Educational Technology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor : Assist Prof. Pilart Kuamee

The purpose of this study were to develop videotape program on Hajj and Umrah in Islamic education subject for level 3 students and to find out its efficiency according to the set of 85/85 criterion.

The samples used in this study were level 3 students, Donchimplee Pittiyakom School, in the second semester of 2005 academic year. Three experiments had made to find out the efficiency of the videotape program. The study instruments were the videotape program on Hajj and Umrah, achievement tests, and rating scale questionnaires. The statistics used for data analysis included percent and mean.

The result indicated that the qualities of content reached a very good level and a good level in techniques and had the efficiency of 89.06/87.10.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบ
พิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ของ อมร หมดยุ่น ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิลาศ เกื้อมี)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิลาศ เกื้อมี)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรบุญฤทธิ์ ควรหาเวชศิษฐ์)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ชูชาติ)
วันที่ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2549

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์พิลาศ เกื้อมี อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ และตรวจแก้ข้อบกพร่องต่างๆ จนแล้วเสร็จ และขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ธีรบุญฤทธิ์ ควรรหาเวชศิษฐ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิราภรณ์ บุญส่ง ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาญชัย อินทรสุณานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญฤทธิ์ คงคาเพชร และอาจารย์ ดร.กุศล อิศดุลย์ ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการประเมินคุณภาพด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา ส่วนการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา ขอขอบพระคุณ อาจารย์สมศักดิ์ ภูหมะหมัด อาจารย์จำนงค์ สุขถาวร และอาจารย์รังสิต เจ๊ะหวัน ที่ให้ความอนุเคราะห์ รวมทั้งให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขจนบทเรียนวิธีทัศน์การสอนมีความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง และอาจารย์ไพศาล คงภิรมย์ขึ้นที่ กรุณาให้คำแนะนำในด้านสถิติ และการวิเคราะห์ข้อมูล

สุดท้ายขอขอบพระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจตลอดมาจนสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ประโยชน์ และคุณค่าของสารนิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบแด่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

อมร หมัดยูนุ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
ความสำคัญของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	3
เนื้อหาวิชา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา	5
หลักการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา	5
ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา	6
งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา.....	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการวิดิทัศน์	11
ความหมายของรายการวิดิทัศน์	11
คุณค่าและประโยชน์ของรายการวิดิทัศน์เพื่อการศึกษา	12
ประเภทและรูปแบบของรายการวิดิทัศน์เพื่อการศึกษา.....	14
การผลิตรายการวิดิทัศน์.....	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการวิดิทัศน์	22
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาและการสอนวิชาอิสลามศึกษา	25
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	25
สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา	
และวัฒนธรรม.....	27
ความสำคัญของการเรียนรู้อิสลามศึกษา	27
แนวการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา.....	29
แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น	30
มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษาตามหลักสูตร	
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	31
การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์.....	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย 42
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 42
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 42
	การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 43
	การดำเนินการทดลอง 45
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 46
4	ผลการวิจัย 48
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 48
	ผลการวิจัย 48
	ผลการประเมินคุณภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ..... 49
	ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน..... 50
5	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ 53
	ความมุ่งหมายของการวิจัย..... 53
	ความสำคัญของการวิจัย..... 53
	ขอบเขตของการวิจัย..... 53
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 54
	การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 54
	การดำเนินการทดลอง..... 55
	สรุปผลการวิจัย..... 55
	อภิปรายผล..... 56
	ข้อเสนอแนะ..... 56

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	58
ภาคผนวก.....	64
ภาคผนวก ก. ตารางแสดงค่าความยากง่าย(p) ค่าอำนาจจำแนก(r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบหลังเรียน.....	65
ภาคผนวก ข. บทรายการวิดิทัศน์ เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์.....	67
ภาคผนวก ค. แบบประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอน.....	120
ภาคผนวก ง. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบบทเรียนวีดิทัศน์การสอน.....	123
ภาคผนวก จ. แบบฝึกหัดและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	125
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	138

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ผลการประเมินคุณภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ด้านสื่อเทคโนโลยี การศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา.....	49
2 ผลการประเมินคุณภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา.....	50
3 ผลการทดลองหาประสิทธิภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอนจากการทดลองครั้งที่ 2...	51
4 ผลการทดลองหาประสิทธิภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอนจากการทดลองครั้งที่ 3...	52
5 แสดงคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	66

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างการวิจัยการศึกษา กับการวิจัย และการพัฒนาทางการศึกษา.....	6

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 22 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

สำหรับสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ จะมุ่งพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนนำหลักการของศาสนาที่ตนนับถือมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กต้องพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจไปพร้อมๆ กัน แต่การพัฒนาจริยธรรมของเด็กไม่อาจกระทำได้โดยตรงที่จิตใจ เนื่องจากเด็กมีการควบคุมตนเองได้น้อย จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาพฤติกรรม เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 12) ฉะนั้นครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ในการสร้างสรรค์ความรู้ของตน ตลอดจนส่งเสริมให้ประพฤติปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักการของศาสนาที่ตนนับถือ แต่จากการวิจัยประเมินผลโครงการอบรมครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาและวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตการศึกษา 6 พบว่าในการจัดการเรียนการสอน ครูส่วนมากใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ไม่ใช้สื่อสอน ส่วนในด้านการประเมินผลควรจะต้องประเมินจากพฤติกรรมของนักเรียนให้มากขึ้น การสอนจึงจำกัดอยู่ที่ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาที่ขาดการบูรณาการ ครูจะสอนข้อสอบและไม่สนใจจุดประสงค์(หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2538 : 12-14)ปัญหาเหล่านี้ยังครอบคลุมไปถึงการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นวิชาเลือกเสรีในสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีการจัดสอนในโรงเรียนที่มีนักเรียนบางส่วนเป็นมุสลิม เพื่อสนองแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การสอนวิชาอิสลามศึกษา เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ นั้นมุ่งที่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้และสามารถปฏิบัติศาสนกิจในเรื่องนี้ได้จริง การได้เห็นสถานที่ที่จะปฏิบัติ ตลอดจนขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นจริงจะช่วยทำให้การเรียนการสอนในเรื่องนี้บรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

ดังนั้นการใช้สื่อที่ให้ภาพและเสียงที่เหมือนจริง จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการสอนวิชาอิสลามศึกษาในเรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์นี้

ในการเรียนการสอนนั้น หากผู้สอนได้นำสื่อการสอนที่เหมาะสมมาใช้ประกอบ ย่อมจะทำให้การเรียนการสอนมีความสมบูรณ์และมีความหมายมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสื่อการสอนจะช่วยจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้ใกล้เคียงกับความจริง ช่วยให้เข้าใจง่าย เพราะสื่อการสอนคือตัวกลางที่จะนำสารไปยังผู้รับสารได้ถูกต้องและรวดเร็วที่สุด ชม ภูมิภาค(2523 : 5)ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของสื่อที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อการสอนและการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. มีคุณสมบัติในการจับยึดประสบการณ์กิจกรรมต่างๆ เอาไว้ เพื่อการสังเกต การศึกษา พิจารณาได้เท่าที่ความต้องการจะศึกษา

2. มีคุณสมบัติในการจัดแจง จัดการและปรุงแต่งได้อย่างกว้างขวาง ทำให้สามารถแปลงเหตุการณ์ต่างๆ ได้ เช่น เทคนิคของภาพยนตร์และโทรทัศน์

3. มีคุณสมบัติในด้านการขยาย การแจกจ่ายเป็นหลายๆ ฉบับ เช่น การทำซ้ำ หรือในสื่ออันเดียวกันใช้ได้หลายครั้ง รวมทั้งสามารถเข้าถึงคนจำนวนมากได้การเรียน

วีดิทัศน์เป็นสื่อการสอนที่มีคุณสมบัติครบทั้ง 3 ประการ เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถให้ความรู้ได้ทุกรูปแบบ ตั้งแต่ความรู้ง่าย ๆ ไปจนถึงกระบวนการที่ซับซ้อน เป็นเครื่องมือที่สอนได้เหมือนกับการสอนของครูโดยตรง(พินิต วัฒน. 2520 :11)นอกจากนี้วีดิทัศน์ยังช่วยแก้ปัญหาครูไม่มีทักษะที่ดี ขาดความรู้ที่เหมาะสม นักเรียนมีจำนวนมากเกินไป รวมทั้งนักเรียนที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน(วสันต์ อติศัพท์. 2533 : 13-14)

รายการวีดิทัศน์เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้ชมได้อย่างกว้างขวางและมีความนิยมนักแพร่หลาย ได้มีการปรับปรุงรูปแบบรายการให้เหมาะสมกับการนำมาใช้ในวงการศึกษา เพื่อการส่งเสริมการดำรงชีวิตที่ดีเพิ่มพูนความรู้และข่าวสารให้กับประชาชนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน แนวทางปฏิบัติต่างๆ ถ้าได้เผยแพร่โดยใช้โทรทัศน์จะได้รับผลดีกว่าวิธีอื่น(เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต. 2528 : 274)อีกทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันมีส่วนทำให้การผลิตรายการวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพ ราคาถูก สะดวกต่อการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้อย่างมากมาย (ไพศาล ช่วยชูหนู.2528 : 3)การที่จะนำเอารายการวีดิทัศน์ที่บันทึกไว้นั้นมาเสนอได้ตลอดเวลา คุณภาพก็ไม่แตกต่างจากรายการสดมากนัก ทั้งยังสามารถลบและอัดใหม่ได้ตามต้องการ(เกศินี โชตติเสถียร. 2523 : 108)เนื่องจากคนเราสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากการได้เห็น 75 % ได้ยิน 13 % จากการสัมผัส 6 % กลิ่น 3 % และจากรส 3 % (สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต. 2538)ซึ่งการเรียนรู้จากรายการวีดิทัศน์นั้นเป็นการรับรู้จากประสาทสัมผัสถึง 88 % คือการได้เห็น 75 % กับได้ยิน 13 % เพราะรายการวีดิทัศน์เป็นสื่อที่รวมเอาคุณสมบัติของวิทยุ(การได้ยิน)ภาพยนตร์(ได้เห็นภาพ)และหนังสือพิมพ์(ได้อ่านตัวหนังสือ)(วไลรัตน์ พูนวสิน.2535 : 2)มาร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจและเชื่อถือมากขึ้น สื่อโทรทัศน์ถ้านำมาใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้วก็จะย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูง(สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต. 2526 : 2)ในแง่การให้การศึกษาแก่เยาวชนอย่างแน่นอน

รายการวิดิทัศน์จึงนับเป็นสื่อที่มีอิทธิพลยิ่งต่อเด็ก ๆ เพราะนอกจากจะทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและจดจำได้ยาวนานแล้ว ยังก่อให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมใหม่ๆ ที่พบเห็นแล้ว เพราะต้องใช้สัมผัสทั้งประสาทหูและประสาทตาไปพร้อมๆ กัน สามารถรับรู้อารมณ์ โนมินาวั ชักจูง และแนะนำได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาสื่อบทเรียนวิดิทัศน์ เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์ และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิง เทรา เขต 1 เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติ ทำให้นักเรียนปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนมีความตระหนักในคุณค่าของการปฏิบัติศาสนกิจ อันจะทำให้เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อการพัฒนาและหาประสิทธิภาพบทเรียนวิดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้บทเรียนวิดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ จำนวน 1 ชุด ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. เป็นแนวทางในการจัดทำบทเรียนวิดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษาในเรื่องอื่นๆ เช่น วิธีอาบน้ำละหมาด วิธีละหมาด เป็นต้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนมุสลิมในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 140 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนมุสลิมในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 50 คน ที่ได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย(Simple Random Sampling)

3. เนื้อหาวิชา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ วิชาอิสลามศึกษา ซึ่งอยู่ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยมีเนื้อหาสำคัญดังนี้

ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ตอนที่ 2 เรื่อง ขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ตอนที่ 3 เรื่อง ข้อห้ามต่างๆ ในขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน หมายถึง การผลิตบทเรียนวีดิทัศน์การสอน เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยนำบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ แล้วปรับปรุงแก้ไขบทเรียนวีดิทัศน์การสอนภายใต้การดูแลของผู้เชี่ยวชาญ จนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. บทเรียนวีดิทัศน์การสอน หมายถึง บทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่ผลิตขึ้นในรูปแบบสารคดี เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นอย่างมีระบบตามขั้นตอนของการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ครูใช้เป็นอุปกรณ์ในการสอนโดยทำการถ่ายทำและตัดต่อแล้วแปลงเป็นไฟล์วีดิโอรูปแบบ MPEG ในระบบ PAL ต่อจากนั้นจึงบันทึกลงบนแผ่น VCD ที่เสนอทั้งภาพและเสียงประกอบตั้งแต่ต้นจนจบ

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติและมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาจากการเรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์การสอน เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ซึ่งวัดได้โดยการใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. ประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน หมายถึง ผลการเรียนรู้จากบทเรียนวีดิทัศน์การสอน เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ โดยกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของสื่อดังกล่าวไว้ที่ 85/85

85 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียน ที่ทำได้ถูกต้องของกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 85 หรือสูงกว่า

85 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียน ที่ทำได้ถูกต้องของกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 85 หรือสูงกว่า

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา

- 1.1 หลักการวิจัยและพัฒนาการศึกษา
- 1.2 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาการศึกษา
- 1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาการศึกษา

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนวีดิทัศน์การสอน

- 2.1 ความหมายของวีดิทัศน์
- 2.2 คุณค่าและประโยชน์ของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน
- 2.3 ประเภทและรูปแบบของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน
- 2.4 การผลิตบทเรียนวีดิทัศน์การสอน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนวีดิทัศน์การสอน

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอนเรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและการพัฒนาทางการศึกษา

1.1 หลักการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา (Education Research and Development)

บอร์ก และกอลล์(Borg and Gall.1989 : 782)ได้กล่าวถึงหลักการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษาไว้ว่าการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา (Education Research and Development หรือ R&D) เป็นการพัฒนาการศึกษาโดยพื้นฐานของการวิจัย (Research Based and Education Development) เป็นกลยุทธ์หรือวิธีการสำคัญที่นิยมใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาการศึกษาโดยเน้นหลัก เหตุผลและตรรกวิทยาเป็นเป้าหมายหลัก คือใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาและประเมินผลหรือ ตรวจสอบผลผลิตทางการศึกษา(Education Product) อันหมายรวมถึง หนังสือ วัสดุ ครุภัณฑ์ทางการศึกษาและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือแม้แต่วิธีสอน การจัดโปรแกรมทางการศึกษา จุดเน้นหลักของการวิจัยและการพัฒนาในยุคปัจจุบัน มักจะถูกจัดให้อยู่ในระดับต้นๆ ของโปรแกรมการพัฒนาต่างๆ เสมอ ซึ่งโปรแกรมต่างๆ เหล่านี้ จัดได้ว่าเป็นระบบการเรียนรู้ที่ซับซ้อนและจะต้องจัดเตรียมทำ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรเฉพาะด้านที่เหมาะสม

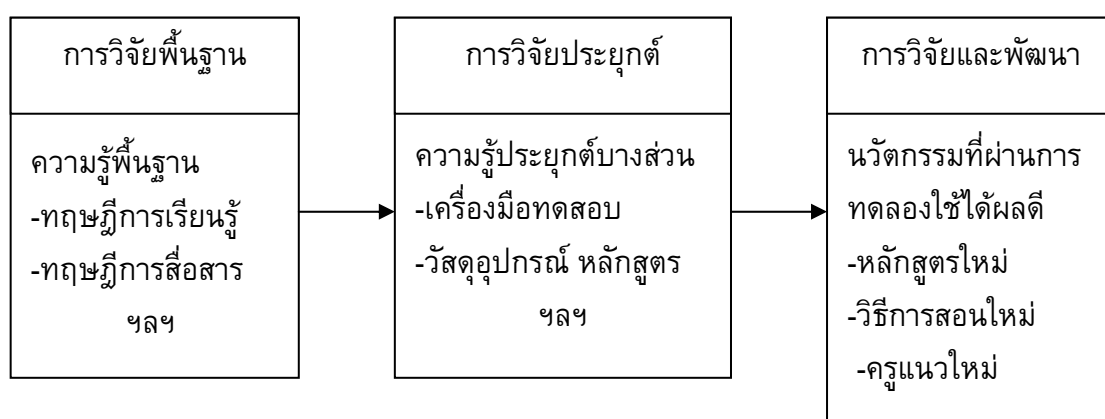
การวิจัยและการพัฒนาทางการศึกษาแตกต่างจากการวิจัยทางการศึกษา 2 ประการคือ

- 1. เป้าประสงค์(Goal) การจัดการศึกษามุ่งค้นคว้าหาความรู้ใหม่โดยการวิจัยพื้นฐานหรือมุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน โดยการวิจัยประยุกต์ แต่การวิจัยและการพัฒนาทางการศึกษามุ่ง

พัฒนาและตรวจสอบคุณภาพผลผลิตทางการศึกษา แม้ว่าการวิจัยประยุกต์ทางการศึกษาหลายโครงการมีการพัฒนาผลผลิตทางการศึกษา เช่น การวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิผลของวิธีสอน หรืออุปกรณ์การสอน ผู้วิจัยอาจพัฒนาสื่อ หรือผลผลิตทางการศึกษา สำหรับการสอนแต่ละระบบแต่ละผลผลิตเหล่านี้ โดยใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยแต่ละครั้งเท่านั้น ไม่ได้พัฒนาไปสู่การใช้สำหรับโรงเรียนทั่วไป

2. การนำไปใช้ การวิจัยทางการศึกษามีช่องว่างระหว่างผลการวิจัยกับการนำไปใช้จริงอย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ผลการวิจัยทางการศึกษาจำนวนมากอยู่ในตู้ไม่ได้รับการพิจารณานำไปใช้ นักการศึกษาและนักวิจัยจึงหาทางลดช่องว่างดังกล่าวโดยวิธีที่เรียกว่า “การวิจัยและพัฒนา”

อย่างไรก็ตาม การวิจัยและการพัฒนาทางการศึกษามีใช้สิ่งที่ทดแทนการวิจัยทางการศึกษา คือเป็นตัวเชื่อม เพื่อแปลงไปสู่ผลผลิตทางการศึกษาที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในโรงเรียนทั่วไป ดังนั้น การใช้กลยุทธ์การวิจัยและการพัฒนาทางการศึกษา เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาการศึกษา จึงเป็นการใช้ผลจากการวิจัยทางการศึกษา(ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยพื้นฐาน หรือการวิจัยประยุกต์)ให้เป็นประโยชน์มากขึ้น ซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์ และความแตกต่างได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 แสดงความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างการวิจัยการศึกษา กับ การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา

1.2 ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยและพัฒนา

เอสพิช และวิลเลียมส์(Espich and Williams.1967 : 75–79)ได้อธิบายถึงการวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การทดสอบที่ละคน(One to one Testing) จากกลุ่มตัวอย่างที่มีผลการเรียนระดับต่ำกว่าปานกลางเล็กน้อย จำนวน 2-3 คน เพื่อให้ศึกษาสื่อที่พัฒนาขึ้น และหลังจากการศึกษา ผู้พัฒนาจะสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อและข้อบกพร่องจากกลุ่มตัวอย่างนั้น

2. การทดลองกับกลุ่ม(Small Group Testing) ใช้กลุ่มตัวอย่าง 5-6 คนดำเนินการคล้ายขั้นตอนที่ 1 แต่ให้กลุ่มตัวอย่างได้รับการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อนำผลไปวิเคราะห์หาประ

สิทธิ์ภาพของสื่อ โดยอาศัยเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 หากผลวิเคราะห์ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว ก็ปรับปรุงแก้ไขเฉพาะส่วนที่บกพร่อง เพื่อนำไปใช้ทดสอบในตอนที่ 3 ต่อไป

3.การทดสอบภาคสนาม(Field Testing) ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรเป้าหมายจริง โดยผู้พัฒนาสื่อจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการทดลอง แต่จะอาศัยครูผู้สอนดำเนินการแทน โดยใช้วิธีดำเนินการเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 2

บอร์ก และกอลล์(Borg and Gall.1989 : 784-785)ได้กล่าวถึงขั้นตอนสำคัญของการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มี 11 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดผลผลิตทางการศึกษาที่จะทำการพัฒนา ขั้นนี้ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าผลผลิตทางการศึกษาที่จะวิจัยและพัฒนาคืออะไร โดยต้องกำหนดว่า

1.1 ตรงกับความต้องการหรือไม่

1.2 ความก้าวหน้าทางวิชาการมีพอเพียงที่จะพัฒนาผลผลิตที่กำหนดหรือไม่

1.3 บุคลากรที่มีอยู่มีทักษะ ความรู้และประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการวิจัยและพัฒนานั้นหรือไม่

1.4 ผลผลิตนั้นจะต้องพัฒนาขึ้นในเวลาอันควรได้หรือไม่

2. ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นนี้เป็นการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยการสังเกตภาคสนาม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ผลผลิตทางการศึกษาที่กำหนด ถ้ามีความจำเป็นผู้ทำการวิจัยและพัฒนาอาจต้องทำการศึกษาวิจัยขนาดเล็ก เพื่อหาคำตอบที่งานวิจัยและทฤษฎีที่มีอยู่ไม่สามารถตอบได้ ก่อนที่จะเริ่มทำการพัฒนาต่อไป

3. การวางแผนวิจัยและพัฒนา ขั้นนี้ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

3.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้ผลผลิต

3.2 ประเมินค่าใช้จ่าย กำลังคน และระยะเวลาที่ต้องใช้ในการวิจัยและพัฒนา

3.3 พิจารณาผลสืบเนื่องของผลผลิต

4. พัฒนารูปแบบขั้นต้นของผลผลิตทางการศึกษา ขั้นนี้เป็นการออกแบบและจัดผลผลิตการศึกษาที่วางแผนไว้ มีการจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอน วิธีการใช้อุปกรณ์ และกำหนดวิธีการประเมิน เช่น ถ้าเป็นโครงการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอบรมระยะสั้นก็ต้องออกแบบหลักสูตร เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในหลักสูตร คู่มือและเอกสารในการฝึกอบรม และเครื่องมือในการประเมิน

5. ทดลองใช้ผลผลิตทางการศึกษาครั้งที่ 1 โดยการนำผลผลิตทางการศึกษาที่ออกแบบและจัดเตรียมไว้ในขั้นที่ 4 ไปทดลองใช้ เพื่อทดสอบคุณภาพขั้นต้นของผลผลิตทางการศึกษา ในโรงเรียนจำนวน 1-3 โรงเรียน ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเล็ก 6-12 คน ประเมินผลโดยการใช้แบบสอบถามการสังเกต และการสัมภาษณ์แล้วรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์

6. ปรับปรุงผลผลิตทางการศึกษาครั้งที่ 1 ขั้นนี้เป็นการนำข้อมูลและผลจากการทดลองใช้จากขั้นที่ 5 มาพิจารณาปรับปรุง

7. ขั้นตอนทดลองผลผลิตทางการศึกษาครั้งที่ 2 ขั้นนี้ให้นำผลผลิตทางการศึกษาที่ปรับปรุงไปทดลอง เพื่อหาคุณภาพผลผลิตทางการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ในโรงเรียน จำนวน 5-15 โรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 30-100 คน ประเมินผลเชิงปริมาณในลักษณะ Pre-test กับ Post-test นำผลไปเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของการใช้ผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งอาจมีกลุ่มควบคุม กับกลุ่มทดลอง ถ้าจำเป็น

8. การปรับปรุงผลผลิตทางการศึกษาครั้งที่ 2 ขั้นนี้เป็นการนำข้อมูลและผลจากการทดลองใช้จากขั้นที่ 7 มาพิจารณาปรับปรุง

9. ขั้นตอนทดลองผลผลิตทางการศึกษาครั้งที่ 3 ขั้นนี้ให้นำผลผลิตทางการศึกษาที่ปรับปรุงไปทดลอง เพื่อหาคุณภาพการใช้งานของผลผลิตทางการศึกษาในโรงเรียน จำนวน 10-30 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง 40-200 คน ประเมินผลโดยใช้แบบสอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์ แล้วรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์

10. ปรับปรุงผลผลิตทางการศึกษาขั้นสุดท้าย เป็นการนำข้อมูลและผลจากการทดลองใช้จากขั้นที่ 9 มาพิจารณาปรับปรุงครั้งสุดท้าย

11. เผยแพร่และการนำไปใช้ ขั้นนี้เป็นการเสนอรายงานเกี่ยวกับผลการวิจัยและพัฒนาผลผลิตทางการศึกษาในที่ประชุมสัมมนาทางวิชาการ หรือวิชาชีพ หรือส่งไปลงพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการ และติดต่อกับหน่วยงานทางการศึกษา เพื่อจัดทำผลผลิตทางการศึกษาเผยแพร่ไปใช้ในโรงเรียนต่างๆ หรือติดต่อบริษัทเพื่อผลิตจำหน่ายต่อไป

เมเยอร์(Mayer.1984 : 305-344)ได้อธิบายขั้นตอนสำคัญของการวิจัยและพัฒนาชุดฝึกไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การพิจารณาจากกลุ่มเพื่อน(Judgement by Peers)โดยให้ทำการศึกษาคู่มือที่ละชุด หลังการศึกษา ผู้พัฒนาชุดฝึกจะสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับชุดฝึก จากนั้นจึงร่วมกันพิจารณาหาข้อบกพร่องเป็นรายหน้า และหลังจากนั้นให้ผู้ศึกษาชุดฝึกตอบแบบสอบถาม แบบประเมินค่าและแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อนำไปวิเคราะห์หาข้อบกพร่องต่อไป

2. ทดลองกับกลุ่มเล็ก(Trial with Small Group)จากอาสาสมัคร 3-5 คน มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างเรียน หลังศึกษาเสร็จ ผู้ศึกษาชุดฝึกจะร่วมกันอภิปรายชี้แจงถึงข้อบกพร่องของชุดฝึก เพื่อการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3. ทดลองกับชั้นเรียนที่เป็นตัวแทน(Trial with Representation Class or Classes)ดำเนินการคล้ายขั้นตอนที่ 2 คือให้มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เนื่องจากการทดสอบใช้สื่อในขั้นตอนนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากจึงไม่เหมาะกับการสัมภาษณ์หรืออภิปรายแบบเดิม ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และจากแบบสอบถาม จะได้รับการวิเคราะห์หาข้อบกพร่องของสื่อเพื่อการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

โดยสรุปแล้ว การวิจัยและการพัฒนาเป็นรูปแบบการวิจัยที่จะทำให้การวิจัยการศึกษาทั้งการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ได้รับการนำไปใช้ในการปรับปรุง หรือพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น เพราะการวิจัยและการพัฒนาเน้นการพัฒนาผลผลิตทางการศึกษา ที่ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่าง

กว้างขวาง ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่เหมือนขั้นตอนการวิจัยการศึกษา การที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเมืองไทย จึงไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องที่ยากเกินไป เพราะการวิจัยการศึกษาได้เจริญก้าวหน้าในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน หน่วยราชการระดับสูงหลายแห่งมีการทำการวิจัยการศึกษาอย่างจริงจัง ในทางการศึกษาและการเรียนการสอนมีการเปิดสอนสาขาวิชา การวิจัยการศึกษากันถึงระดับปริญญาเอก ดังนั้นหากนักวิจัยการศึกษาไทยสนใจการวิจัยและพัฒนาการศึกษาเพิ่มขึ้น ก็จะได้ทำในสิ่งแปลกใหม่ที่มีประโยชน์ต่อวงการการศึกษาไทย(บุญสืบ พันธุ์ดี.2537 : 84-85)

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาสื่อที่พบมากในปัจจุบัน จะเป็นการวิจัยและพัฒนาสื่อให้ได้ประสิทธิภาพ เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง หรือพัฒนาการศึกษาให้ได้แนวทางการศึกษาใหม่ๆ เช่น สร้างและพัฒนารายการวีดิทัศน์การสอน การหาคุณค่าของรายการวีดิทัศน์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เป็นการเปรียบเทียบรายการวีดิทัศน์กับสื่ออื่นๆ หรือกับการสอนปกติ มีผู้ทำงานวิจัยและพัฒนาไว้หลายท่านดังนี้

สุประณีต ยศกลาง(2528 : 72)ได้สร้างและทดลองใช้เทปโทรทัศน์สื่อพื้นบ้านหมอลำเรื่องยาเสพติด สำหรับฝึกอบรมกลุ่มเยาวชนนอกโรงเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การฝึกอบรมโดยใช้เทปโทรทัศน์สื่อพื้นบ้านหมอลำเรื่องยาเสพติดช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีความคิดเห็นต่อวิธีการฝึกอบรมในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ไพโรจน์ ติรณธนากุล และคนอื่นๆ(2529 : 31-37)ได้สร้างชุดการสอนเทปโทรทัศน์ประกอบด้วยไมโครคอมพิวเตอร์ ศึกษาเฉพาะกรณีการเขียนรายงานและวิทยานิพนธ์ โดยจัดทำเป็นบทเรียนสำเร็จรูปเทปโทรทัศน์ประกอบด้วยไมโครคอมพิวเตอร์ เรื่อง การเขียนรายงานและวิทยานิพนธ์ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือ นักเรียนระดับ ปวส. จำนวน 44 คน มีความรู้พื้นฐานจากการเขียนรายงานเบื้องต้นพอสมควร ปรากฏว่า ชุดการสอนเทปโทรทัศน์ประกอบไมโครคอมพิวเตอร์นี้สามารถเพิ่มการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ดี ผู้เรียนสามารถเขียนรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ได้ถูกต้องตามรูปแบบที่สมบูรณ์ สามารถอธิบายและแจกแจงส่วนประกอบของรูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ได้ และประโยชน์ที่สำคัญในการจัดสร้างชุดบทเรียนสำเร็จรูปเทปโทรทัศน์ประกอบด้วยไมโครคอมพิวเตอร์นี้คือ เป็นการกำหนดการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นไปตามขั้นตอนอย่างแท้จริง

วรวรรณ จันทรรัฐ(2531 : บทคัดย่อ)ได้สร้างเทปการสอนโทรทัศน์สำหรับผู้ปกครองในการฝึกฟังให้แก่เด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน โดยตั้งเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ระดับ 80/80 ทำการทดลองกับผู้ปกครอง 12 คน และเด็กในการปกครอง 12 คน ผลการวิจัยมีค่าอยู่ระหว่าง 90.00 ถึง 96.67 และ 83.33 ถึง 94.44

รัชนี้เพ็ญ เทพหัสดิน ณ อยุธยา(2533 :บทคัดย่อ)ได้ทำการสร้างชุดการสอนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 สาขาการท่องเที่ยว สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ ผลปรากฏว่า ชุดการสอนมีประสิทธิภาพ 96.31/82.80 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80 นอกจากนี้ ผลการทดสอบก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าชุดการสอนที่สร้างขึ้นช่วยให้นักศึกษามีความรู้เพิ่มขึ้น และมีประสิทธิภาพเชื่อถือได้

อาศิรา สามห้วย(2538 : 48)ได้ศึกษาพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรายการวีดิทัศน์ประกอบการสอนจริยธรรม เรื่อง มารยาทไทย สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โรงเรียนเศรษฐเสถียร กรุงเทพฯ ผลวิจัยพบว่า รายการวีดิทัศน์ประกอบการสอนกิจกรรมการไหว้ นักเรียนสามารถทำได้ร้อยละ 97.67 กิจกรรมการกราบ นักเรียนสามารถทำได้ร้อยละ 87.83 กิจกรรมการรับของส่งของ นักเรียนสามารถทำได้ร้อยละ 89.48 จึงสรุปได้ว่า รายการวีดิทัศน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80

มนัส เกิดแย้ม(2539 : บทคัดย่อ)ได้สร้างและพัฒนารายการวีดิทัศน์การสอนวิชาอาชีพ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดไทรมา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 83 คน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า รายการวีดิทัศน์การสอนวิชาชีพ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ 83.07/82.93 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80 และผลการเรียนรู้ของกลุ่มทดลองที่ศึกษาจากรายการวีดิทัศน์การสอนวิชาชีพ สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่สอนตามปกติ มีคะแนนเฉลี่ย 26.28 และ 23.12 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

สุธัญญา ภูรัตนพิชญ์(2539 :บทคัดย่อ)ได้พัฒนารายการวีดิทัศน์การสอนชุด การล้างฟิล์ม และการอัดขยายภาพขาว-ดำ ผลการวิจัยปรากฏว่า รายการวีดิทัศน์การสอนชุด การล้างฟิล์มขาว-ดำ มีประสิทธิภาพเป็น 86.11/82.00 และชุดการอัดขยายภาพขาว-ดำ มีประสิทธิภาพเป็น 82.92/82.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนการหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า การเรียนจากรายการวีดิทัศน์การสอนทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ไพโรจน์ วรกระมล(2539 : บทคัดย่อ)ได้พัฒนารายการวีดิทัศน์การสอนเรื่อง การฉีกภาพ และการใช้ภาพทางการศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า

- 1.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และหลังเรียนของกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 แสดงว่าการเรียนจากรายการวีดิทัศน์การสอนเรื่องการฉีกภาพและการใช้ภาพทางการศึกษา ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นจริง

- 2.รายการวีดิทัศน์การสอนเรื่องการฉีกภาพและการใช้ภาพทางการศึกษามีประสิทธิภาพเป็น 91.06/93.00 แสดงว่าวีดิทัศน์การสอนมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (90/90) จริง

อนัญญา ประสงค์พร(2540 : 48)ได้ทำการพัฒนารายการวิดิทัศน์การสอนเรื่อง พืชและการผสมพันธุ์ของพืชดอก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า รายการวิดิทัศน์การสอนเรื่อง พืชและการผสมพันธุ์ของพืชดอก มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน ดังนี้

1. รายการวิดิทัศน์การสอนเรื่อง พืช มีประสิทธิภาพ 95/93
2. รายการวิดิทัศน์การสอนเรื่อง การผสมพันธุ์ของพืชดอก มีประสิทธิภาพ 92/91

ภูษิต อานมณี(2541 : บทคัดย่อ)ได้ทำการพัฒนารายการวิดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการทดสอบและหาประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ด้วยเกณฑ์ที่กำหนดคือ 90/90 และการหาผลการเรียนรู้โดยการเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. รายการวิดิทัศน์มีประสิทธิภาพ 95.85/91.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด
2. ผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การวิจัยและพัฒนาสื่อให้ได้ประสิทธิภาพเพื่อนำไปใช้ในการศึกษา เช่น การสร้างและพัฒนารายการวิดิทัศน์การสอน การหาคคุณค่าของรายการวิดิทัศน์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน หรือการเปรียบเทียบรายการวิดิทัศน์กับสื่ออื่นๆ หรือกับการสอนปกติ ล้วนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในทุกเนื้อหาวิชา และทุกระดับการศึกษา ทั้งนี้เพราะช่วยทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นทั้งสิ้น

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการวิดิทัศน์

2.1 ความหมายของรายการวิดิทัศน์

ในปัจจุบันรายการวิดิทัศน์เป็นสื่อชนิดหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ เป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางในวงการศึกษา โดยรายการวิดิทัศน์จะให้ทั้งสาระความรู้ และความบันเทิง อีกทั้งในการนำไปใช้ชั้นเรียนก็สามารถนำไปใช้ได้อย่างสะดวก เพียงแต่มีเครื่องรับโทรทัศน์และเครื่องเล่นวิดิทัศน์เท่านั้น สำหรับความหมายของรายการวิดิทัศน์ได้มีผู้ให้คำนิยามไว้ดังนี้

คำว่า “วิดิทัศน์” เป็นคำที่ราชบัณฑิตยสถาน(2532 : 3)บัญญัติขึ้นเพื่อใช้ในเชิงวิชาการ มาจากคำว่า Video ซึ่งหมายถึง เครื่องที่แสดงภาพเพื่อความเพลิดเพลิน

วิดิทัศน์ หมายถึง ภาพที่มองเห็นในระบบโทรทัศน์(กรมวิชาการ.2527 : 158)

วิดิทัศน์ หมายถึง กระบวนการนำเสนอภาพและเสียง ในรูปแบบบันทึกและการทำซ้ำ โดยใช้แถบวิดิทัศน์(Hanson.1987 : 12)

วิดิทัศน์ หมายถึง การจัดเก็บภาพและการแสดงภาพบนจอโทรทัศน์(Heinich,Molenda and Russell.1993 : 450)

วิดิทัศน์ หมายถึง กระบวนการบันทึก หรือเก็บสัญญาณทางด้านภาพและสัญญาณทางด้านเสียงไว้ในสื่อกลางที่เป็นวัสดุทางแม่เหล็กไฟฟ้า และรวมไปถึงกระบวนการถ่ายทอดภาพและเสียงโดยผ่านอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่ผู้รับด้วย(บุญเที่ยง จุ้ยเจริญ.2534 :179)

ส่วนคำว่า แถบวีดิทัศน์ หรือเทปโทรทัศน์ มาจากคำว่า Videotape(สุรัชย์ ลิกขาบัณฑิต และ เสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต.2535 :138) ซึ่งหมายถึง แถบที่บันทึกภาพและเสียงในระบบโทรทัศน์(กรม วิชาการ.2527 : 158)

แถบวีดิทัศน์ หมายถึง แถบแม่เหล็กที่ใช้กับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำเสนอภาพ และ เสียง เป็นส่วนที่ใช้บันทึกโปรแกรมโทรทัศน์สำหรับนำออกอากาศในภายหลัง (Webster.1980 : 2037)

แถบวีดิทัศน์ หมายถึง แถบแม่เหล็กที่ใช้สำหรับบันทึกเสียง และภาพเคลื่อนไหว แล้ว สามารถนำมาเล่นตลับได้ ตามปกติจะใช้กับเครื่องเล่นแถบวีดิทัศน์(Rowntree.1981 : 341)

สันทัด ภีบาลสุข(2527 : 20)กล่าวว่า วิดีโอ แปลความตามศัพท์เทคนิค หมายถึง ภาพ แต่ วิดีโอเทป นั้นจะแปลได้ว่าเทปบันทึกภาพ หรือเทปโทรทัศน์ หมายถึง 2 กรณี คือ

1. เครื่องบันทึกเทปโทรทัศน์ หมายถึง เครื่องเล่นเทปโทรทัศน์ที่ใช้ได้ทั้งบันทึก(Record) และเล่นเทป(Playback)ออกทางเครื่องรับโทรทัศน์(TV Receive)

2. เทปภาพ หมายถึง เทปโทรทัศน์ทั้งชนิดม้วนและชนิดตลับ

เทปโทรทัศน์ หมายถึง แถบบันทึกภาพโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นเพื่อเป็นบทเรียน โดยเฉพาะมี จุดประสงค์เพื่อนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้มากขึ้น (วัฒนวรรณ สงวนเรือง.2528 : 20)

แถบวีดิทัศน์ หมายถึง วัสดุที่สามารถใช้บันทึกภาพและเสียงไว้พร้อมกันในแถบเทปในรูป ของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าและยังสามารถบันทึกและลบใหม่ได้เช่นเดียวกับเทปบันทึกเสียง(กิดานันท์ มลิทอง. 2536 : 144)

จากความหมายดังกล่าวจึงสรุปสำหรับการวิจัยครั้งนี้ว่า รายการวีดิทัศน์ หมายถึง รายการที่ บันทึกลงบนแถบบันทึกภาพที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน อันเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพช่วย กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ สนใจบทเรียนมากขึ้นและทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

2.2 คุณค่าและประโยชน์ของรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา

รายการวีดิทัศน์เป็นสื่อที่แสดงให้เห็นทั้งภาพและเสียง จึงสามารถให้ความรู้ได้ทุกรูปแบบตั้งแต่ ความรู้ง่าย ๆ ไปจนถึงขั้นที่เป็นกระบวนการซับซ้อนได้ รายการวีดิทัศน์จึงได้ถูกนำมาใช้กันอย่าง กว้างขวางในวงการศึกษา เพราะคุณสมบัติของเทปโทรทัศน์สามารถบันทึกภาพแล้วนำมาเปิดดูได้ทันที หรือนำมาตัดต่อเนื้อหาที่เอื้ออำนวยต่อบทเรียน หรือนำมาแก้ไขปรับปรุงได้

วิจิตร ภักดีรัตน์(2523 : 328)ได้กล่าวถึงคุณค่าของเทปโทรทัศน์ที่มีต่อการศึกษาดังนี้

1. เป็นเครื่องมือที่เข้าถึงคนหมู่มากได้พร้อมๆ กันทั้งหมด
2. เป็นการผสมผสานส่วนที่ดีที่สุดของภาพยนตร์และวิทยุเข้าด้วยกัน
3. เป็นเครื่องมือที่สามารถเอาชนะอุปสรรคของการเรียนรู้ได้หลายประการ ซึ่งไม่จำเป็นว่า ผู้รับจะต้องมีความสามารถทางภาษาสูง หรือต้องอยู่ ณ สถานที่เกิดเหตุการณ์นั้น

4. เป็นการเผยแพร่ความรู้ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญ ไปยังผู้รับได้เป็นจำนวนมาก
 5. โทรทัศน์สามารถนำเอาสื่อการสอนหลายอย่างมาใช้ร่วมกันได้อย่างสะดวก เป็นการใช้สื่อที่เรียกว่า สื่อประสม ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์
 6. เป็นอุปกรณ์การสอนที่ใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ประถม มัธยม และอุดมศึกษา
 7. ใช้ในการสาธิตอย่างได้ผล ในบทเรียนที่มีการแสดงปฏิบัติการทดลองวิทยาศาสตร์
 8. การวิจัยพบว่า โทรทัศน์ใช้สอนหลักการความคิดรวบยอด และกฎเกณฑ์ได้ผลดีที่สุด
- ในบรรดาสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญมากในการให้การศึกษาคือ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งโทรทัศน์อยู่ในฐานะที่ดีมากเพราะว่าสามารถที่จะให้เห็นภาพ และได้ยินเสียง จึงสามารถที่จะให้ความรู้ได้ทุกรูปแบบ ตั้งแต่ความรู้ง่าย ๆ ไปหากระบวนการที่ซับซ้อนได้ เป็นเครื่องมือที่สามารถสอนได้เทียบเท่าการสอนโดยครู(พินิต วัฒนโธ.2520 :11)

สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต(2538)ก็กล่าวถึงคุณค่าของรายการวีดิทัศน์ว่า

1. ช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาแก่มวลชน
2. ช่วยแพร่กระจายความรู้ไปยังมวลชน
3. ทำให้มวลชนมีความรู้ทันสมัย ทันวิทยาการ
4. ช่วยให้ครูสามารถติดต่อกับนักเรียนและครูได้
5. ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ
6. ผู้ปกครองสามารถติดตามและช่วยเหลือดูแลการศึกษาของนักเรียนได้ใกล้ชิด

ฉลองชัย สุรวัฒนบูรณ์(2528 : 301-302)กล่าวว่า โทรทัศน์และวีดิทัศน์นั้นมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนหลายประการ คือ

1. ขยายภาพให้เห็นได้ชัดเจน จะขยายต้นฉบับให้ใหญ่ หรือชัดเจนเพียงใดโดยอาศัยเลนส์ของกล้องแบบต่าง ๆ ตามที่ต้องการจะใช้งาน
2. ผู้เรียนจำนวนมากได้รับการเสนอบทเรียนจากภาพแหล่งเดียวกัน และในเวลาเดียวกันทำให้ได้ประสบการณ์ร่วมกัน
3. เครื่องรับโทรทัศน์จะอยู่ห่างจากกล้องโทรทัศน์เท่าไรก็ได้ ทำให้สามารถส่งบทเรียนไปได้ทุกหนทุกแห่ง
4. ในการแสดงภาพนั้น สามารถรวมภาพต่างๆ จากแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกันได้ เช่น จับภาพ 2 ภาพเข้าด้วยกัน จากฉากที่ต่าง ๆ กัน หรือซ้อนข้อความบรรยายภาพได้
5. สามารถเก็บข่าวสารโดยการบันทึกวีดิโอ สามารถเปิดดูเมื่อใดก็ได้
6. รายการถ่ายทอดสดต่างๆ ทำให้เห็นเหตุการณ์ได้ทันใจ ทันเหตุการณ์
7. โทรทัศน์สามารถสื่อความหมายในการเรียนการสอนได้หลายประการ เช่น สามารถเสนอเนื้อหาได้เป็นกลุ่ม เป็นหมวด หรือสรุปให้เข้าใจได้ง่าย

8. รายการวีดิทัศน์ช่วยให้ครูมีเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ใช้สอนนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย หรือใช้ดูบทเรียนจากรายการวีดิทัศน์สำหรับนักเรียนกลุ่มหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็สามารถที่จะดูแลให้คำแนะนำปรึกษาสำหรับนักเรียนที่กำลังอภิปราย หรือทำงานที่ได้รับมอบหมาย หรือการเรียนรู้เป็นรายบุคคลสำหรับนักเรียนคนอื่นๆ ก็ได้

จากคุณค่าของรายการวีดิทัศน์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า รายการวีดิทัศน์เป็นสื่อการสอนที่มีความสำคัญและเหมาะที่จะนำประโยชน์มาใช้ในการเรียนการสอนอิสลามศึกษาได้อย่างเต็มที่ จึงได้พัฒนารายการวีดิทัศน์เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ขึ้น

2.3 ประเภทและรูปแบบของรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา

วสันต์ อดิศักดิ์ (2533:14) ได้แบ่งรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาออกได้เป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของรายการ ได้แก่

1. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา(Educational Television : ETV)รายการประเภทนี้มุ่งส่งเสริมให้ความรู้ทั่วไปในด้านต่างๆแก่ผู้ชม เช่น สารคดี ดนตรี วรรณกรรม ภาษา วิทยาศาสตร์ เกษตรกรรม ฯลฯ

2. รายการโทรทัศน์เพื่อการสอน(Instructional Television : ITV)รายการประเภทนี้เน้นในเรื่องการเรียนการสอนแก่กลุ่มผู้ชมบางกลุ่มโดยตรง ใช้ได้ทั้งการสอนเนื้อหาทั้งหมดเป็นหลัก และการสอนเสริม มักจะเป็นรายการที่ครอบคลุมกระบวนการเรียนการสอนที่สมบูรณ์ ตั้งแต่การวางวัตถุประสงค์กระบวนการเรียนการสอน และการวัดผล ใช้ได้ทั้งในสถานศึกษาโดยตรง หรือการศึกษาระบบเปิด เช่น รายการโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และรายการโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

นอกเหนือจากการแบ่งรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังสามารถแบ่งในลักษณะอื่นได้อีก 3 ประเภทคือ

1. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาปกติ(Formal Education Programme)เป็นรายการที่ให้การเรียนการสอนในระบบเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรืออุดมศึกษา

2. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาออกโรงเรียน(Non-Formal Education Programme)เป็นรายการเพื่อให้ความรู้ทั่วไปแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นสารคดีทั่วไป ภาษา วิทยาศาสตร์ การแพทย์ เกษตรกรรม ฯลฯ

3. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั่วไป(Informal Education Programme)เป็นรายการที่ให้ความรู้ทั่วไปแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นสารคดีทั่วไป ภาษา วิทยาศาสตร์ การแพทย์ เกษตรกรรม ฯลฯ

เกศินี โชติกเสถียร(2523 :131)ได้อธิบายถึงรูปแบบการผลิตรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา โดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. รูปแบบรายการวิดิทัศน์ที่ผลิตขึ้นเพื่อการสอน(Teaching Format) เป็นกลุ่มรายการที่ใช้เพื่อการสอนตามหลักสูตร รูปแบบรายการมีบทบาทในเชิงการสอนมากกว่าการจูงใจ การผลิตรายการวิดิทัศน์ในลักษณะนี้จะง่ายกว่าแบบอื่นๆ

2. รูปแบบรายการวิดิทัศน์เพื่อการเรียน(Learning Format) เป็นกลุ่มรายการวิดิทัศน์ที่มุ่งใช้เพื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรแบบกลุ่มแรกก็ได้ หรืออาจใช้เพื่อการศึกษาทั่วไปก็ได้ แต่เป็นรายการที่ต้องใช้แรงจูงใจแก่ผู้ชมมากขึ้น ต้องให้ผู้ชมสนใจอยากติดตามโดยผู้ชมไม่มีความรู้สึกว่าการวิดิทัศน์ที่ผลิตขึ้นมาสอนตน แต่กลับรู้สึกว่าเป็นรายการดีมีประโยชน์น่าเรียนน่ารู้และเต็มใจชมโดยตลอด การผลิตรายการวิดิทัศน์ในรูปแบบนี้ต้องการความประณีตและใช้เทคนิควิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง

3. รูปแบบรายการเพื่อการเผยแพร่ข่าวสาร(Information Format) เป็นกลุ่มรายการที่มุ่งใช้เป็นสื่อเสนอแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อสนองความอยากรู้ เพื่อความทันต่อเหตุการณ์และสามารถปรับตัวเองเข้ากับความจริงก้าวหน้าของสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รายการวิดิทัศน์รูปแบบนี้ต้องสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ชมให้มากที่สุด การผลิตรายการต้องอาศัยความประณีตและใช้เทคนิควิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ(2523 : 731-736)ได้อธิบายถึงรูปแบบของรายการวิดิทัศน์ว่า รูปแบบ(Format)หมายถึง วิธีการและลีลาการนำเสนอเนื้อหาสาระและสิ่งที่มีอยู่ในรายการวิดิทัศน์สามารถจำแนกรูปแบบได้หลายวิธีตามประเภทของรายการวิดิทัศน์ โดยเสนอรูปแบบที่ใช้กันมาก 12 รูปแบบ ได้แก่

1. รูปแบบพูดคนเดียว(Monologue) เป็นรายการที่ผู้พูดปรากฏตัว พูดคุยกับผู้ชมเพียงคนเดียว ส่วนมากจะมีภาพประกอบ เพื่อไม่ให้เห็นหน้าผู้พูดอยู่ตลอดเวลา

2. รูปแบบสนทนา(Dialogue) เป็นรายการที่มีคนมาพูดคุยกันสองคนทั้งสองคนมีผู้ถามและคู่สนทนาแสดงความคิดเห็นประเด็นที่น่าสนใจเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาจะมี 2-3 คน ก็ได้

3. รูปแบบอภิปราย(Discussion) เป็นรายการที่ผู้ดำเนินการอภิปรายคนหนึ่ง เป็นการตั้งประเด็นคำถามให้ผู้ร่วมอภิปรายตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่ไม่ควรเกิน 4 คน ผู้อภิปรายแต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นของตนต่อประเด็นต่างๆ

4. รูปแบบสัมภาษณ์(Interview) เป็นรายการที่มีผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ คือมีวิทยากรมาสนทนากันโดยผู้ดำเนินการสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าให้ฟัง

5. รูปแบบเกมหรือตอบปัญหา(Quiz Program) เป็นรายการที่จัดให้มีการแข่งขันระหว่างคนหรือกลุ่มที่มาร่วมรายการด้วยการเล่นเกมหรือตอบปัญหา

6. รูปแบบสารคดี(Documentary) เป็นรายการที่เสนอเนื้อหาด้วยภาพและเสียงบรรยายตลอดรายการโดยไม่มีพิธีกร ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท

6.1 สารคดีเต็มรูปแบบ เป็นการดำเนินเรื่องด้วยภาพเนื้อหาตลอดรายการ

6.2 กึ่งสารคดีกึ่งพุดคนเดียว(Semi Documentary) เป็นรายการที่มีผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่เดินเรื่องพุดคุยกับผู้ชมและให้เสียงบรรยายตลอดรายการ นอกนั้นเป็นภาพแสดงเรื่องราวหรือกระบวนการตามธรรมชาติ

7. รูปแบบละคร(Drama) เป็นรายการที่เสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยการจำลองสถานการณ์เป็นละคร มีการกำหนดผู้แสดง จัดสร้างฉาก การแต่งตัวและแต่งหน้าให้สมจริงสมจัง และใช้เทคนิคการละครเพื่อเสนอเรื่องราวให้เหมือนจริงมากที่สุด ในด้านการศึกษา ละครโทรทัศน์อาจจำลองสถานการณ์ชีวิตของคนในสังคม เพื่อเสนอความรู้ในเชิงจิตศึกษา สังคมวิทยา การเมือง การปกครอง

8. รูปแบบสารคดีละคร(Document Drama) เป็นรายการที่ผสมผสานรูปแบบสารคดีเข้ากับรูปแบบละคร หรือการนำละครมาประกอบรายการที่เป็นเนื้อหาบางส่วน มิใช่เสนอเป็นละครทั้งรายการ เพื่อให้การศึกษาความรู้และแนวคิด

9. รูปแบบสาธิตและทดลอง(Demonstration) เป็นรายการที่เสนอขั้นตอน วิธีการทำ เพื่อให้ผู้ชมได้แนวทางที่จะนำไปใช้ทำจริง

10. รูปแบบเพลงและดนตรี(Song and Music) มี 3 ลักษณะ

10.1 มีนักร้องและนักดนตรีมาแสดงสด

10.2 ให้นักร้องมาร้องควบคู่ไปกับเสียงดนตรีที่บันทึกไว้แล้ว

10.3 ให้นักร้องและนักดนตรีมาแสดง แต่ใช้เสียงที่บันทึกมาแล้ว

11. รูปแบบการถ่ายทอดสด(Live Program) เป็นรายการที่ถ่ายทอดรายการที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น

12. รูปแบบนิตยสาร(Magazine Program) เป็นรายการที่เสนอรายการหลายประเด็น หลายรสและหลายรูปแบบในรายการเดียวกัน

สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต(2528 : 29)ได้แบ่งรูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุทัศน์ออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. แบบบรรยาย(Lecture Format) การนำเสนอรายการแบบนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับการบรรยายของครูหน้าชั้นเรียน ถ้าผู้บรรยายไม่มีเทคนิคที่ดีในการบรรยาย ก็จะทำให้รายการนั้นไม่น่าสนใจ ซึ่งผู้ชมจะเห็นแต่หน้าของผู้บรรยาย

2. แบบอภิปราย(Panel Discussion Format) การนำเสนอแบบอภิปรายเป็นวิธีการนำเสนอที่มีลักษณะคล้ายกับการแบบบรรยาย แต่จะต่างกันตรงที่มีผู้บรรยายหลายคน บรรยายเป็นช่วงสั้นๆ ตามประเด็นคำถามที่ผู้อภิปรายตั้งขึ้น และอาจมีการโต้ตอบกันบ้าง สนทนากันบ้าง เป็นการแลกเปลี่ยนบรรยายภาค

3. แบบสัมภาษณ์(Interview Format) เป็นรูปแบบรายการที่ผู้ผลิตจะต้องวางแผนในการสัมภาษณ์ มีการตั้งคำถามให้ตรงเป้าหมาย และเลือกเรื่องที่น่าสนใจรวมทั้งภาพ ซึ่งจะทำให้รายการน่าสนใจยิ่งขึ้น ผู้สัมภาษณ์ที่ดีจะต้องมีความสามารถในการตั้งคำถาม ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบให้ตรงเป้าหมาย ค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการประเภทนี้ไม่สูงนัก สามารถใช้ได้ดีกับเนื้อหาทุกประเภท แต่รายการประเภทนี้ผลิตยากกว่ารายการ 2 แบบ ที่กล่าวมาแล้ว

4. แบบบรรยายภาพ(Off-Camera Narration Format) เป็นรายการที่น่าสนใจกว่าแบบที่กล่าวมาแล้วใช้เวลาในการถ่ายทำมาก เสียค่าใช้จ่ายสูง มีลักษณะเป็นการบรรยายภาพโดยไม่ปรากฏตัวผู้บรรยายได้ยินแต่เสียงเท่านั้น ภาพและเสียงที่บรรยายต้องสัมพันธ์กัน ส่วนใหญ่แล้วจะใช้เทคนิคในการตัดต่อและผสมภาพให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อนแล้วจึงบรรยายภาพภายหลัง นิยมใช้ในการแสดงการสาธิต การโฆษณาสินค้า เพราะเป็นวิธีที่แสดงเนื้อหาของภาพไปสู่กลุ่มเป้าหมาย

5. แบบนาฏการหรือแบบแสดงบทบาท(Dramatization or Role Play Format) การนำเสนอแบบนี้เป็นแบบที่ดึงดูดความสนใจได้ดีที่สุด อาจจะใช้วิธีการผูกเรื่อง แสดงสถานการณ์จำลองเป็นตอนสั้นๆ รายการประเภทนี้ถ่ายทำยากที่สุด ต้องมีการวางแผน เขียนบท จัดเวที จัดฉากให้ดูเป็นจริงมากที่สุด อีกทั้งตัวผู้แสดงก็ต้องเลือกให้เหมาะสมกับบทบาท ถ้าเป็นผู้แสดงสมัครเล่นก็ต้องมีการฝึกซ้อมหลายครั้ง ถ้าใช้นักแสดงอาชีพจะประหยัดเวลาในการถ่ายทำได้มากแต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง

รูปแบบรายการวิดิทัศน์ จะประกอบด้วยเทคนิควิธีการนำเสนอที่มีความหลากหลายช่วยให้ง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหาและดึงดูดความสนใจของผู้ชม ซึ่งในแต่ละรูปแบบจะมีจุดเด่นแตกต่างกันไป

2.4 การผลิตรายการวิดิทัศน์

การนำรายการวิดิทัศน์มาใช้ในวงการศึกษา นั้น ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย เนื่องจาก การบันทึกการสอนไว้ในรายการวิดิทัศน์ สามารถฉายซ้ำให้ผู้เรียนได้ศึกษาหลายครั้ง ไม่ต้องเตรียมการสอนใหม่ รวมทั้งสามารถที่จะเผยแพร่ หรือแลกเปลี่ยนการสอนต่อไปได้ ซึ่งพินิต วัฒน (2520 : 9-10) กล่าวว่า กระบวนการผลิตบทเรียนตามหลักสูตรนั้นจะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่าง ฝ่ายผลิตหรือฝ่ายเทคนิค กับหลักสูตรหรือฝ่ายวิชาการในขั้นต้น สำหรับการวางแผนที่ฝ่ายวิชาการด้านเนื้อหาต้องกำหนดคือ

1. กำหนดจุดมุ่งหมายที่แน่นอนของบทเรียนว่า นักเรียนเรียนจบแล้วจะได้อะไร
2. กำหนดเนื้อหาของบทเรียน ครอบคลุมสิ่งใด จะสนองจุดมุ่งหมายของบทเรียนเพียงใด จะเรียบเรียงเนื้อหาของบทเรียนในลักษณะอย่างไร จึงพร้อมที่จะถ่ายทอดออกมาเป็นภาพและเสียงหรือรายการบนจอได้
3. วิเคราะห์ผู้เรียนในด้านวัย ความสามารถ ความรู้พิเศษ ความสนใจ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการทำบทเรียนให้เหมาะสม
4. การเลือกครู ต้องเลือกอย่างพิถีพิถัน โดยปกติจะเลือกครูที่สอนเก่ง แต่ควรระวัง เพราะเวลาอยู่หน้ากล้องกลับทำอะไรไม่ได้ หรือไม่ดีเหมือนอยู่หน้าชั้นเรียน ครูจะต้องมีคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับของผู้เรียนว่าเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอนหรือไม่

2.4.1 ขั้นตอนการผลิตรายการวิดีโอ

ไพโรจน์ ตีรณนากุล, นิพนธ์ ศุภศรี และ ขจีรัตน์ ปิยะกุล (2528 : 76-78) กล่าวว่า “การผลิตรายการวิดีโอเทปขึ้นเป็นเรื่องหนึ่งนั้น มีขั้นตอนการผลิตหลายขั้นตอนด้วยกัน ซึ่งหากผู้ผลิตปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้ การจะทำให้การผลิตรายการวิดีโอเทปดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย” ซึ่งขั้นตอนการผลิตนั้นมี 13 ขั้นตอน แต่ละขั้นจะมีรายละเอียดและแนวทางเฉพาะ ดังนั้นวิธีที่ดีควรมีการวางแผนย่อยในแต่ละขั้นด้วย

1. กำหนดจุดประสงค์ และเป้าหมาย(Objectives) ที่ชัดเจน ต้องรู้จุดประสงค์ของเรื่องที่ต้องการรู้ ประเภทผู้ชม และวิธีการใช้สอนในห้องเรียน
2. รวบรวมข้อมูลและเอกสาร(Collection of Materials and Research) ที่จำเป็นสำหรับการจัดทำรายการ ตรวจสอบความถูกต้อง รวมทั้งคุณภาพและปริมาณ ซึ่งขั้นนี้มีความสำคัญมาก
3. คัดเลือกข้อมูลข่าวสาร(Selection of Materials) เลือกเฉพาะที่เหมาะสม ที่จะนำไปใช้ทำรายการเท่านั้น
4. เขียนบทรายการ(Scenario Writing) เป็นขั้น เรียบเรียงและจัดเนื้อหารายการ
5. การเตรียมบันทึกเทปโทรทัศน์(Preparation for Video Recording) จัดทำตารางในการบันทึก และจัดเจ้าหน้าที่ประจำในแต่ละงาน และต้องแน่ใจว่าเจ้าหน้าที่แต่ละคนจะต้องทราบงานในหน้าที่ดี
6. งานศิลป์(Artwork) เป็นงานเตรียมหัวเรื่อง แผ่นภาพพลิก จาก อุปกรณ์อื่นๆ
7. เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสาธิตทดลอง(Equipment and Material for Demonstration)
8. การบันทึกภาพ(Video Recording) ก่อนการบันทึกภาพควรตรวจสอบเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อย
9. การตัดต่อ(Editing) หลังการบันทึกเทปแล้วควรนำมาเรียบเรียงตัดต่อ เพื่อให้เรื่องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตามที่กำหนดไว้
10. การบันทึกเสียง(Sound Recording) เป็นขั้นการบันทึกเสียงต่างๆ เช่น คำบรรยาย (Narration) เพลง(Music) เสียงประกอบ(Sound Effect)
11. ฉายทดลอง(Preview) เป็นการฉายให้ผู้ร่วมงานฝ่ายต่างๆ ได้ชมพร้อมกัน เพื่อเป็นการตรวจสอบและวิจารณ์ดูว่ามีส่วนใดควรปรับปรุง และถ้าต้องการตรวจสอบความสมบูรณ์ ควรนำไปฉายให้กลุ่มเป้าหมายชม โดยการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มเป้าหมาย
12. การนำไปใช้(Utilization of Programme) เมื่อมีการทดลองใช้ว่าวิดีโอเทปดังกล่าวสามารถใช้ได้ ก็นำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย
13. การประเมินผล(Evaluation) จะทำให้ทราบว่ากลุ่มเป้าหมายนั้น มีความเข้าใจเนื้อหาหรือไม่ อย่างไร และมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการถ่ายทำ การแสดง การสาธิต(ถ้ามี) การดำ

เน้นเนื้อหา การติดต่อ ศิลปกรรม ดนตรีและเสียงประกอบ ซึ่งผลจากการประเมินนี้ผู้ผลิตสามารถนำไปใช้ปรับปรุงรายการวิดีโอเทป และเป็นแนวทางในการผลิตเรื่องอื่นๆ ต่อไป

สุรัชย์ ลิกขาบัณฑิต(2528:26-48)ได้กล่าวถึงการดำเนินงานในการผลิตรายการโทรทัศน์ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

1.การวางแผนการผลิตรายการเป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ที่มีความสำคัญมาก เพราะการวางแผนที่ดีย่อมส่งผลถึงรายการที่จะผลิตออกมาด้วย ขั้นตอนของการวางแผนการผลิตมีดังนี้

1.1 ศึกษาจุดมุ่งหมายและเป้าหมายจากเนื้อหาในหลักสูตรนั้นๆ แล้วนำเอาเนื้อหามาวิเคราะห์ กำหนดกลุ่มเป้าหมายและจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เพื่อให้สามารถวัดได้ และควรกำหนดวิธีการนำไปใช้ด้วยว่าจะนำไปใช้ในการสอนลักษณะใด เช่น นำบทเรียน อธิบายเนื้อหาในบทเรียน หรือสรุปบทเรียน

1.2 รวบรวมทรัพยากรและศึกษาข้อขัดข้องในการผลิต ทั้งสองสิ่งนี้จะต้องทำความเข้าใจกันไป โดยจะต้องศึกษาว่ามีแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการผลิตอะไรบ้าง มีเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่มีจะหาได้จากแหล่งใด ถ้าหาไม่ได้จะอย่างไร เช่น เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากรงบประมาณ ปัญหาสิทธิกฎหมาย เป็นต้น

1.3 การเขียนหัวข้อ เนื้อหาและเลือกแบบการนำเสนอ ผู้ผลิตรายการจะต้องนำเนื้อหาจากตำราเรียนมาเขียนเป็นแบบการนำเสนอที่เหมาะสมกับลักษณะสื่อโทรทัศน์ รูปแบบการนำเสนอทางโทรทัศน์ที่เป็นที่นิยม ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบอภิปราย แบบบรรยาย แบบนาฏการ และแบบบรรยายภาพ(โดยไม่ให้เห็นตัวผู้บรรยาย)

2. การเตรียมการผลิตรายการ ผู้ผลิตรายการจะต้องเตรียมสิ่งต่างๆ ให้พร้อม ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.1 เขียนบท(Script)เป็นการวางโครงสร้างของรายการ ควรเขียนเพื่อให้สนองจุดมุ่งหมายของการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย

2.2 การเตรียมบุคลากร ในขั้นนี้ผู้ผลิตรายการจะต้องติดต่อกับบุคคลผู้ทำหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ ผู้เขียนบท ผู้กำกับรายการ ฝ่ายเทคนิคและผู้แสดง เพื่อกำหนดและซักซ้อมความเข้าใจให้เป็นที่ตรงกัน

2.3 การเตรียมงานศิลปะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการผลิตรายการ ซึ่งการเตรียมศิลปะจะต้องอยู่ภายใต้คำแนะนำของผู้ผลิตรายการ และผู้กำกับเพื่อให้งานศิลปะสนองจุดมุ่งหมายของรายการ อีกทั้งมีความเหมาะสมกับการสื่อความหมายทางโทรทัศน์

2.4 การเตรียมฉากและอุปกรณ์ประกอบ มีความจำเป็นสำหรับการทำรายการในสตูดิโอมาก เพราะต้องเตรียมทุกสิ่งทุกอย่างให้พร้อม ถ้าเป็นฉากที่ต้องการแสดงให้ดูเป็นจริง ผู้จัดต้องพิถีพิถันมาก

2.5 การเตรียมสิ่งอื่นๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายผู้แสดง ดนตรี เสียงประกอบ และไมโครโฟน

2.6 การซ้อม เป็นขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งจะต้องซักซ้อมทั้งฝ่ายเทคนิคและผู้แสดง

3. การดำเนินการ เป็นขั้นที่จะทำการผลิตรายการโทรทัศน์ ซึ่งถ้าได้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วอย่างเคร่งครัด ความผิดพลาดของการผลิตรายการที่จะมีขึ้นในขั้นนี้ก็มีน้อย ย่อมหมายถึงรายการที่ได้จะมีคุณภาพตามไปด้วย ซึ่งความสำเร็จของการดำเนินรายการขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กำกับรายการและคณะผู้ร่วมงานทุกๆ คน ในขั้นนี้จะเริ่มถ่ายทำตามบทที่ได้เขียนไว้ จากนั้นจึงนำมาตัดต่อเพื่อเรียบเรียงภาพให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วจึงบันทึกเสียงบรรยาย เสียงดนตรี และเสียงประกอบต่างๆ

วสันต์ อดิศักดิ์(2533 :138)ได้กล่าวถึงการผลิตรายการวิทยุทัศน์การสอนว่า จะมีระบบ 2 ระบบที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอยู่คือ

1. ระบบการเรียนการสอน เป็นระบบการวางแผนทางการจัดการเรียนการสอน นับตั้งแต่การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์เนื้อหาของบทเรียน การตั้งวัตถุประสงค์ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน จนถึงการประเมินผลการเรียนการสอน

2. ระบบการผลิตรายการโทรทัศน์ เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับงานเทคนิคทางโทรทัศน์ นับตั้งแต่การเลือกรูปแบบของรายการ การเขียนบท การผลิตรายการ จนถึงการประเมินผลของรายการที่ผลิต

หลังจากการดำเนินรายการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การประเมินรายการ เพราะเป็นการศึกษาว่าเทปทัศน์ที่ผลิตขึ้นมานั้นมีประสิทธิภาพเพียงใดต่อกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำได้ 2 รูปแบบคือ

1. การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยจัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมินเทปทัศน์ชุดที่ผลิตขึ้น ผู้เชี่ยวชาญชุดนี้ควรประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาการนั้น นักเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา นักวัดผลและประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญด้านโทรทัศน์ บุคคลเหล่านี้จะร่วมกันวิเคราะห์ในการปรับปรุงเทปทัศน์ให้ดียิ่งขึ้น

2. การประเมินโดยการทดลอง เป็นการนำเอาเทปทัศน์ที่ผลิตขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริงหรือตัวแทนของกลุ่มเป้าหมาย และวัดดูว่าเขาบรรลุหรือผ่านวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้หรือไม่ การประเมินแบบนี้ต้องอาศัยแบบทดสอบร่วมด้วยและควรมีการประเมินแต่ละวัตถุประสงค์ให้แจ่มชัด(วสันต์ อดิศักดิ์.2533 :144)

2.4.2 การเขียนบทเพื่อการถ่ายทำรายการวิทยุทัศน์

การเขียนบทเป็นการเขียนเพื่อการสื่อความหมายด้วยภาพและเสียง บทเพื่อการถ่ายทำรายการวิทยุทัศน์จึงมีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นแนวทางให้ผู้ร่วมงานการผลิตได้รับทราบและเข้าใจตรงกันว่าจะทำงานอย่างไร ผู้เขียนบทจำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจต่อการใช้ภาษาในการเขียนบท นอกเหนือจากเนื้อหาสาระของเรื่องนั้น

อารีศา สามห้วย(2538 :18-19)ได้กล่าวถึงการเขียนบทเพื่อการถ่ายทำวิดีโอว่า มีขั้นตอนที่ผู้เขียนควรยึด เพื่อเป็นหลักปฏิบัติได้ ดังนี้

1. กลุ่มผู้ชมเป้าหมาย(Target Audience) ผู้เขียนต้องกำหนดลงไปให้แน่นอนว่า กลุ่มผู้ชมเป็นกลุ่มเป้าหมายใด ซึ่งต้องเป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกันเท่านั้น
2. วัตถุประสงค์ของรายการ(Program Objective)ควรมีวัตถุประสงค์เดียว
3. ความยาวของรายการควรกำหนดแน่นอน
4. ค้นหาและรวบรวมข้อมูล(Information Gathering)สำหรับประกอบการคิดและจัดสรรเนื้อหาของรายการ

5. ลำดับเนื้อหา(Editing Running Order)โดยคำนึงถึง

5.1 วิธีการนำเสนอ(Presentation Technique) ซึ่งอาจจะเป็นการสาริต บรรยาย

5.2 การเสนอภาพที่ต้องการให้ปรากฏในจอโทรทัศน์ เพื่อการถ่ายทอดเนื้อหา

6. การลำดับภาพ(Picture Running Order) เป็นการกำหนดที่ภาพที่จะนำเสนอ

7. สถานที่ถ่ายทำควรกำหนดให้ชัดเจนว่าเป็นการถ่ายทำใน หรือ นอกสถานที่

สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต(2528 : 38) ได้ให้คำแนะนำในการเขียนบทเพื่อให้สนองจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

1. ควรเขียนบทให้เป็นแบบง่าย ๆ อย่าเขียนให้ซับซ้อนเกินไป ข้อความ รูปภาพหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ ควรให้การสื่อความหมายที่ชัดเจน
2. ผู้เขียนบทจะต้องระลึกถึงจุดมุ่งหมายของรายการตลอดเวลา
3. คำบรรยายควรเขียนแบบคำสนทนา ไม่ใช่แบบการเขียนนวนิยาย
4. ภาพเนื้อหาที่ปรากฏควรมานพที่จะทำให้ผู้ชมสามารถศึกษาเนื้อหาได้อย่างเข้าใจ และถ้าเป็นภาพหรือข้อความที่ทำให้ผู้ชมคิดจะต้องให้เวลาให้ผู้ชมคิดได้
5. ภาพและคำบรรยายต้องสัมพันธ์กัน
6. ภาษาที่ใช้ในการบรรยายควรเหมาะกับระดับชั้นของผู้ชม
7. ถ้าไม่ถนัดในการเขียนภาพประกอบ ในส่วนของภาพอาจใช้ภาพการ์ตูนลายเส้นง่าย ๆ หรือบรรยายภาพแทน

สรุป หลักการสำคัญในการเขียนบทเพื่อถ่ายทำวิดีโอ จำเป็นจะต้องเขียนให้ภาพสามารถบรรยายความหมายได้ ส่วนเสียงนั้นเพื่ออธิบายความหมายของภาพได้ชัดเจนขึ้น

สำหรับรูปแบบการเขียนบทโทรทัศน์นั้น สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต(2528 : 39-44)ได้กล่าวเอาไว้ว่า การเขียนบทโทรทัศน์ แบ่งออกได้ 4 รูปแบบ คือ

1. บทแบบสมบูรณ์(Fully-Scripted Show) เป็นบทอย่างละเอียด บอกคำพูดทุกคำที่พูดในการแสดงตามที่บ่งไว้ในส่วนของภาพและส่วนของเสียง
2. บทแบบย่อ(Semi-Scripted Show) เป็นบทที่แตกต่างไปจากบทแบบสมบูรณ์ตรงที่ข้อความที่พูด จะบอกไว้อย่างหลวม ๆ ผู้แสดงไม่จำเป็นต้องพูดตามบททุกอย่าง

3. บทลำดับรายการ(Show Format) เป็นการเขียนแบบง่าย ๆ จะมีเพียงหัวข้อรายการตามลำดับเวลา โดยจะบอกระยะเวลาของข้อต้นนั้นและจำนวนเวลาที่ใช้

4. บทข้อมูลรายการ(Fact Sheet) เป็นบทที่มีลักษณะเป็นการบอกรายการสิ่งที่จะถ่ายและบอกคำบรรยายคร่าว ๆ เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้น

บทโทรทัศน์เป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิตรายการ รายการบางประเภทไม่สามารถเขียนบทล่วงหน้าได้ เช่น รายการถ่ายทอดสด รายการข่าว ผู้ถ่ายทำจะต้องทราบลำดับเหตุการณ์อย่างคร่าว ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการถ่ายทำ รายการบางประเภทจะเตรียมบทเป็นแบบบทลำดับรายการ การถ่ายตามลำดับจะเป็นแนวทางในการถ่าย แต่ถ้าเป็นรายการที่ทราบรายละเอียดที่พอจะเขียนบทได้ก็จะเขียนเป็นแบบย่อ ส่วนรายการที่มีรายละเอียดเนื้อหาสมบูรณ์และจะต้องดำเนินเรื่องตามเนื้อหา ก็จะเขียนเป็นบทแบบสมบูรณ์

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการวิทัศน์

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ส่วนมากงานวิจัยในประเทศไทยจะเป็นการเปรียบเทียบรายการวิทัศน์กับสื่ออื่นๆ หรือกับการสอนปกติ การหาคุณค่าของรายการวิทัศน์ เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

อนันต์นพ นิรมล(2531 : 32) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้กิจกรรมนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากเทปโทรทัศน์กับการสอนปกติ ผลการศึกษาพบว่า ผลการเรียนรู้กิจกรรมนาฏศิลป์ภาคความรู้ของทั้งสองกลุ่มไม่ต่างกัน แต่ผลการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ กลุ่มที่เรียนนาฏศิลป์จากเทปโทรทัศน์สูงกว่าการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริวรรณ พึ่งปรีดา(2532 : 95) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความคงทนในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์กายภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้โดยใช้บทเรียนเทปโทรทัศน์ประกอบการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความคงทนในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์กายภาพของนักเรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนเทปโทรทัศน์ประกอบสูงกว่าการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นฤมล วังไ(2533 : 37) ได้ศึกษาผลการอ้างอิงตนในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษจากโปรแกรมวิทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยของนักเรียนจากโปรแกรมวิทัศน์ที่มีการอ้างอิงตนสูงกว่าโปรแกรมวิทัศน์ที่ไม่มีการอ้างอิงตนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุญสม เลิศพิเชฐ(2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาชีววิทยาและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยชุดบทเรียนเทปโทรทัศน์กับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา

ชีววิทยาของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยชุดบทเรียนเทปโทรทัศน์กับการสอนตามคู่มือครูสูงกว่ากัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่สอนด้วยชุดบทเรียนเทปโทรทัศน์กับการสอนตามคู่มือครูสูงกว่ากันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยชุดบทเรียนเทปโทรทัศน์หลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กัญวณิ สถาปเงิน(2537 : บทคัดย่อ)ได้ศึกษาผลการใช้บทเรียนโปรแกรมและบทเรียนโปรแกรมเทปโทรทัศน์ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์เรื่อง สินในน้ำ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. บทเรียนโปรแกรมและบทเรียนโปรแกรมเทปโทรทัศน์ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สินในน้ำ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 89.04/85.50 และ 91.03/89.40 ตามลำดับ

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยบทเรียนโปรแกรมและบทเรียนโปรแกรมเทปโทรทัศน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนโปรแกรม และกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนโปรแกรมเทปโทรทัศน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนโปรแกรม และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมธี เจริญสุข(2538 : 57)ได้ทำการพัฒนารายการวิทยุทัศน์โดยใช้ชุดถ่ายทำแบบกล้องเดี่ยวแบบเบ็ดเสร็จ ผลการวิจัยพบว่า การเรียนจากรายการเทปวิทยุทัศน์ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุทิศ ลิ้มสุวรรณ(2540 : 53-54)ได้ทำการพัฒนารายการวิทยุทัศน์ศึกษาด้วยตนเองแบบอนุমান ในการเรียนกลุ่มวิชาทักษะคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า รายการวิทยุทัศน์ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ 85.428/85.222 และเมื่อนำมาใช้ทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่เรียนกับรายการวิทยุทัศน์ศึกษาด้วยตนเองแบบอนุমানวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก การลบ การคูณ การหาร สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนตามรายการปกติที่มีครูเป็นผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สังวาล พวงย่อย(2541 : 50-51)ได้ทำการศึกษาผลการใช้รายการวิทยุทัศน์การสอนชุด สินในน้ำ วิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รายการวิทยุทัศน์การสอน เรื่อง ปีโตเลียมและแหล่งแร่ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 93.92/92.73 ซึ่งสูงกว่าที่กำหนด และนักเรียนที่เรียนจากรายการวิทยุทัศน์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บังอร สุวรรณศรี(2542 : 51)ได้ศึกษาการสร้างเทปวีดิทัศน์ประกอบการสอนวิชาดนตรี เรื่อง การฝึกปฏิบัติฆ้องวงใหญ่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของบทเรียนเทปวีดิทัศน์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกบทเรียน คือมีประสิทธิภาพ 87.5/93.5

งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับรายการวีดิทัศน์ในต่างประเทศ ได้มีการทำกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในรูปแบบของการวิจัยสื่อเพื่อการพัฒนา และที่เกี่ยวกับระบบการศึกษา หรือระบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ๆ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้รับล้วนเป็นประโยชน์ต่อการศึกษทั้งสิ้น

เลมเลอร์(Lamler.1959 : 10-11) ได้รวบรวมผลการวิจัยการสอนโดยใช้โทรทัศน์ของคุมาตะ(Kumata) แล้วสรุปว่า

1. นักเรียนที่เรียนจากโทรทัศน์เรียนได้ดีพอๆ กับนักเรียนที่เรียนในชั้นเรียนตามปกติ
2. บางกรณีกลุ่มที่เรียนจากโทรทัศน์ได้ผลดีกว่ากลุ่มที่เรียนตามปกติ
3. เกี่ยวกับความจำ ปรากฏว่ากลุ่มที่เรียนจากโทรทัศน์จำได้ดีพอๆ กับกลุ่มที่เรียนตามปกติ
4. การสอนโดยโทรทัศน์ ได้ผลดีกว่าการสอนตามปกติถ้าเนื้อหาวิชาจัดเป็นกลุ่มย่อยๆ
5. การสอนโดยโทรทัศน์ ได้ผลดีพอๆ กับการสอนแบบปาฐกถา หรือแบบตัวต่อตัว
6. การเรียนจากภาพยนตร์ที่ถ่ายจากรายการโทรทัศน์โดยตรงได้ผลดีพอๆ กันกับการเรียนจากรายการโทรทัศน์
7. การสอนทางโทรทัศน์มีประโยชน์ต่อผลการเรียนเกี่ยวกับทักษะมากกว่าวิธีอื่น ๆ
8. การฝึกครูที่สอนทางโทรทัศน์ที่ดีสามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น

เคลลี(Kelly.1960 : 21)ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสอนทางโทรทัศน์ในอเมริกาปี 1959-1960 เพื่อต้องการทราบว่า การสอนทางโทรทัศน์จะให้ผลดีแก่นักเรียนหรือไม่ โดยทดลองกับนักเรียน 7 ห้องเรียนๆ ละ ประมาณ 90-135 คน ในเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา วิทยาศาสตร์เบื้องต้น คณิตศาสตร์ การอ่าน และภาษาต่างประเทศ โดยการใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษา แล้วทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานของสตอดดาร์ด(Stoddard)ปรากฏว่าทุกวิชาที่สอนทางโทรทัศน์ได้ผลดี

โคนิค และฮิลล์(Koenig and Hill. 1967 : 12)ได้สรุปผลการวิจัยเปรียบเทียบผลการเรียนการสอนโดยใช้เทปโทรทัศน์กับการเรียนการสอนจากครูในห้องเรียนปกติ ผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนโดยใช้โทรทัศน์มีผลดีกว่าการเรียนการสอนจากครูในห้องเรียนปกติ และได้แสดงความเห็นไว้ว่า อาจเป็นเพราะการสอนทางโทรทัศน์มีการเตรียมตัวที่ดีกว่า

กุสตาฟส์สัน(Gustavsson.1982 : 59 - 62)ได้ทดลองใช้โทรทัศน์สอนในโรงเรียนอาชีวศึกษาในประเทศ สวีเดน ผลการทดลองมีดังนี้

- 1.โทรทัศน์เป็นนิมิตใหม่ของการใช้สื่อเพื่อให้ความรู้
2. นักเรียนให้ความสนใจ ประหยัดเวลาในการสอน และยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการรับรู้ให้แก่ นักเรียนถึง 23-25 เปอร์เซ็นต์

3. สามารถแสดงเทคนิคต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

4. ประสิทธิภาพการสอนของครูเพิ่มมากขึ้น

มิลเลอร์(Miller.1984 : 2659-A)แห่งมหาวิทยาลัยหลุยส์เซียน่า ทำการทดลองวิธีโอซุด นาที่ปลอดภัย ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องความปลอดภัยในการใช้เครื่องมือและเครื่องจักร พบว่าลูกจ้างที่ได้ดูรายการวิธีโอซุด นาที่ปลอดภัย จะมีความปลอดภัยในการทำงานมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ดูวิธีโอ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีทัศน เห็นได้ว่าการใช้รายการวิธีทัศนเป็นสื่อในการสอนนั้นสามารถใช้เครื่องมือและเทคนิคในการผลิตรายการได้หลายรูปแบบ เช่น แบบบทเรียนโปรแกรม การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนมากกว่าการสอนตามปกติ เพราะเป็นการสร้างบรรยากาศที่แปลกใหม่ขึ้นในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้นจากประสบการณ์ใหม่ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้วิธีทัศนในการสอนนั้น ส่วนใหญ่ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนตามปกติ ส่วนงานวิจัยบางส่วนที่มีผลสัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกันนั้นเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม หากได้มีการพัฒนารายการวิธีทัศนการสอนให้เหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตรและวัยของผู้เรียน ตลอดจนมีเทคนิคการนำเสนอที่เข้าใจ ประยุกต์กับการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการแล้ว รายการวิธีทัศนการสอนก็จะกลายเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพ และมีคุณค่าช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างแน่นอน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาและการสอนวิชาอิสลามศึกษา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับการเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากร ธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะและกระบวนการ การเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศิลปกรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ในสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ มุ่งพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนนำหลักการของศาสนาที่ตนนับถือมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา ดังปรากฏในมาตรา 30 ดังต่อไปนี้

มาตรา30 บุคคลย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในการนับถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธิ นิยมในทางศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตนเมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ความสำคัญของการเรียนรู้อิสลามศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ผู้เรียนมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี และได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมในการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ รวมทั้งสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนได้อย่างต่อเนื่องให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและคุณธรรม มีจริยธรรมและ

วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชน สังคมและประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษามากบังคับครบ 9 ปี

อีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ มุ่งเน้นให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขบนพื้นฐานของสังคมไทย โดยปลูกฝังให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ มีคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาตนเองและสังคม มีความสามารถในการเรียนรู้ สื่อสาร ทำงาน คิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างรอบคอบ มีเหตุผลรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการ ฟังตนได้ มีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีสุนทรียภาพ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงานและสิ่งแวดล้อม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

การเรียนรู้สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างพื้นฐานในการคิด และกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับส่วนบุคคลและสังคม ต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา ตั้งแต่ช่วงชั้นที่ 1-4 เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยหลายแขนงวิชา และได้รับการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีเป็นสำคัญ

อิสลามศึกษาเป็นองค์ความรู้ซึ่งเป็นสาระของกลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสาระที่ 1(ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม) เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลามที่มุ่งเน้นมาตรฐานผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการศรัทธา หลักปฏิบัติและหลักคุณธรรม จริยธรรม เพื่อยึดถือเป็นระบบแห่งชีวิต(System of Life)โดยผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรม ที่ว่าด้วยหลักความประพฤติของชีวิตตามวิถีชีวิต(Way of Life)แห่งอิสลามอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเกิดความเจริญงอกงามในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้ สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษาจะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญ หลักศรัทธา ศาสนบัญญัติ จริยธรรม ศาสนประวัติ อัลกุรอานและภาษาอาหรับ ภาษามลายู ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น

2. ด้านทักษะและกระบวนการ สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษาจะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะและกระบวนการ ดังนี้

- 2.1 ทักษะการคิด เช่น การสรุปความคิด การแปลความ การวิเคราะห์หลักการ และการนำไปใช้ ตลอดจนจนเป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.2 ทักษะการแก้ปัญหา เช่น ความสามารถในการตั้งคำถามและตั้งสมมุติฐานอย่างมีระบบ การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบสมมุติฐาน และสรุปเป็นหลักการ

2.3 ทักษะการเรียนรู้ เช่น ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลความรู้โดยการอ่าน การฟัง และการสังเกต ความสามารถในการสื่อสารโดยการพูด การเขียนและการนำเสนอ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสารสนเทศต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้

2.4 ทักษะกระบวนการกลุ่ม เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำงานกลุ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่ม ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบ สร้างสรรค์ผลงาน ช่วยลดข้อขัดแย้ง และแก้ปัญหากลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านเจตคติ สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษาจะช่วยพัฒนาเจตคติเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ที่มีต่ออัลลอฮ์ ซุบฮาน่าฮูว่าต้าอาลา เช่น รู้จักตนเอง ฟังตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีความพอใจในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น และศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของอิสลาม

4. ด้านการจัดการและปฏิบัติ สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะและเจตคติที่ได้รับการอบรมมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้

เมื่อมองในภาพรวมแล้ว จะพบว่าความสำคัญของสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ยังจะช่วยให้ นำความรู้ หลักธรรมคำสอนของอิสลามมาพัฒนาตนเองและสังคมได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากนัยสำคัญดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า ผู้เรียนรู้สาระอิสลามศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลามนั้น เป็นคนไทย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของสังคมไทย โดยมีวิถีชีวิตที่แนบแน่นอยู่ในกรอบของศาสนาอิสลามตลอดชีวิต ฉะนั้น การเรียนรู้อิสลามศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอด 12 ปี นอกจากจะเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนแล้ว ยังเป็นการปลูกฝังให้เป็นพลเมืองดีที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีของศาสนา สังคมและประเทศชาติ เป็นคนเก่ง มีความสามารถและดำรงตนอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข

แนวการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า การศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้นครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหา

ความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ในการสร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อนำไปดำเนินชีวิต และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

สำหรับการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งผู้สอนต้องคำนึงถึงการพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นควรใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ความสนใจ จนเกิดความตระหนัก ความศรัทธายึดมั่น และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักการของอิสลาม ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการคิดไปสอดแทรกในกระบวนการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากภายในกลุ่มสาระอิสลามศึกษา หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน

แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระวิชา คือ วิชาหลักศรัทธา วิชาศาสนประวัติ วิชาจริยธรรม วิชาศาสนบัญญัติ วิชาอัลกุรอาน และวิชาภาษาอาหรับหรือมลายู ในลักษณะการบูรณาการ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ระดับพื้นฐาน ปฏิบัติศาสนกิจได้ตามคำแนะนำในสิ่งที่เขาค้นเคย ได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตัวของเขาเอง และผู้คนที่อยู่รอบๆ ตัวเขา มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเรื่องความรับผิดชอบ การร่วมมือกัน โดยสรุป การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาระดับช่วงชั้นที่ 1 ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีลักษณะบูรณาการโดยนำเนื้อหาทั้ง 6 สาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้
2. ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์รอบๆ ตัว ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้าน และชุมชน

ในลักษณะการปฏิบัติตามคำแนะนำ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายช่วงชั้นที่ 1 โดยสถานศึกษาจะต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระวิชา คือ วิชาหลักศรัทธา วิชาศาสนประวัติ วิชาจริยธรรม วิชาศาสนบัญญัติ วิชาอัลกุรอาน และวิชาภาษาอาหรับหรือมลายู ในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนควรจะได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของคนในสังคมว่ามีค่านิยมอย่างไร มีจริยธรรมและความเชื่ออย่างไร เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้าแสวงหาความรู้ สร้างความรู้

ด้วยตนเอง สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้ การศึกษาเช่นนี้ จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาแนวความคิด เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่ความเข้าใจและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นการขยายประสบการณ์ต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาในเนื้อหาสาระที่ลึกและกว้างขึ้น และยังควรใช้การจัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการในรายวิชาต่างๆ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนนำหลักการของอิสลามมาใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ผู้สอนจึงควรนำหลักการของอิสลามกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ชุมชน หรือสังคมโลกมาวิเคราะห์ให้เห็นความถูกต้อง ชัดแจ้ง และสรุปเป็นแนวคิดในการนำไปใช้สำหรับผู้เรียนด้วยความเข้าใจและเต็มใจ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นการขยายประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ในเนื้อหาสาระที่กว้างขวางและลึกซึ้ง สถานศึกษาจะต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระวิชา คือ วิชาหลักศรัทธา วิชาศาสนประวัติ วิชาจริยธรรม วิชาศาสนบัญญัติ วิชาอัลกุรอาน และวิชาภาษาอาหรับหรือมลายู ในลักษณะบูรณาการ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถวิเคราะห์ เปรียบเทียบ แยกแยะ ดีความหลักการอิสลาม สรุปเป็นองค์ความรู้ของตนเอง นำไปเป็นแนวทางสำหรับตนเอง ด้วยความศรัทธายึดมั่น และสามารถนำองค์ความรู้ของตนเอง แนะนำชุมชนได้

มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ ของศาสนาอิสลาม และนำมาปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย องค์ประกอบของศาสนาอิสลาม อัลกุรอานและวิเคราะห์วัตรของร่อซูลและบรรดาศ่อฮาบะฮ์
2. รู้และมีทักษะในการใช้ภาษาอาหรับ และหรือภาษามลายูในการศึกษาประวัติ ศาสตร์อิสลาม ร่อซูล อัลกุรอาน และอัลหะดีษ
3. สามารถนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติ ความสำคัญของศาสนาอิสลาม ร่อซูล อัลกุรอาน และอัลหะดีษ มาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง สม่าเสมอ
4. ตระหนักในคุณค่าของการศึกษาประวัติและความเป็นมาของศาสนาอิสลาม และสามารถปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในหลักการศรัทธา การกระทำความดีตามบทบัญญัติอิสลาม

1. รู้ เข้าใจ และเชื่อมั่นในหลักการศรัทธาโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศมาสนับสนุนในการกระทำความดีตามหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
2. ตระหนักถึงหลักการศรัทธาและจริยธรรมของบุคคลสำคัญที่เป็นแบบอย่างจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร ความเป็นเหตุเป็นผลของสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และนำมาเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน ชุมชน สังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
3. เชื่อมมั่นและตระหนักในคุณค่าความสำคัญของการศรัทธา โดยใช้วิทยปัญญาตามบทบัญญัติอิสลาม

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติอิสลามหลักธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1. รู้และปฏิบัติตนเกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลาม หลักการอ่าน ท่องจำ อธิบายความหมายของคัมภีร์อัลกุรอาน โดยนำมาใช้พัฒนาตน สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
2. ตระหนักถึงการทำความดีโดยนำหลักคำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอานมาเป็นแนวทางปฏิบัติตนเอง กลุ่มเพื่อน ชุมชน สังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
3. มีทักษะในการปฏิบัติศาสนกิจ และอ่าน ท่องจำ อธิบายความหมายของคัมภีร์อัลกุรอาน เพื่อพัฒนาการเรียน และแก้ปัญหาของตนเอง กลุ่มเพื่อน ชุมชน สังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ ของศาสนาอิสลาม และนำมาปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1. ประวัติ ความสำคัญ ความเป็นมา ความหมาย องค์ประกอบ และประโยชน์ของศาสนาอิสลาม
2. ประวัติของบรรดารอซูล และศ่อฮาบะฮ์
3. ร่อซูลสำคัญ “อูลูลอซมีย”
4. ความหมายของคำ ประโยคภาษาอาหรับ และหรือภาษามลายูที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม
5. ปฏิบัติตามหลักการและวิธีการในการเผยแพร่จริยวัตรของบรรดารอซูลและศ่อฮาบะฮ์
6. หลักจริยธรรมในการพัฒนาตนเอง และสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในหลักการศรัทธา การกระทำความดีตามบทบัญญัติอิสลาม

1. การศรัทธาต่ออัลลอฮ์
2. การศรัทธาต่อบรรดารอซูล
3. การศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์
4. การศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์
5. การศรัทธาต่อวันอาคีเราะฮ์
6. การศรัทธาต่อกอฎูอ กอดัร
7. การปฏิบัติตนต่ออัลลอฮ์ตามแบบฉบับของท่านร่อซูล
8. มารยาทต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม
9. การปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยของสังคม
10. ภาวะผู้นำและผู้ตาม

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติอิสลามหลักธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1. การปฏิบัติตนตามบทบัญญัติอิสลาม หลักการอ่าน ท่องจำ อธิบายความหมายของคัมภีร์อัลกุรอาน โดยนำมาใช้พัฒนาตน สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
2. การกระทำความดีตามหลักคำสอนของอัลกุรอาน
3. การปฏิบัติศาสนกิจ และอ่าน ท่องจำ อธิบายความหมายอัลกุรอานได้อย่างถูกต้อง

การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ความหมายของการประกอบพิธีฮัจญ์

การประกอบพิธีฮัจญ์ หมายถึง การเดินทางไปยังนครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เพื่อปฏิบัติศาสนกิจบางอย่างเป็นการเฉพาะตามเวลาและสถานที่ที่ถูกกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ได้สาสนทูตของอัลลอฮ์ที่ได้ปฏิบัติไว้ โดยบังคับเฉพาะมุสลิมที่มีความสามารถทั้งด้านร่างกายและทรัพย์เท่านั้น

ความสำคัญของการประกอบพิธีฮัจญ์

การประกอบพิธีฮัจญ์เป็นบทบัญญัติสำคัญ 1 ใน 5 ประการที่มุสลิมต้องปฏิบัติ ดังที่อัลลอฮ์ทรงตรัสไว้ในซูเราะฮ์อะอิมรอน อายะฮ์ที่ 97 ซึ่งมีความหมายว่า

“และสำหรับสิทธิของอัลลอฮ์ที่มีเหนือมวลมนุษย์ คือการประกอบพิธีฮัจญ์ ณ อัลบัยต์(บ้านของอัลลอฮ์)สำหรับผู้ที่มีความสามารถเดินทางไปได้ และผู้ใดที่ปฏิเสธ แท้จริงอัลลอฮ์ คือผู้ทรงมั่งคั่ง (ไม่ต้องพึ่งพิง)ประชาชาติทั้งหลาย”

นอกจากนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ศาสนทูตของพระองค์ยังได้กล่าวว่า “อิสลามตั้งอยู่บนหลักห้าประการคือ การปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และท่านนบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์ การดำรงละหมาด การจ่ายซะกาต การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน และการประกอบพิธีฮัจญ์สำหรับผู้ที่มีความสามารถเดินทางไปได้”

การประกอบพิธีฮัจญ์จะบังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่มีความสามารถทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สิน กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์ การเดินทางปลอดภัย มีค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางของตนและผู้ที่อยู่ทางบ้าน และถือเป็นความจำเป็นให้ปฏิบัติเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น

การประกอบพิธีฮัจญ์จะมีเพียงครั้งเดียวในหนึ่งปี คือในช่วงเทศกาลฮัจญ์ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 8-13 เดือนที่สิบสองของปฏิทินอาหรับ คือเดือนซุลฮิจยะฮ์ แต่ถ้าปฏิบัตินอกเทศกาล การปฏิบัติดังกล่าวจะถูกเรียกว่า “การประกอบพิธีอุมเราะฮ์” ซึ่งการประกอบพิธีอุมเราะฮ์สามารถปฏิบัติได้ตลอดทั้งปี แต่จะมีขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติน้อยกว่าการประกอบพิธีฮัจญ์

การประกอบพิธีฮัจญ์นอกจากจะเป็นการปฏิบัติศาสนกิจตามบัญชาใช้ของพระเจ้าแล้ว ยังเป็นการแสดงออกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมุสลิมทั่วโลก มีการแสดงออกอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งชนชั้นภายใต้ความเป็นพี่น้องที่มีแต่ความจงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น

คุณสมบัติของผู้ที่จะไปประกอบพิธีฮัจญ์

1. ต้องเป็นมุสลิม
2. บรรลุศาสนภาวะ
3. มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์
4. เป็นอิสระชน
5. มีทรัพย์สินเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในประกอบพิธีฮัจญ์และค่าใช้จ่ายของผู้ผู้ในการปกครองทางบ้านด้วย
6. สำหรับสตรีต้องมีสามีหรือมะฮฺรอมคือญาติที่เป็นชายที่ไม่สามารถแต่งงานกันได้ เช่น พ่อ พี่หรือน้องชายไปด้วย

ประเภทของฮัจญ์ และขั้นตอนการประกอบพิธีฮัจญ์

การประกอบพิธีฮัจญ์มี 3 ประเภทดังนี้คือ

1. แบบอิฟรอต คือการครองเอียะฮ์ ✓ รวมโดยมีเจตนาเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์แต่เพียงอย่างเดียว

2. แบบตะมัตตัตตะอ คือการครองเอียะฮ ✓ รวมเพื่อประกอบพิธีอุมเราะฮุก่อน แล้วหลังจากนั้นเมื่อถึงวันที่ 8 ของเดือนซุลฮิจยะฮจึงทำการครองเอียะฮ ✓ รวมอีกครั้งโดยมีเจตนาเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์
3. แบบอัลกิรอน คือการครองเอียะฮ ✓ รวมโดยมีเจตนาเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮุไปพร้อมๆ กัน

ขั้นตอนการประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัตตัตตะอ

การประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัตตัตตะอเป็นการประกอบพิธีฮัจญ์ที่สะดวกและง่ายกว่าแบบอื่นอันเนื่องมาจากไม่ต้องครองเอียะฮุรอมนานหลายวัน จึงไม่ต้องคอยระมัดระวังข้อห้ามของผู้ครองเอียะฮุรอม และเป็นแบบที่ท่านนบีส่งเสริมให้กระทำ สำหรับขั้นตอนการประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัตตัตตะอมีดังต่อไปนี้

1. “การครองเอียะฮ ✓ รวม” เริ่มต้นด้วยการอาบน้ำชำระล้างร่างกายให้สะอาด แล้วสวมชุดเอียะฮ ✓ รวมคือการนุ่งห่มชุดที่จะใช้ในการประกอบพิธีฮัจญ์หรืออุมเราะฮุ สำหรับชายจะนุ่งห่มด้วยผ้าทอ 2 ชั้นที่ไม่มีการเย็บชายหรือริม ส่วนหญิงจะแต่งกายมิดชิด เปิดแต่เฉพาะใบหน้าและฝ่ามือทั้งสอง การปฏิบัติดังกล่าวนี้จะเริ่มตรงบริเวณที่เรียกว่า “มิกอต” คือจุดที่ถูกกำหนดไว้แก่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์หรืออุมเราะฮุให้เริ่มการครองเอียะฮ ✓ รวม หลังจากนั้นให้ทำการละหมาดสุนัตเอียะฮ ✓ รวม 2 ร็อกอะฮฺ ในที่นี้ผู้ครองเอียะฮ ✓ รวมจะต้องตั้งเจตนาในการประกอบพิธีอุมเราะฮุเพื่ออัลลอฮฺ และกล่าวถ้อยคำการตั้งเจตนาเป็นภาษาอาหรับออกมาด้วย ผู้ครองเอียะฮ ✓ รวมจะต้องสำรวมตนทั้งการกระทำและคำพูด และต้องไม่ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นข้อห้ามต่างๆ ของการครองเอียะฮ ✓ รวม ขณะเดียวกันก็ให้กล่าวคำ “ตัลบียะฮฺ” ให้มากๆ ในขณะที่เดินทางเข้านครมักกะฮฺ

2. “การภู่อว้าฟ” เมื่อผู้ครองเอียะฮ ✓ รวมเดินทางถึงนครมักกะฮฺ ให้เข้าสู่มัสญิดฮะรอม ทำการภู่อว้าฟ คือการเดินเวียนช้ายรอบอาคารกะอะบะฮฺ โดยเริ่มจากจุดที่ถูกกำหนดคือมุมที่ประดิษฐานของหินดำ มาสัสน์ สุดที่มุมหินดำนี้นับได้เป็น 1 รอบ ให้ทำ 7 รอบ เรียกการภู่อว้าฟนี้ว่า “ภู่อว้าฟญุดุม” ขณะเดินภู่อว้าฟให้ผู้ครองเอียะฮุรอมชายคลุมผ้าในลักษณะสไบเฉียงเปิดไหล่ขวาปิดไหล่ซ้าย ผู้ครองเอียะฮ ✓ รวมหญิงต้องเปิดใบหน้าและฝ่ามือ ผู้ภู่อว้าฟจะทำการกล่าวคำสรรเสริญและรำลึกถึงพระมหากษัตริย์ของอัลลอฮฺ ขอภัยในความผิดบาปที่ตนเคยทำมา ขอพรตามที่ตนปรารถนา หรืออ่านคัมภีร์อัลกุรอาน ทุกอย่างที่กำลังมาต้องปฏิบัติอย่างสำรวม ด้วยเสียงที่แผ่วเบาเพื่อมิให้รบกวนบุคคลอื่นที่กำลังปฏิบัติเช่นกัน สำหรับเงื่อนไขของการภู่อว้าฟมีดังนี้

- 2.1 ผู้ปฏิบัติจะต้องปฏิบัติด้วยเจตนา
- 2.2 ต้องอยู่ในสภาพที่มีน้ำละหมาด
- 2.3 ต้องปกปิดร่างกายตามศาสนบัญญัติ
- 2.4 ต้องเดินเวียนรอบอาคารกะอะบะฮฺครบ 7 รอบ

เมื่อทำการภู่อว้าฟญุดุมเสร็จให้ทำการละหมาด 2 ร็อกอะฮฺ โดยผู้ครองเอียะฮ ✓ รวมชายจัดผ้าคลุมใหม่โดยให้คลุมไหล่ทั้งสอง แล้วทำการละหมาด โดยมีเจตนาว่าทำการละหมาดอันเนื่องมา

จากเสร็จภารกิจการภู่อว้าฟ โดยยื่นละหมาดบริเวณหลัง “มะกอมอิบรอฮีม” หรือจุดที่สะดวกที่อยู่ในลานภู่อว้าฟ โดยต้องคำนึงถึงว่าการยื่นละหมาดของเราต้องไม่กีดขวางการเดินภู่อว้าฟของผู้อื่น เสร็จจากการละหมาดซุนนะฮ์แล้วให้หันมาตีมน้ำ “ซัหมัซ” ตรงบริเวณที่จัดไว้ให้ตีมน้ำ ก่อนตีมน้ำให้ขอพรตามประสงค์ เช่น ขอให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ขอให้ได้รับความรู้ที่มีประโยชน์ เป็นต้น

3. “การสะแอ” ขั้นตอนต่อจากนี้จะเป็นการเดินสะแอ คือการเดินไปมาระหว่างภูเขาศอฟา และภูเขาเมร์วะฮ์ โดยเริ่มต้นที่ภูเขาศอฟา เมื่อถึงภูเขาเมร์วะฮ์นับเป็น 1 เที้ยว กลับไปยังภูเขาศอฟา นับเป็น 2 เที้ยว ทำเช่นนี้จนครบ 7 เที้ยว ระหว่างเดินไปบนทางสะแอให้ทำการกล่าวคำสรรเสริญ และรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของอัลลอฮ์ ขอภัยในความผิดบาปที่ตนเคยทำมา ขอพรตามที่ตนปรารถนา หรืออ่านคัมภีร์อัลกุรอาน ทุกอย่างที่กำลังมาต้องปฏิบัติอย่างสำรวม และเมื่อเดินถึงช่วงที่มีสัญญาณไฟสีเขียวบนทางสะแอ ท่านนบีส่งเสริมให้เฉพาะผู้ชายเท่านั้นทำการวิ่งเยาะๆ ในช่วงระยะทางดัง กล่าว เมื่อพ้นระยะดังกล่าวก็ให้เดินตามปกติ เมื่อถึงเนินเขาไม่ว่าจะเป็นภูเขาศอฟา หรือภูเขาเมร์วะฮ์ ให้ผู้เดินสะแอหยุดอยู่บนเนินเขา แล้วผินหน้าไปทางที่ตั้งของบัยตุลลอฮ์ ยกมือทั้งสองขึ้นขออ้ออู เสร็จแล้วจึงเดินสะแอในเที้ยวต่อไป จนครบ 7 เที้ยว

4. “การปลงผม” เสร็จจากการสะแอให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ทำการปลงผม ได้แก่การโกนหรือตัดผม สำหรับผู้หญิงให้ตัดปลายผมออกประมาณ 1 นิ้วก็พอ เมื่อเสร็จจากการปลงผม ก็ถือว่าเสร็จสิ้นพิธีฮัจญ์เราะฮ์ ข้อห้ามต่างๆ ในช่วงการครองเอียะฮ์รอมก็เป็นที่ยกเว้นให้กระทำได้ หลังจากนั้นคือช่วงรอคอยเวลาของการประกอบพิธีฮัจญ์ เพื่อให้การประกอบพิธีฮัจญ์แบบมัดตะวะฮ์นั้นสมบูรณ์

5. วันที่ 8 เดือนซุลฮิจยะฮ์ ผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์จะทำการครองเอียะฮ์ รอมอีกครั้งเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์ เมื่อตะวันตกล้อยให้ออกจากที่พักไปยังตำบลมินาเพื่อค้างแรมที่นั่น ขณะอยู่ที่มินาให้ละหมาดย่อในแต่ละเวลาละหมาด นอกจากมัฆริบ และศุบฮิ เพราะละหมาดทั้งสองไม่มีการย่อ

6. วันที่ 9 เดือนซุลฮิจยะฮ์ หลังดวงอาทิตย์ขึ้น ให้ออกเดินทางจากตำบลมินาไปยังทุ่งอารอฟะฮ์ เพื่อทำการ“วุฎูฟ” คือหยุดพักอยู่ในขอบเขตของทุ่งอารอฟะฮ์ตั้งแต่ดวงอาทิตย์คล้อยจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า มีซุนนะฮ์ให้หยุดพักที่มัสยิดนะมีเราะฮ์ หากไม่สามารถก็อนุญาตให้พักอยู่ในบริเวณใดก็ได้ในขอบเขตของทุ่งอารอฟะฮ์ และเมื่อดวงอาทิตย์เริ่มคล้อยมีซุนนะฮ์ให้อิหม่ามหรือผู้นำกลุ่มกล่าวคุฏบะฮ์เป็นการให้อิอวาทหรือตักเตือนผู้ร่วมประกอบพิธีฮัจญ์ หลังจากนั้นให้ละหมาดรวมย่อศุริและอัศรียาละ 2 ร็อกอะฮ์ ในเวลาศุริ ๖ ริ โดยอะซานครั้งเดียวและอีกออะฮ์ 2 ครั้ง เมื่อละหมาดเสร็จให้ผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์นั้นหันหน้าไปทางทิศกิบละฮ์แล้วกล่าวชุกรุลลอฮ์ กล่าวขอพรด้วยการยกมือทั้งสองขึ้น กล่าวตัลบียะฮ์ หรืออ่านอัลกุรอานให้มากๆ

7. การวุฎูฟจะดำเนินไปจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า หลังจากนั้นให้ออกเดินทางจากทุ่งอารอฟะฮ์ ไปยังตำบลมุซตะลิมะฮ์ ด้วยความสำรวม พร้อมกับกล่าวตัลบียะฮ์ให้มากๆ เมื่อถึงตำบลมุซตะลิมะฮ์ ให้ละหมาดรวมคือละหมาดมัฆริบ 3 ร็อกอะฮ์และอิชาอ์ 2 ร็อกอะฮ์ ในเวลาอิชาอ์ หลังจากนั้นให้นอนค้างแรมที่นั่นจนถึงเวลาศุบฮิ

8. วันที่ 10 เดือนชุลอิจยะฮู หรือวันอีดีลฮูฮา ให้ทำการละหมาดศุบฮิเมื่อได้เวลา หลังจากนั้นให้หยุดพักที่อัลมัฆะริลฮะรอม ผินหน้าไปทางทิศกิบละฮ์แล้วซุกรุลลอฮ์และขอพรด้วยการยกมือทั้งสอง และก่อนดวงอาทิตย์ขึ้นให้ออกเดินไปยังตำบลมินาเพื่อขว้างเสาหิน ก่อนออกเดินทางจึงควรเก็บเม็ดหินขนาดเท่าเม็ดถั่วแดง หรือขนาดประมาณปลายนิ้วก้อยจำนวน 7 เม็ด เพื่อใช้ขว้างเสาหิน ขณะเดินก็ให้กล่าวตัลบียะฮ์มาๆ

9. เมื่อถึงตำบลมินาให้มุ่งหน้าไปยังเสาหินต้นที่ 3 ที่เรียกว่า “ญัมเราะตุลอะเกะบะฮ์” หยุดการกล่าวตัลบียะฮ์ แล้วทำการขว้างเสาหินด้วยเม็ดหินที่เก็บมาที่ละเม็ด จนครบ 7 เม็ด ขณะขว้างให้กล่าวว่า “อัลลอฮูอักบร” โดยให้หินที่ขว้างทุกเม็ดตกลงบริเวณเสาหิน

10. หลังจากขว้างเสาหินแล้วให้ทำการเชือดสัตว์ด้วยตนเองหรือมอบให้ผู้อื่นทำการเชือดเจ้าของควรบริโภคส่วนหนึ่งจากสัตว์ที่เชือดนั้น ที่เหลือให้แจกจ่ายแก่คนยากจน

11. จากนั้นให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์โกนศีรษะ หรือตัดผม สำหรับมุสลิมะฮ์ให้ขลิบปลายผมประมาณ 1 นิ้วก็พอ เมื่อขว้างเสาหินและโกนศีรษะหรือตัดผมแล้ว ก็ถือว่าได้บรรลุถึงการทำ “ตะฮัลลุลครั้งแรก” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ข้อห้ามต่างๆที่ห้ามสำหรับผู้ครองเอียะรอมก็เป็นอันยุติลง นอกจากเพียงประการเดียวคือการมีเพศสัมพันธ์ หลังจากนั้นให้อาบน้ำชำระร่างกาย เปลี่ยนเครื่องแต่งกาย และใส่ผ้าหอมตามร่างกาย และเนื่องจากวันนี้เป็นวันอีดีลฮูฮา จึงมีสุนนะฮ์ให้กล่าวตักบีร์และซุกรุลลอฮ์ให้มากๆ

12. จากนั้นให้เข้าสู่มัจกะฮ์เพื่อทำฏอวีฟและสะแอ การฏอวีฟครั้งนี้เรียกว่า “ฏอวีฟอัลอิฟาฎะฮ์” หลังจากเสร็จสิ้นจากการทำฏอวีฟอัลอิฟาฎะฮ์และสะแอในครั้งนี้แล้ว ก็บรรลุถึงการทำ “ตะฮัลลุลครั้งที่สอง” ซึ่งอนุญาตให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ปฏิบัติทุกสิ่งที่เคยเป็นข้อห้ามในขณะครองเอียะรอมรวมถึงการมีเพศสัมพันธ์ด้วย การทำฏอวีฟอัลอิฟาฎะฮ์และสะแอดังกล่าวนี้อนุญาตให้เข้ามาทำที่มัจกะฮ์หลังการค้ำแรมและขว้างเสาหินที่มินาในวันที่ 11-12-13 ชุลอิจยะฮูเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้

13. เมื่อเสร็จสิ้นจากการทำฏอวีฟอัลอิฟาฎะฮ์และสะแอที่มัจกะฮ์แล้ว ก็ให้กลับไปยังตำบลมินาเพื่อค้ำแรมและขว้างเสาหินที่นั่นอีกสามวัน

14. วันที่ 11-12-13 ชุลอิจยะฮู ซึ่งเรียกว่า “วันดัซรีก” ถือเป็นความจำเป็นที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ต้องย้อนกลับมาสู่ตำบลมินาเพื่อค้ำแรมที่นั่นอีก 2 หรือ 3 วัน กิจกรรมที่ต้องทำในแต่ละวันคือ

14.1 วันที่ 11 ชุลอิจยะฮู เมื่อดวงอาทิตย์คล้อยให้นำเม็ดหินที่เก็บมาจำนวน 21 เม็ด ไปขว้างเสาหิน 3 ต้น ต้นละ 7 เม็ด โดยเริ่มจากต้นแรกที่เรียกว่า “ญัมเราะตุลอุลา” ขว้างที่ละเม็ดจนครบ 7 เม็ด ทุกครั้งที่ขว้างให้กล่าวว่า “อัลลอฮูอักบร” โดยให้เม็ดหินทุกเม็ดตกลงบริเวณเสาหิน เมื่อขว้างเสาต้นแรกเสร็จให้เดินออกไปเล็กน้อย แล้วผินหน้าสู่ทิศกิบละฮ์ ยกมือขึ้นและขอพรให้มากๆ

14.2 จากนั้นให้ไปยังเสาต้นที่สอง ซึ่งเรียกว่า “ญัมเราะตุลอุศฎอ” แล้วทำการขว้างในลักษณะเดียวกับการขว้างในต้นแรกทุกประการ และจบด้วยการขอพร

14.3 จากนั้นมุ่งสู่เสาหินต้นที่สามที่เรียกว่า “ญัมเราะตุลอะเกาะบะฮ์” แล้วทำการขว้างในลักษณะเดียวกับการขว้างในต้นแรก แต่ไม่ต้องหยุดขอพรในตอนท้าย แต่ให้รีบเดินออกไปจากบริเวณของการขว้างเสาหินในทันที การขว้างเสาหินทั้งสามต้นนั้น ต้องเรียงลำดับตั้งแต่ต้นที่ 1 เรื่อยไปจนถึงต้นที่สาม ในระยะเวลาของการขว้างเสาหินทั้งสามวันนั้น ให้เริ่มตั้งแต่ดวงอาทิตย์คล้อย และผู้ใดละเมิดไม่ขว้างเสาหินวันใดวันหนึ่งหรือทั้งสามวัน เขาจะต้องเสียค่าปรับด้วยการเชือดแกะ 1 ตัว แต่ถ้ามีเหตุขัดข้อง เช่น ป่วย หรือเป็นเด็กสตรี หรือคนชรา ก็อนุญาตให้ผู้อื่นขว้างแทนได้ แต่ผู้ที่ขว้างแทนต้องปฏิบัติตามภารกิจของตนให้เสร็จสิ้นก่อน จึงจะทำแทนของผู้อื่น

14.4 วันที่ 12 ซุลฮิจยะฮ์ ก็ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการขว้างในวันที่ 11 ซุลฮิจยะฮ์ ทุกประการเมื่อเสร็จจากการขว้าง หากมีความจำเป็นต้องออกจากตำบลมินาก็ให้ออกไปก่อนดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้าของวันที่ 12 นี้ โดยไม่ต้องขว้างเสาหินในวันที่ 13 ซุลฮิจยะฮ์ แต่การค้างอยู่จนกระทั่งขว้างเสาหินให้เสร็จสิ้นจนถึงวันที่ 13 ซุลฮิจยะฮ์ นั้นประเสริฐกว่า

14.5 และวันที่ 13 ซุลฮิจยะฮ์ ก็ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการขว้างในวันที่ 11 และ 12 ซุลฮิจยะฮ์ ทุกประการ เมื่อขว้างเสาหินเสร็จในวันที่ 13 ก็ไม่จำเป็นต้องค้างแรมต่อ ให้รีบกลับเข้าสู่นครมักกะฮ์ได้ทันที และจะเป็นการดีสำหรับผู้ที่นำการทำวัวฟัลลีฟอาฎะฮ์ และสะแอ มาปฏิบัติหลังวันตัจริกนี้ เพราะจะไม่เป็นการเพิ่มภาระแก่ตนที่จะต้องปฏิบัติตามภารกิจในวันดังกล่าวแข่งกับเวลาที่จำกัด ทั้งนี้เพราะผู้ประกอบพิธีต้องรีบกลับสู่ตำบลมินาก่อนที่ดวงอาทิตย์จะลับขอบฟ้าของวันดังกล่าว สำหรับการละหมาดในขณะที่ค้างแรมอยู่ที่ตำบลมินานี้ ให้ละหมาดย่อในแต่ละเวลาของการละหมาดนั้นๆ โดยไม่รวมกัน

15. เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจดังกล่าวข้างต้น และผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ต้องการเดินทางกลับสู่บ้านเมืองของตน หรือเพื่อไปเยือนมัสยิดอันนะบะวีญ์ จำเป็นที่เขาจะต้องปฏิบัติตามภารกิจสุดท้ายของพิธีฮัจญ์นั่นก็คือ “วัวฟัลละดาอ์” หรือวัวฟัลอาลา การวัวฟัลครั้งนี้ก็เหมือนการวัวฟัลซุนนะฮ์ คือ ไม่ต้องครองชุดเอี๊ยะฮฺรอม และไม่ต้องเดินอย่างรีบเร่งในสามรอบแรก ส่วนมุสลิมะฮ์ที่มีรอบเดือนหรือเลือดจากการคลอดบุตร ไม่ต้องวัวฟัลละดาอ์ เมื่อวัวฟัลละดาอ์เสร็จให้เดินออกมาโดยไม่ต้องเดินถอยหลังดังที่หลายคนเข้าใจแบบผิดๆ กันมา

ข้อห้ามต่าง ๆ ขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ท่านนบีมุฮัมมัด ค็อลละได้กล่าวไว้ว่า “ผู้ใดที่ประกอบพิธีฮัจญ์โดยที่เขาไม่หลุดจาหยาบคาย และไม่ประพฤติชั่ว เขาจะกลับมีความบริสุทธิ์ประดุจวันแรกที่มาตราได้ให้กำเนิดเขา”

ภาคผลของการประกอบพิธีฮัจญ์ที่สมบูรณ์นั้นมีคุณค่ามหาศาล ดังนั้นผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ทุกคนต้องตระหนักไว้เสมอว่า นอกจากเขาจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติที่ถูกกำหนดไว้อย่างครบถ้วนแล้ว ขณะเดียวกันเขาจะต้องละทิ้งสิ่งที่เป็นข้อห้ามต่างๆ ตลอดจนละทิ้งการกระทำที่ไม่เหมาะสมทั้งหลายซึ่งจะทำให้พละนสค์ในการประกอบพิธีฮัจญ์ของเขานั้นลดน้อยลงไป

ข้อห้ามของการประกอบพิธีฮัจญ์มีทั้งข้อห้ามในขณะที่ครองเอียะสุรอม และข้อห้ามขณะปฏิบัติศาสนกิจในส่วนอื่นๆ ของการประกอบพิธีฮัจญ์

สิ่งที่เป็นข้อห้ามสำหรับผู้ครองเอียะสุรอม

หลังจากครองเอียะสุรอมแล้ว ผู้ครองเอียะสุรอมต้องมีความสำรวมไม่กระทำข้อห้ามบางประการที่ถูกกำหนดไว้ เพราะการฝ่าฝืนกระทำข้อห้ามบางประการอาจมีผลให้เสียพิธีฮัจญ์ แต่การฝ่าฝืนข้อห้ามบางประการก็เพียงแต่ต้องเสียค่าปรับ ซึ่งผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ทุกคนต้องเรียนรู้ถึงข้อห้ามเหล่านั้น ข้อห้ามที่ได้ถูกกำหนดไว้มีดังต่อไปนี้

1. ห้ามทำให้เส้นผม ขนหรือเล็บ หลุดร่วงไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด แต่หากร่วงหลุดออกมาเองหรือกระทำไปด้วยความหลงลืม หรือไม่รู้ว่าเป็นข้อห้ามในกรณีนี้ไม่ต้องเสียดัม
2. ห้ามใส่ของหอมที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือที่ชุดเอียะสุรอมแต่หากใส่ก่อนการครองเอียะสุรอมถือว่าไม่เป็นไร
3. ห้ามฆ่าสัตว์เปรี๊ยะ ห้ามล่า ห้ามครอบครองและห้ามเข้าร่วมในการล่าสัตว์เปรี๊ยะ
4. ห้ามตัดใบไม้ กิ่งไม้ หรือต้นไม้ในเขตฮะรอม
5. ห้ามเก็บสิ่งของที่ตกอยู่ในเขตฮะรอม ยกเว้นเก็บเพื่อประกาศหาเจ้าของ
6. ห้ามเข้าร่วมพิธีการแต่งงาน ในฐานะเป็นเจ้าบ่าว เป็นเจ้าสาว หรือในฐานะเป็นผู้ปกครองฝ่ายหญิง
7. ห้ามการร่วมประเวณีหรือการเล้าโลมโดยมีกำหนด
8. ห้ามผู้หญิงสวมถุงมือ หรือปกปิดใบหน้า
9. ห้ามผู้ชายปิดบางส่วนของศีรษะ ส่วนการใช้ร่ม การนั่งในรถยนต์หรือการแบกสัมภาระไว้บนศีรษะนั้น ถือว่าไม่เป็นที่ต้องห้ามแต่อย่างใด ทั้งนี้หากปิดศีรษะโดยลืมหรือไม่รู้ว่าเป็นข้อห้าม ก็ให้เอาสิ่งที่ปิดอยู่นั้นออกทันทีเมื่อรู้ หรือนึกขึ้นได้โดยไม่ต้องเสียดัมเพื่อเป็นการชดใช้
10. ห้ามผู้ชายใส่เครื่องนุ่งห่มที่เย็บติดกัน เช่น สวมเสื้อคลุม ชุดชั้นใน หมวก หรือรองเท้าที่ปิดส้นเท้าโดยอนุญาตให้สวมรองเท้าแตะ แหวน แวนตา นาฬิกา เครื่องช่วยฟัง เข็มขัด หรือเข็มขัดกึ่งกระเป๋าโดยไม่มีข้อห้ามใดๆ และอนุญาตให้เปลี่ยนผ้าเอียะสุรอม สามารถอาบน้ำชำระล้างตัวร่างกายถึงแม้จะทำให้ผมหรือขนหลุดออกมาก็ตาม หากมิได้เจตนา ก็ถือว่าไม่เป็นการละเมิดข้อห้าม

การเสียค่าปรับเมื่อละเมิดข้อห้ามขณะครองเอียะสุรอม

เมื่อมีการละเมิดข้อห้ามขณะครองเอียะสุรอมผู้ละเมิดต้องเสียค่าปรับ ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปแล้วแต่กรณีของการละเมิด ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ค่าปรับในการละเมิดกรณีมีเพศสัมพันธ์ การมีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอี้ยะฮูรอมทำให้เสียพิธีฮัจญ์ แต่จำเป็นต้องทำพิธีต่อไปจนแล้วเสร็จ และต้องกลับมาประกอบพิธีฮัจญ์เป็นการชดใช้โดยรับตัวในปีถัดไป และต้องเสียค่าปรับด้วยการเชือดอูฐ 1 ตัว แต่ถ้ามีเพศสัมพันธ์หลังจากทำตะฮัลลุลครั้งแรกแล้ว ก็ให้เสียค่าปรับเพียงการเชือดแกะ 1 ตัวเท่านั้น

สำหรับการละเมิดต่างๆ ที่นอกเหนือจากกรณีมีเพศสัมพันธ์ ผู้ละเมิดจะต้องเลือกชดเชยด้วยการเลือกปฏิบัติข้อหนึ่งข้อใดจาก 3 ข้อนี้ คือเชือดแกะหนึ่งตัว หรือให้อาหารแก่คนยากจน 6 คนๆ ละประมาณ 1.3 ลิตร หรือถือศีลอดเป็นเวลา 3 วัน แต่หากผู้ครองเอี้ยะฮูรอมละเมิดด้วยการล่าสัตว์ใหญ่ เช่น อูฐ วัว แพะ หรือแกะ ก็ให้เชือดสัตว์ชนิดเดียวกันนั้น แล้วนำเนื้อไปแจกแก่คนยากจน ถ้าเป็นสัตว์เล็ก เช่น กระต่าย ไก่ หรือนก ก็ให้เชือดแกะ 1 ตัวเป็นค่าปรับ

ข้อห้ามขณะปฏิบัติศาสนกิจในส่วนอื่น ๆ ของการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์นั้น ผู้ประกอบพิธีจะต้องปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ ตามบทบัญญัติที่ถูกกำหนดให้ปฏิบัติ เช่น การครองเอี้ยะฮูรอม การภู่อว้าฟ และการขว้างเสาหิน เป็นต้น ซึ่งในช่วงการปฏิบัติพิธีกรรมดังกล่าว จะต้องระงับการปฏิบัติในสิ่งที่เกินเลย หรือข้อปฏิบัติที่ขัดกับแบบอย่างที่ท่านศาสนทูตได้กระทำไว้ ซึ่งจะเป็นสาเหตุทำให้การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์นั้นไม่ถูกต้องรับจากอัลลอฮ์ ซุบฮาน่าฮูว่าต้าอาลา นอกจากนี้จะต้องรักษาไว้ซึ่งมารยาทอันดีงามในการปฏิบัติร่วมกับบุคคลอื่นๆ เพื่อจะทำให้ได้รับภาคผลอย่างสมบูรณ์โดยไม่ถูกตัดทอน ซึ่งสิ่งพึงระวังดังกล่าวพอสรุปได้ดังนี้

1. ในการภู่อว้าฟต้องระวังมิให้เกิดข้อผิดพลาดในหลายๆ ประการ เช่น การเข้าไปในบริเวณหินโค้งอิสมาอิลขณะภู่อว้าฟนั้นจะทำให้เสียการภู่อว้าฟ เพราะการกระทำดังกล่าวทำให้รอบของการภู่อว้าฟไม่สมบูรณ์เต็มรอบ

2. ข้อผิดพลาดอีกประการหนึ่งคือการเข้าไปสัมผัสทุกมุมของอาคารกะบะฮ์ หรือการเกาะที่ผนัง ที่ผ้าคลุมที่ประตูกะบะฮ์ หรือที่มะกอมอิบรอฮีม การกระทำดังกล่าวล้วนขัดต่อแบบอย่างการปฏิบัติของท่านศาสนทูตทั้งสิ้น

3. ขณะภู่อว้าฟไม่อนุญาตให้ส่งเสียงดังเพราะจะเป็นการรบกวนสมาธิของผู้อื่น อีกประการหนึ่งที่ควรระวังอย่างยี่งนั้นก็คือ การเบียดเสียดกันระหว่างชายหญิงโดยเฉพาะบริเวณหินดำและบริเวณมะกอมอิบรอฮีม

4. ในการสะแอ การขอดูอาหรือขอพรขณะสะแอนั้น ผู้ประกอบพิธีไม่ต้องยกมือ ยกเว้นในขณะขอพรเมื่อหยุดยืนอยู่บนเนินเขาทั้งสองเท่านั้นและไม่ต้องทำสัญลักษณ์มือในขณะกล่าวตักบีร์

5. ในการรูกูฟ ณ ท่งอารอฟะฮ์ ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์จะต้องทำการหยุดพักอยู่ในเขตของอารอฟะฮ์เท่านั้นและต้องไม่ออกไปยังเขตมุซดาลิฟะฮ์ จนกว่าดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า

6. พึงระวังการเบียดเสียดแย่งกันขึ้นสู่เขาที่ชื่อว่าอุมเราะฮ์อะฮ์ที่อยู่ในทุ่งอารอฟะฮ์ หรือ การผินหน้าไปยังภูเขาดังกล่าวในขณะขอพร ซึ่งไม่มีแบบอย่างของศาสนทูต และตามมารยาทของการขอพรนั้นผู้ขอจะต้องผินหน้าไปยังทิศกิบละฮ์ซึ่งเป็นทิศที่ตั้งของอาคารบัยตุลลอฮ์

ในการขว้างเสาหินพึงระวังข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ดังนี้

1. จะต้องไม่เก็บก้อนหินก่อนการละหมาดมัฆริบและอีซา เพราะการละหมาดนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งต้องปฏิบัติเป็นอันดับแรกเมื่อมาถึงตำบลมูซดาลิฟะฮ์

2. จะต้องไม่ยึดถือว่าหินที่จะใช้ในการขว้างนั้นจำเป็นต้องเก็บจากตำบลมูซดาลิฟะฮ์เท่านั้น เพราะการยึดถือดังกล่าวนั้นไม่ถูกต้อง

3. การยึดถือที่ผิดพลาดอีกประการหนึ่ง คือการยึดถือว่า การขว้างเสาหินนั้นคือการขว้างชัยฏอน ทำให้เขาขว้างด้วยความโกรธและสาปแช่งชัยฏอน ซึ่งในความเป็นจริงการขว้างเสาหินนั้นถูกบัญญัติไว้เพื่อให้รำลึกถึงพระองค์อัลลอฮ์ ซุบฮาน่าฮูว่าต้าอาลาเท่านั้น

4. การขว้างโดยใช้หินก้อนใหญ่ การใช้รองเท้า หรือใช้เศษไม้ในการขว้าง เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

5. นอกจากนี้พึงหลีกเลี่ยงการเบียดเสียด หรือการทะเลาะวิวาทเพื่อแย่งกันเข้าไปขว้าง

6. สำหรับการขว้างหินที่ถูกต้อนั้น ต้องให้หินลงไปในแอ่ง แม้จะขว้างไม่ถูกเสาก็ตาม การขว้างหินครั้งเดียวเจ็ดก้อน ถูกนับว่าเป็นการขว้างเพียงก้อนเดียว เพราะตามหลักการนั้นต้องขว้างทีละก้อน และจะต้องหลีกเลี่ยงจากการทะเลาะวิวาทกันในทุกกรณี

สิ่งที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ควรรำลึกอยู่เสมอในขณะประกอบพิธีฮัจญ์ก็คือ การที่ต้องจะปฏิบัติหน้าที่อื่นๆที่ศาสนาใช้อย่างครบถ้วน เช่น การละหมาดฟรฎู 5 เวลา และการจะต้องออกห่างจากความชั่วต่างๆ อย่างสิ้นเชิง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า รายการวีดิทัศน์สามารถเก็บบันทึกเนื้อหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้าได้ และรายการวีดิทัศน์ทำให้ผู้เรียนได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียง สามารถสร้างความสนใจ ทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนมากขึ้น มีผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และเมื่อเกิดความไม่เข้าใจในบทเรียน ก็สามารถนำมาทบทวนใหม่ได้ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับกรอบแบบและพัฒนาระบบการผลิตรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาที่ดีด้วย ผู้วิจัยจึงจัดสร้างรายการวีดิทัศน์ศึกษาการสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ที่มีประสิทธิภาพนำเสนอความรู้ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนในวิชาอิสลามศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติในเรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ได้อย่างแท้จริง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การดำเนินการวิจัย
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนมุสลิมในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 140 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนมุสลิมในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 50 คน ที่ได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย(Simple Random Sampling) และแบ่งเป็นกลุ่มทดลองดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 1 จำนวน 1 กลุ่ม 5 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 2 จำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 5 คน รวมเป็น 15 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 3 จำนวน 6 กลุ่มๆ ละ 5 คน รวมเป็น 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. บทเรียนวีดิทัศน์การสอน เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ จำนวน 3 ตอน
 - 1.1 ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
 - 1.2 ตอนที่ 2 เรื่อง ขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
 - 1.3 ตอนที่ 3 เรื่อง ข้อห้ามต่างๆ ในขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
2. แบบฝึกหัดระหว่างเรียน
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. แบบประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างบทเรียนวีดิทัศน์การสอน มีขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษา เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ตามหลักสูตรของช่วงชั้นที่ 3

1.2 เลือกเนื้อหาที่จะนำมาผลิตรายการวีดิทัศน์การสอน โดยผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

1.2.1 ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1.2.2 ตอนที่ 2 เรื่อง ขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1.2.3 ตอนที่ 3 เรื่อง ข้อห้ามต่างๆ ในขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1.3 วิเคราะห์เนื้อหาและเขียนจุดประสงค์ประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตบทเรียนวีดิทัศน์การสอนให้ตรงกับเนื้อหาวิชา

1.4 เรียบเรียงเนื้อหา แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 3 ท่านพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของบทเรียน

1.5 เขียนบทรายการวีดิทัศน์การสอนตามเนื้อหา จำนวน 3 ตอน คือ

1.5.1 ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1.5.2 ตอนที่ 2 เรื่อง ขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1.5.3 ตอนที่ 3 เรื่อง ข้อห้ามต่างๆ ในขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1.6 นำบทรายการวีดิทัศน์ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาจำนวน 3 ท่านตรวจสอบ

1.7 ผลิตบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ตามบทที่เขียนไว้ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไข เพื่อปรับปรุงคุณภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ให้มีคุณภาพมากขึ้น

1.8 นำบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น ความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง ความเหมาะสมของการจัดลำดับเนื้อหา ความเหมาะสมของเพลงและเสียงบรรยาย ความเหมาะสมเกี่ยวกับเวลา และความชัดเจนของภาพ เป็นต้น

จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาว่าตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้เพียงใด ประโยชน์ที่ได้รับจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนชุดนี้ เช่น ความถูกต้องของเนื้อหาที่น่าเสนอ หลังจากที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขบทเรียนวีดิทัศน์ที่สร้างขึ้นตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยจะได้นำไปดำเนินการหาประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอนต่อไป

2. การสร้างแบบฝึกหัดระหว่างเรียน

ผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกหัดวัดผลระหว่างการเรียนรู้ เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ โดยยึดตามการวิเคราะห์จุดประสงค์ในการเรียน ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ รวมทั้งบอกถึงการปฏิบัติหลักการของการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ได้ ทำให้ได้แบบฝึกหัดแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ(Multiple Choices) 4 ตัวเลือก ตอนละ 10 ข้อ รวมเป็น 30 ข้อ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาตรวจสอบความถูกต้อง

3. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการสร้าง และหาคุณภาพแบบทดสอบ ให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ทำการวิเคราะห์เนื้อหา จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบ

3.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากหนังสือการวัดของอนันต์ ศรีโสภณ(2524 : 101-124)และเทคนิคการเขียนข้อสอบของชวาล แพร์ดีกุล(2520 : 11 - 256)

3.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ (Multiple Choices) 4 ตัวเลือก ให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการเรียนทั้ง 3 เรื่อง จำนวน 60 ข้อ

3.4 จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไข แล้วจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาตรวจสอบ

3.5 นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เคยเรียนเนื้อหานี้มาแล้ว จำนวน 120 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อ โดยนำแบบทดสอบที่ผ่านการทดลองมาตรวจให้คะแนน ถ้าตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือตอบมากกว่า 1 ตัวเลือกในข้อเดียวกันให้ 0 คะแนน

3.6 นำคะแนนที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบเป็นรายข้อ โดยใช้โปรแกรม Tap.

3.7 เลือกแบบทดสอบที่มีค่าความยากง่าย (p)ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป คัดเลือกข้อสอบไว้ตอนละ 10 ข้อ รวมเป็น 30 ข้อ ซึ่งมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.48-0.79 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.22-0.89 เพื่อนำไปใช้ในการทดลองจริง

3.8 นำแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้ไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การคำนวณจากสูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน(ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ.2538 : 197) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.586

4. การสร้างแบบประเมินบทเรียนวีดิทัศน์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอนทั้งทางด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และด้านเนื้อหา จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไข เพื่อปรับปรุงรายการประเมินตามความเหมาะสม ก่อนนำไปเสนอผู้เชี่ยวชาญทั้งสองด้านตรวจสอบบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ชุดนี้ ซึ่งแบ่งมาตราส่วนประมาณค่าออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง ดีมาก
- 4 หมายถึง ดี
- 3 หมายถึง พอใช้
- 2 หมายถึง ต้องปรับปรุง
- 1 หมายถึง ใช้ไม่ได้

และมีเกณฑ์ในการแปลความหมายผลการประเมินดังนี้

- 4.51 - 5.00 หมายถึง ดีมาก
- 3.51 - 4.50 หมายถึง ดี
- 2.51 - 3.50 หมายถึง พอใช้
- 1.51 - 2.50 หมายถึง ต้องปรับปรุง
- 1.00 - 1.50 หมายถึง ใช้ไม่ได้

สำหรับเกณฑ์การยอมรับว่ารายการวีดิทัศน์ที่สร้างขึ้นมีคุณภาพ ต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

การดำเนินการทดลอง

การดำเนินการทดลองครั้งนี้เป็นการการวิจัยเพื่อการพัฒนาและหาประสิทธิภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ผู้วิจัยจัดเตรียมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน โดยการทดลองครั้งที่ 1 ใช้กลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม จำนวน 5 คน การทดลองครั้งที่ 2 ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 5 คน การทดลองครั้งที่ 3 ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 กลุ่มๆ ละ 5 คน และเตรียมเครื่องมืออื่นๆ ในการทดลองประกอบด้วย โทรทัศน์ เครื่องเล่น Video CD แบบฝึกหัดระหว่างเรียน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และห้องเรียน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลอง ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

การทดลองครั้งที่ 1

นำบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นไปทดลองใช้ เพื่อทดสอบคุณภาพขั้นต้น กับกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม จำนวน 5 คน ที่ไม่เคยเรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนนี้มาก่อนโดยสุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จากโรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม หลังจากนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ และแก้ไขข้อบกพร่องทั้งหมดที่เกิดขึ้นให้มีความถูกต้องมากขึ้น เป็นการปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 1

การทดลองครั้งที่ 2

นำบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ เพื่อหาแนวโน้มประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน โดยใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มๆ ละ 5 คน รวมเป็น 15 คน ที่ไม่เคยเรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนนี้มาก่อน โดยสุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จากโรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม นำข้อบกพร่องที่พบมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น เป็นการปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 2

การทดลองครั้งที่ 3

ขั้นนี้เป็นการทดลองหาประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน โดยใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่มๆ ละ 5 คน รวมเป็น 30 คน ที่ไม่เคยเรียนบทเรียนวีดิทัศน์การสอนนี้มาก่อน จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จากโรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม โดยดำเนินการสอนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์การสอน เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ดังนี้

1. ชี้แจงจุดมุ่งหมายการสอนด้วยวีดิทัศน์การสอนแก่กลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจวิธีการจุดประสงค์ และการประเมินผล

2. ดำเนินการสอนโดยให้นักเรียนเรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ โดยขณะเรียนก็ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดไปด้วย จำนวน 10 ข้อ เมื่อจบตอนแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของตอนที่ 1 จำนวน 10 ข้อ

3. ให้นักเรียนเรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ตอนที่ 2 เรื่อง ขั้นตอนต่างๆ ในพิธีการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ โดยขณะเรียนก็ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดไปด้วย จำนวน 10 ข้อ เมื่อจบตอนแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของตอนที่ 2 จำนวน 10 ข้อ

4. ให้นักเรียนเรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ตอนที่ 3 เรื่อง ข้อห้ามต่างๆ ในขณะการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ โดยขณะเรียนก็ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดไปด้วย จำนวน 10 ข้อ เมื่อจบตอนแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของตอนที่ 3 จำนวน 10 ข้อ

5. จากนั้นจึงนำผลคะแนนที่ได้จากแบบฝึกหัดระหว่างเรียน และคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง ไปวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอนต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

- การหาค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) โดยใช้โปรแกรม Tap
- การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน(ล้วนสายยศ และ อังคณา สายยศ:2538 : 197-200)

2. สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

- ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนน (ล้วน สายยศ และ อังคนา สายยศ:2538 :198)
- การหาประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ตามเกณฑ์ที่กำหนด 85/85 โดยใช้สูตร E_1 / E_2 (เสาวณีย์ สิกขบัณฑิต. 2528 : 294 – 295)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและการพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 50 คน โดยการหาประสิทธิภาพแบบทดสอบให้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด 85/85 ซึ่งปรากฏผลดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

M แทน ค่าเฉลี่ย

E₁ แทน ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนจากการทำแบบฝึกหัด

E₂ แทน ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนจากการทำแบบทดสอบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ได้บทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ เวลา 21 นาที

ตอนที่ 2 เรื่อง ขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ เวลา 32 นาที

ตอนที่ 3 เรื่อง ข้อห้ามต่างๆ ในขณะที่ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ เวลา 21 นาที

โดยในแต่ละตอนจะมีแบบฝึกหัดระหว่างเรียนแทรกอยู่เป็นระยะๆ และมีแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประกอบอยู่ในตอนจบของทุกๆ ตอน

2. ประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งปรากฏผลการประเมินดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ผลการประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอนจากผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา

ข้อที่	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับคุณภาพ
1.	คุณภาพของภาพและตัวอักษร	4.31	ดี
	1.1 ความชัดเจนของภาพ	4.30	ดี
	1.2 ความเหมาะสมของภาพในการสื่อความหมาย	4.30	ดี
	1.3 ความเหมาะสมของเทคนิคการเปลี่ยนภาพ	4.30	ดี
	1.4 ความเหมาะสมของภาพกราฟิก	4.30	ดี
	1.5 ความเหมาะสมของรูปแบบ และสีของตัวอักษร	4.00	ดี
	1.6 ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร	4.00	ดี
	1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพและเสียง	5.00	ดีมาก
2.	คุณภาพของเสียง	4.63	ดีมาก
	2.1 ความชัดเจนของเสียงบรรยาย	5.00	ดีมาก
	2.2 ความเหมาะสมของเสียงดนตรีและเสียงประกอบ	4.30	ดี
	2.3 ความเหมาะสมของระดับความดังของเสียงบรรยายและเสียงประกอบ	4.60	ดีมาก
3.	ความสามารถในการสื่อความหมายโดยรวม	4.10	ดี
	3.1 ความสอดคล้องระหว่างภาพกับคำบรรยาย	4.60	ดีมาก
	3.2 ความสามารถในการสื่อด้วยภาพกราฟิก	3.60	ดี
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.35	ดี

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า การประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอนโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา มีความเห็นว่ารายการ วิดีทัศน์การสอน เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ มีคุณภาพด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับดี ส่วนในแต่ละรายการนั้นพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาพและเสียง ความชัดเจนของเสียงบรรยาย ความเหมาะสมของระดับความดังของเสียงบรรยายและเสียงประกอบ และความสอดคล้องระหว่างภาพกับคำบรรยายอยู่ในระดับดีมาก ส่วนความชัดเจนของภาพ ความเหมาะสมของภาพในการสื่อความหมาย ความเหมาะสมของเทคนิคการเปลี่ยนภาพ ความเหมาะสมของภาพกราฟิก ความเหมาะสมของรูปแบบขนาดและสีของตัวอักษร ความเหมาะสมของเสียงดนตรีและเสียงประกอบ และความสามารถในการสื่อด้วยภาพกราฟิก พบว่าอยู่ในระดับดี

ตาราง 2 ผลการประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอนจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

ข้อที่	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับคุณภาพ
1.	เนื้อหา	4.55	ดีมาก
	1.1 ความถูกต้องของเนื้อหาที่นำเสนอ	4.6	ดีมาก
	1.2 ความสอดคล้องของเนื้อหาในแต่ละตอน	4.6	ดีมาก
	1.3 ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาถูกต้องตามหลักการปฏิบัติ	4.6	ดีมาก
	1.4 แต่ละขั้นตอนในการปฏิบัติมีรายละเอียดชัดเจน	4.6	ดีมาก
	1.5 ความครอบคลุมของเนื้อหาที่ควรนำเสนอ	4.6	ดีมาก
	1.6 ความเป็นไปได้ที่ผู้เรียนจะนำไปปฏิบัติ	4.3	ดี
2.	ภาพและคำบรรยาย	4.6	ดีมาก
	2.1 ความถูกต้องของภาพที่นำเสนอ	4.6	ดีมาก
	2.2 ความถูกต้องของการใช้ภาษา	4.6	ดีมาก
	2.3 ความชัดเจนของคำบรรยาย	4.6	ดีมาก
	2.4 ความสอดคล้องระหว่างภาพกับคำบรรยาย	4.6	ดีมาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.57	ดีมาก

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า การประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอนโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา มีความเห็นว่าการ วิดีทัศน์การสอน เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ มีคุณภาพด้านเนื้อหาโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก และในแต่ละรายการของการประเมินก็อยู่ในระดับดีมากเช่นกัน นอกจากรายการประเมินในเรื่องความเป็นไปได้ที่ผู้เรียนจะนำไปปฏิบัตินั้นอยู่ในระดับดี

ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอน

การทดลองครั้งที่ 1 เป็นการทดสอบคุณภาพขั้นต้นโดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม ที่ยังไม่เคยเรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนนี้มาก่อน จำนวน 3 คนซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย มาเรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนนี้ ในขณะที่ทดลอง ผู้วิจัยได้ทำการสังเกต และสัมภาษณ์จากผู้เรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่อง ซึ่งผู้วิจัยได้พบข้อบกพร่องและสิ่งที่ต้องปรับปรุงคือ ขนาดของตัวอักษรของแบบฝึกหัด และแบบทดสอบมีขนาดเล็กไป ผู้วิจัยจึงได้ทำการปรับปรุงขนาดของตัวอักษรของแบบฝึกหัดและแบบทดสอบให้มีขนาดใหญ่ขึ้น

การทดลองครั้งที่ 2 การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยนำบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขหลังจากการทดลองครั้งที่ 1 มาทดลองหาแนวโน้มประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม ที่ยังไม่เคยเรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนนี้มาก่อน จำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 5 คน รวม 15 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ให้เรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนนี้ ขณะเดียวกันก็ให้ทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนของแต่ละตอนไปด้วย และเมื่อจบในแต่ละตอนจึงให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของตอนนั้นทันที และเมื่อเรียนจบทั้ง 3 ตอน จึงนำผลคะแนนที่ได้ทั้งหมดมาหาค่าแนวโน้มของประสิทธิภาพตามเกณฑ์กำหนด 85/85 ซึ่งปรากฏผลดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลการทดลองหาค่าแนวโน้มของประสิทธิภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอน จากการทดลองครั้งที่ 2

ตอนที่	ข้อ	แบบฝึกหัด		ข้อ	แบบทดสอบ		ประสิทธิภาพ E_1 / E_2
		M	E_1		M	E_2	
1	10	8.73	87.30	10	8.60	86.00	87.30/86.00
2	10	8.66	86.60	10	8.53	85.30	86.60/85.30
3	10	8.80	88.00	10	8.66	86.60	88.00/86.60
รวม	30	26.19	87.30	30	21.54	85.96	87.30/85.96

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มของประสิทธิภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอน เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ โดยมีแนวโน้มประสิทธิภาพโดยรวมเป็น 87.30/85.96 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และเมื่อพิจารณาเป็นรายตอนพบว่า ตอนที่ 1 มีค่าเป็น 87.30/86.00 ตอนที่ 2 มีค่าเป็น 86.60/85.30 ตอนที่ 3 มีค่าเป็น 88.00/86.60 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงบทเรียนวีดิทัศน์การสอนด้วยการจัดทำหน้าเมนูหลักขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนในแต่ละตอนได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

การทดลองครั้งที่ 3 เป็นการนำบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่ได้รับการปรับปรุงหลังจากการทดลองครั้งที่ 2 มาทดลองหาประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม จำนวน 6 กลุ่มๆ ละ 5 คน รวม 30 คน ซึ่งปรากฏผลดังตาราง 4

ตาราง 4 ผลการทดลองหาประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน จากการทดลองครั้งที่ 3

ตอนที่	ข้อ	แบบฝึกหัด		ข้อ	แบบทดสอบ		ประสิทธิภาพ E_1 / E_2
		M	E_1		M	E_2	
1	10	9.06	90.60	10	8.80	88.00	90.60/88.00
2	10	8.66	86.60	10	8.60	86.00	86.60/86.00
3	10	9.00	90.00	10	8.73	87.30	90.00/87.30
รวม	30	26.72	89.06	30	26.13	87.10	89.06/87.10

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ มีประสิทธิภาพโดยรวมเป็น 89.06/87.10 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และเมื่อพิจารณาเป็นรายตอนพบว่าตอนที่ 1 มีค่าเป็น 90.60/88.00 ตอนที่ 2 มีค่าเป็น 86.60/86.00 ตอนที่ 3 มีค่าเป็น 90.00/87.30 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและการพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเขียงเทรา เขต 1 จำนวน 50 คน โดยการหาประสิทธิภาพแบบทดสอบให้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด 85/85

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อการพัฒนาและหาประสิทธิภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้บทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ จำนวน 1 ชุด ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. เป็นแนวทางในการจัดทำบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษาในเรื่องอื่นๆ เช่น วิธีอาบนำละหมาด วิธีละหมาด เป็นต้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนมุสลิมในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเขียงเทรา เขต 1 จำนวน 140 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนมุสลิมในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเขียงเทรา เขต 1 จำนวน 50 คน ที่ได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย(Simple Random Sampling) และแบ่งเป็นกลุ่มทดลองดังนี้

- 2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 1 จำนวน 1 กลุ่ม 5 คน
- 2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 2 จำนวน 3 กลุ่มๆละ 5 คน รวมเป็น 15 คน
- 2.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 3 จำนวน 6 กลุ่มๆละ 5 คน รวมเป็น 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. บทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ จำนวน 3 ตอน
 - 1.1 ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
 - 1.2 ตอนที่ 2 เรื่อง ขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
 - 1.3 ตอนที่ 3 เรื่อง ข้อห้ามต่างๆ ในขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
2. แบบฝึกหัดระหว่างเรียน
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. แบบประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษา เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ตามหลักสูตรของช่วงชั้นที่ 3 แล้วแบ่งเนื้อหาออกเป็นตอนๆ โดยมีการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในเนื้อหาแต่ละตอน
2. ศึกษาการสร้างแบบทดสอบและการเขียนข้อสอบ
 - 2.1 สร้างแบบฝึกหัดระหว่างเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน โดยเขียนเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก โดยให้ครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์
 - 2.2 นำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน ให้อาจารย์ที่ปรึกษา และให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตรวจสอบความถูกต้อง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
 - 2.3 สร้างแบบประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาและด้านการผลิตสื่อ ให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้อง
 - 2.3 สร้างบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยใช้โปรแกรมตัดต่อ Vegas 6.0 ของ Sony
 - 2.4 นำบทเรียนวีดิทัศน์การสอนและแบบประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาและด้านการผลิตสื่อที่สร้างขึ้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษา และให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ทำการตรวจสอบเนื้อหาบทเรียน และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา ทำการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของสื่อเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไข
 - 2.5 นำบทเรียนที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้อาจารย์ที่ปรึกษา และให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา พิจารณาตรวจสอบอีกครั้ง
 - 2.6 นำบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่ได้แก้ไขแล้ว ไปทดลองหาประสิทธิภาพต่อไป

การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลอง ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

การทดลองครั้งที่ 1 นำบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ไปทดลองใช้ เพื่อทดสอบคุณภาพขั้นต้น กับกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม จำนวน 5 คน โดยให้ศึกษาบทเรียนที่สร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องในด้านคุณภาพของบทเรียน และการนำเสนอของบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยเก็บข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้เรียน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของบทเรียน เพื่อใช้ในการทดลองครั้งที่ 2 ต่อไป

การทดลองครั้งที่ 2 นำบทเรียนวีดิทัศน์การสอน ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ เพื่อหาแนวโน้มประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอนตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มๆ ละ 5 คน รวมเป็น 15 คน โดยให้นักเรียนเรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่ละตอน โดยขณะเรียนก็ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดไปด้วย เมื่อจบในแต่ละตอนจึงให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละตอนจนครบ 3 ตอน หลังจากนั้นนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาแนวโน้มประสิทธิภาพของบทเรียน จากนั้นนำข้อบกพร่องที่พบไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อใช้ในการทดลองครั้งที่ 3 ต่อไป

การทดลองครั้งที่ 3 นำบทเรียนที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจากการทดลองครั้งที่ 2 มาทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยให้ศึกษาบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่สร้างขึ้น เพื่อหาประสิทธิภาพของบทเรียน โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนและทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 85/85

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยและการพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ได้บทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ที่ประกอบด้วยเนื้อหาจำนวน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ตอนที่ 2 เรื่อง ขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ตอนที่ 3 เรื่อง ข้อห้ามต่างๆ ในขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

2. ประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

2.1 ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา พบว่าบทเรียนวีดิทัศน์การสอน มีคุณภาพด้านเนื้อหาในระดับดีมาก และมีคุณภาพด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาอยู่ในระดับดี

2.2 ประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอนจากการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า บทเรียนโดยรวมมีประสิทธิภาพ 89.06/87.10 โดยตอนที่ 1 เป็น 90.60/88.00 ตอนที่ 2 เป็น 86.60/86.00 ตอนที่ 3 เป็น 90.00/87.30 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองหาประสิทธิภาพของบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีประสิทธิภาพโดยรวม 89.06/87.10 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 85/85 จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. บทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ คือ มีการศึกษาเนื้อหาและการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วจึงนำมาจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และช่วงชั้นของผู้เรียน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาและด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา มีการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ ที่พบในทุกขั้นตอน ได้มีการทดลองหาประสิทธิภาพของบทเรียน จำนวน 3 ครั้ง และในแต่ละครั้งมีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนได้บทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. เมื่อได้ใช้บทเรียนวีดิทัศน์นี้ทำการสอน ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน พบว่าผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสนใจใน บทเรียนวีดิทัศน์การสอน จากการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้เรียนพบว่า ผู้เรียนพึงพอใจในบทเรียนวีดิทัศน์การสอน เพราะสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีการนำเสนอรูปแบบต่างๆ เช่น ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว และเสียงบรรยาย ภาพนิ่ง รวมทั้งเทคนิคในการนำเสนอต่างๆ เป็นสิ่งที่ช่วยดึงดูดความสนใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้กับประสบการณ์ใหม่ๆ จึงช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากผลการทดลองครั้งที่ 2 เพื่อหาแนวโน้มประสิทธิภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอนพบว่า บทเรียนโดยรวมมีแนวโน้มประสิทธิภาพ 87.30/85.96 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดและเมื่อพิจารณาเป็นรายตอนพบว่า ตอนที่ 1 มีค่าเป็น 87.30/86.00 ตอนที่ 2 มีค่าเป็น 86.60/85.30 และตอนที่ 3 มีค่าเป็น 88.00/86.60 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดเช่นกัน

ภายหลังจากการปรับปรุงบทเรียนในการทดลองครั้งที่ 2 แล้วได้นำมาหาประสิทธิภาพในการทดลองครั้งที่ 3 พบว่าบทเรียนโดยรวมมีประสิทธิภาพ 89.06/87.10 โดยตอนที่ 1 เป็น 90.60/88.00 ตอนที่ 2 เป็น 86.60/86.00 ตอนที่ 3 เป็น 90.00/87.30 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่เสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการสนับสนุนให้มีการใช้บทเรียนวีดิทัศน์การสอน ในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย และมีทางเลือกในการใช้ประสบการณ์ใหม่ๆ ในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น
2. ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้สื่อวีดิทัศน์ที่ผลิตขึ้น เข้าไปช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครู ปัญหาการมีเวลาไม่เพียงพอในการสอน ตลอดจนใช้ในการซ่อมเสริม เพื่อช่วยให้ผลการเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้น
3. ในการจัดทำบทเรียนวีดิทัศน์การสอนนั้น จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา ทั้งด้านเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ และครูผู้สอนควรได้รับการสนับสนุน ด้านการจัดอบรมในการผลิตและพัฒนาสร้างสรรค์บทเรียนวีดิทัศน์การสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น
4. ควรมีการสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้บทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ เพื่อการทบทวนบทเรียน หรือศึกษาเนื้อหาล่วงหน้าด้วยตนเองโดยไม่จำกัดว่าจะต้องเรียนในชั่วโมงเรียนเท่านั้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยและการพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา ในเรื่องอื่นๆ เช่น วิธีการอาบน้ำละหมาด วิธีการละหมาด เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน
2. ควรมีการพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ วิชาอิสลามศึกษาในรูปแบบต่างๆ นอกเหนือออกไปจากรูปแบบสารคดี ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาของเรื่องนั้นๆ เช่น แบบสนทนา แบบละคร เป็นต้น
3. ควรมีการทดลองเปรียบเทียบบทเรียนวีดิทัศน์รูปแบบสารคดีกับรูปแบบอื่นๆ
4. ควรติดตามผลการปฏิบัติจากการศึกษาบทเรียนวีดิทัศน์การสอน วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กัญวณีย์ สถาปเงิน. (2537). ผลการใช้บทเรียนโปรแกรมและบทเรียนโปรแกรมเทปโทรทัศน์ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สึนามิ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, อัดสำเนา.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2536). เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกตุณี โชติเกษียร. (2523). การใช้เทคโนโลยีทางการสอนในห้องเรียน. เอกสารประกอบการสอน รายวิชา ทน.320. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2528). “รูปแบบรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา”, รายงานสัมมนา รูปแบบรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. .
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน. (2536). “แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม”, ข่าวสารวิจัยการศึกษา. 16 : 3-20 ; สิงหาคม-กันยายน.
- ฉลองชัย สุวัฒนบุรณ. (2528). การเลือกและการใช้สื่อการสอน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชม ภูมิภาค. (2523). เทคโนโลยีการสอนและการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประสานมิตร.
- ชวาล แพรัตกุล. (2520). เทคนิคการเขียนข้อสอบ. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ. (2523). เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา เล่มที่ 1. หน่วยที่ 1-5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์เกษตรแห่งประเทศไทย.
- นฤมล วังไ. (2533). ผลการอ้างอิงตนในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษจากโปรแกรมวีดิทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อัดสำเนา.
- บงอร สุวรรณศรี. (2542). การสร้างเทปวีดิทัศน์ประกอบการสอนวิชาดนตรี เรื่อง การฝึกปฏิบัติฆ้องวงใหญ่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชประชาสถาสมาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- บุญเที่ยง จุ้ยเจริญ. (2534). เทคนิคพื้นฐานการใช้และการบำรุงรักษาอุปกรณ์เทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- บุญสม เลิศพิเชฐ. (2536). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ชีววิทยาและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยชุดบทเรียนเทปโทรทัศน์กับการสอนตามคู่มือครู. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.

- บุญสืบ พันธุ์ดี. (2537). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาชีววิทยา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. ปรินทิฟ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พนิต วัฒน. (2520). การผลิตรายการโทรทัศน์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ไพโรจน์ ตีรณธนากุล และคนอื่นๆ. (2529). “ชุดการสอนวิดีโอเทป-ไมโครคอมพิวเตอร์ ศึกษาเฉพาะกรณีการเขียนรายงานและวิทยานิพนธ์”, วิจัยสนเทศ. 75:31-37; ธันวาคม.
- ไพโรจน์ ตีรณธนากุล, นิพนธ์ ศุภศรี และขจีรัตน์ ปิยกุล. (2528). เทคนิคการผลิตรายการวิดีโอเทปเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อส่งเสริมกรุงเทพฯ, อัดสำเนา.
- ไพโรจน์ วรกระมล. (2539). การพัฒนารายการวิดีโอเทปการสอนเรื่อง การฝึกภาพและการใช้ภาพทางการศึกษา. ปรินทิฟ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- ไพศาล ช่วยชูหนู. (2528). เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้เทปโทรทัศน์สาธิตการทดลองกับการเรียนด้วยการทำการทดลองจริง. ปรินทิฟ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- ภูษิต อานมณี. (2541). การพัฒนารายการวิดีโอเทปเรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินทิฟ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- มนัส เกิดแย้ม. (2539). การพัฒนาวิดีโอเทปการสอนวิชาชีว เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1. ปรินทิฟ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เมธี เจริญสุข. (2538). การพัฒนารายการวิดีโอเทปโดยใช้ชุดถ่ายทำแบบกล้องเดี่ยวแบบเบ็ดเสร็จ. ปรินทิฟ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- รัชณีเพ็ญ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2533). การสร้างชุดการสอนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม. ปรินทิฟ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- ราชบัณฑิตสถาน. (2532). “การบัญญัติศัพท์”, จดหมายข่าว. 6(1) : 3 มิถุนายน.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2538). หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- วรวรรณ จันทรัฐ. (2531). การสร้างชุดการสอนเทปโทรทัศน์สำหรับผู้ปกครองในการฟังให้แก่เด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน. ปรินทิฟ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.

- วไลรัตน์ พูนวสิน. (2535). การศึกษาความต้องการรายการโทรทัศน์ของเด็กชนบทในจังหวัด สุรินทร์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อัดสำเนา.
- วสันต์ อติศัพท์. (2533). การผลิตเทปโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วัฒนวรรณ สงวนเรือง. (2528). "การใช้สื่อการสอนวิดีโอฝึกทักษะต่างๆในการสอนภาษา", วารสาร ภาษาปริทัศน์. 1:20 ภาคต้น ปีการศึกษา 2523.
- วิจิตร ภักดีรัตน์.(2523). วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์กับการศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ.(2527). ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- . (2529). ศาสนบัญญัติ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- . (2544).หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การ รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.)
- . (2545). คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้อิสลามศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.)
- . (2545). มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- ศิริวรรณ พึ่งปรีดา. (2532). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ และความคงทนในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์กายภาพของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้โดยใช้บทเรียนเทปโทรทัศน์ประกอบกับการสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- ศึกษานิเทศก์,หน่วย กรมสามัญศึกษา. (2538). การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนมัธยม ศึกษา เล่ม 1 หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังสร้างเสริมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ คุรุสภาลาดพร้าว.
- สังวาล พวงย่อย. (2541). การศึกษาผลการใช้รายการวิดีโอทัศน์การสอนชุด สีนในน้ำวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สันทนต์ ภิบาลสุข.(2526-2527). "วิดีโอ" วารสารศึกษาศาสตร์. 1 : 20 ตุลาคม 2526-มกราคม 2527.
- สุทธัญญา ภูรัตนพิชญ์.(2539). การพัฒนารายการวิดีโอทัศน์การสอนชุด การล้างฟิล์มและการอัดขยาย ภาพขาว-ดำ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- สุปราณีต ยศกลาง.(2528). การสร้างและทดลองใช้เทปโทรทัศน์สื่อพื้นบ้านหมอลำเรื่อง ยาเสพติด สำหรับอบรมกลุ่มเยาวชนนอกโรงเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.

- สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต. (2526). *รวมบทความเทคโนโลยีทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ชุรสภา
- _____. (2528). *ความรู้เบื้องต้นวิทยุและโทรทัศน์การศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาครุศาสตร์เทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- _____. (2538). *สื่อมวลชนกับการศึกษา*. ชุดแผ่นใสประกอบการสอนรายวิชา ทน.523. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต และเสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต. (2535). *ศัพท์เทคโนโลยีทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต. (2528). *เทคโนโลยีทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- อนัญญา ประสงค์พร. (2540). *การพัฒนารายการวีดิทัศน์การสอนเรื่อง พืชและการผสมพันธุ์ของพืชดอก*. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- อนันต์ ศรีโสภา. (2524). *การวัดและประเมินผลการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อนันต์นพ นิรมล. (2531). *การศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้กิจกรรมนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากเทปโทรทัศน์กับการสอนปกติ*. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- อาวุธ วัฒนสิน. (2536). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อาศิรา สามห้วย. (2538). *การพัฒนารายการวีดิทัศน์การสอนจริยธรรม เรื่อง มารยาทไทย สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โรงเรียนเศรษฐเสถียร กรุงเทพฯ*. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- อุทิศ ลิ้มสุวรรณ.(2540). *การพัฒนารายการวีดิทัศน์ศึกษด้วยตนเองแบบอนุมาณ ในการเรียนกลุ่มวิชาทักษะคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- Borg,Walter R.and Meredith Damien Gall.(1989). *Educational Research*. New York: Longman.
- Espich,Jame E.and Williams,Bill.(1976).*Developing Programmed Instructional Materials : A Handbook for Program Writers*.Belmont,California : Fearon Publishers,P.75-79.
- Gustavsson, Normen.(1982). *Constructing Achievement Test*. 3rd ed. Prentice Hall, Inc..
- Hanson, Jarice.(1987). *Understanding Video : Application, Impact and Theory*. California : Sage Publication, Ince.

- Heinich Robert, Michael Molenda and James D. Russell.(1993). *Instructional Media and The New Technologies of Instruction*. Fourth Edition, New York : Macmillan.
- Kelly,Fred C. (1960). “*Evaluation Report on First Year Using Education Television 1957-1960 Does Moines and Pold Country School*”, Audio Visual Communication Review. 8 : 314.
- Koenig, Allen E. and Ruane B. Hill, (1967). “*The Farther Vision*”, The University of Wisconsin Press. Wisconsin.
- Lamler, Ford L. and Robert Leestma. (1959). *Supplementary Course Materials in Audio Visual Education*. Slater’s bookstore.
- Mayer,G.Ray.(1984).*Modules:From Design to Implementation*.Singapore: The Colombo Plan Staff College For Technician Education.
- Miller. Roert Steven.(1984). “*The Effectiveness of Video Technology in Safety Training at an Industrial Site*”, in Dissertation Abstracts International. 44(9) : 2659-A : March.
- Rowntree,Derek.(1981). *A Dictionary of Education*. London : Harper and Row Ltd.
- Webster,Noah. (1980). *Webster’s New Twentieth Century Dictionary*. Second Edition. Maxio: William Collins Publishers,Inc.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ตารางแสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r)
และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบหลังเรียน

ตาราง 5 แสดงคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ข้อ	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)
1	0.73	0.25
2	0.70	0.22
3	0.71	0.24
4	0.54	0.37
5	0.77	0.25
6	0.76	0.25
7	0.76	0.46
8	0.78	0.38
9	0.74	0.32
10	0.74	0.41
11	0.48	0.50
12	0.63	0.27
13	0.64	0.45
14	0.69	0.29
15	0.73	0.51
16	0.70	0.22
17	0.71	0.46
18	0.53	0.89
19	0.48	0.37
20	0.52	0.42
21	0.70	0.37
22	0.78	0.46
23	0.79	0.49
24	0.69	0.48
25	0.78	0.25
26	0.67	0.54
27	0.75	0.38
28	0.71	0.32
29	0.51	0.87
30	0.71	0.40

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่ากับ 0.586

ภาคผนวก ข.
บทรายการวิดิทัศน์
เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

บทรายการวิดิทัศน์
เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ภาพ	เสียง
Color Bars and Tone	(F/I ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Counting Leader	(ดนตรีอาหรับบรรเลง)
Caption โลโก้ มศว	(ดนตรีอาหรับบรรเลง)
Caption ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ	(ดนตรีอาหรับบรรเลง)
Caption เสนอรายการวิดิทัศน์การสอน	(ดนตรีอาหรับบรรเลง)
Caption เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุม เราะฮ์	(ดนตรีอาหรับบรรเลง)
Caption ตอนที่ 1 เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการ สำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์	(ดนตรีอาหรับบรรเลง) (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
ELS. ภาพมหานครมักกะฮ์เห็นมัสยิดฮะรอหม เป็นศูนย์กลาง	นครมักกะฮ์อันทรงเกียรติ เมืองแห่งบ้าน ของอัลลอฮ์ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวมุสลิม ทั่วทุกมุมโลกในขณะนี้พวกเขาทำการละหมาด เป็นสถานที่ ที่หัวใจของมุสลิมทุกดวง
MS. เครื่องบินบนท้องฟ้า	ต่างมุ่งมาดปรารถนาที่จะไปเยือนด้วยความรัก ความภักดี
Tilt down จากท้องฟ้าลงมาเป็นภาพ LS. มัสยิดฮะรอหม	และเพื่อเป็นการสนองตอบคำเชิญชวนของเอก องค์อัลลอฮ์ ซุบฮาน่าฮูว่าต้าอาลา พระผู้เป็น เจ้าแห่งมวลมนุษยชาติ
LS. รถบัสโดยสารวิ่งบนถนน MS. เรือโดยสาร ทางทะเลขนาดใหญ่ LS. เครื่องบินโดยสาร ขณะลงจอด	บรรดามุสลิมจากทั่วทุกมุมโลกจะเดินทางมายัง นครแห่งนี้
MS. ผู้โดยสารลงจากเครื่องบิน ELS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่มัสยิดฮะรอหม	เพื่อประกอบศาสนพิธีที่สำคัญอันได้แก่ “พิธี ฮัจญ์” ณ บ้านของอัลลอฮ์

ภาพ	เสียง
MS. ภาพขาว-ดำผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ในอดีตนั่งอยู่บนหลังอูฐ LS. ภาพขาว-ดำกองคาราวานอูฐ LS. ภาพขาว-ดำมหนครมกกะฮูในอดีต Pan ไปยังมัสยิดฮะรออม หยุดด้วยภาพ MS. ที่บัยตุลลอฮ์	ซึ่งถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยศาสนทูตอิบรอฮีม อะลัยฮิสสลามจวบจนทุกวันนี้ ทั้งนี้เพื่อให้พวกเขาตั้งมั่นอยู่ในการสักการะต่อพระองค์อัลลอฮ์ ชูบฮาน่าฮว่าด้าอาลา ตามแบบอย่างที่อยู่บนทางนำที่ถูกต้อง
MS. หออะซานคู่ ZO. จนเห็นภาพ LS. บัยตุลลอฮ์	การประกอบพิธีฮัจญ์ จึงหมายถึงหมายถึง การเดินทางไปยังนครมกกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เพื่อปฏิบัติศาสนกิจเป็นการเฉพาะ
LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเดินภู่อว้าฟ	ตามเวลาและสถานที่ที่ถูกกำหนดไว้ ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ยุคศาสดาของอัลลอฮ์ที่ได้กระทำไว้
MS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์รับแจกคู่มือการประกอบพิธีฮัจญ์	โดยจะบังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สินเท่านั้น
MS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์บนท้องถนน LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์บนท้องถนน	การประกอบพิธีฮัจญ์จะมีเพียงครั้งเดียวในหนึ่งปี คือในช่วง เทศกาลฮัจญ์
VLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังภู่อว้าฟ ZO. จากมุมสูงมาหยุดที่ ELS. มัสยิดฮะรออม แล้ว Tilt up สู่ ELS. หออะซานคู่	ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 8 ถึงวันที่ 13 เดือนที่สิบสองของปฏิทินอาหรับ คือเดือนซุลฮิจยะฮ์ แต่ถ้าปฏิบัตินอกเทศกาลฮัจญ์ การปฏิบัติดังกล่าวจะถูกเรียกว่า “การประกอบพิธีฮัจญ์เราะฮ์” ซึ่งการประกอบพิธีฮัจญ์เราะฮ์นั้นสามารถกระทำได้ตลอดทั้งปี แต่จะมีข้อปฏิบัติและขั้นตอนที่น้อยกว่าการประกอบพิธีฮัจญ์
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Caption 1. สถานที่ใดต่อไปนี้เป็นสถานที่ที่มุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ก. นครมกกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ข. นครมะดีนะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ค. นครญิดดะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ง. นครริยาด ประเทศซาอุดีอาระเบีย	ข้อหนึ่ง สถานที่ใดต่อไปนี้เป็นสถานที่ที่มุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ก. นครมกกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ข. นครมะดีนะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ค. นครญิดดะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ง. นครริยาด ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ภาพ	เสียง
Caption เฉลย 1. สถานที่ใดต่อไปนี้เป็นสถานที่ที่มุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ก.นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ข.นครมะดีนะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ค.นครญิดดะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ง.นครริยาด ประเทศซาอุดีอาระเบีย	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ก.นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
Caption 2. การประกอบพิธีอุมเราะฮ์ต่างจากการประกอบพิธีฮัจญ์อย่างไร ก.พิธีอุมเราะฮ์ทำได้ตลอดทั้งปี ข.พิธีอุมเราะฮ์ทำได้หลายครั้งในหนึ่งปี ค.พิธีอุมเราะฮ์มีขั้นตอนการปฏิบัติที่น้อยกว่า ง.ถูกทุกข้อ	ข้อสอง การประกอบพิธีอุมเราะฮ์ต่างจากการประกอบพิธีฮัจญ์อย่างไร ก.พิธีอุมเราะฮ์ทำได้ตลอดทั้งปี ข.พิธีอุมเราะฮ์ทำได้หลายครั้งในหนึ่งปี ค.พิธีอุมเราะฮ์มีขั้นตอนการปฏิบัติที่น้อยกว่า ง.ถูกทุกข้อ
Caption เฉลย 2. การประกอบพิธีอุมเราะฮ์ต่างจากการประกอบพิธีฮัจญ์อย่างไร ก.พิธีอุมเราะฮ์ทำได้ตลอดทั้งปี ข.พิธีอุมเราะฮ์ทำได้หลายครั้งในหนึ่งปี ค.พิธีอุมเราะฮ์มีขั้นตอนการปฏิบัติที่น้อยกว่า ง.ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ง.ถูกทุกข้อ (F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
MS.บัยตุลลอฮ์ ZO.เป็น LS.บัยตุลลอฮ์	การประกอบพิธีฮัจญ์นั้นเป็นบทบัญญัติหนึ่งที่มีมุสลิมจะต้องปฏิบัติ ดังที่อัลลอฮ์ซุบฮาน่าฮูว่าตำอาลา ทรงตรัสไว้ในซูเราะฮ์อาละอิมรอน อายะฮ์ที่ 97 ว่า
LS.บัยตุลลอฮ์อีกมุมหนึ่ง	(เสียงอ่านคัมภีร์อัลกุรอานซูเราะฮ์อาละอิมรอน อายะฮ์ที่ 97)
Caption ความหมายคัมภีร์อัลกุรอาน ซูเราะฮ์อาละอิมรอน อายะฮ์ที่ 97	ซึ่งมีความหมายว่า“และสำหรับสิทธิของอัลลอฮ์ที่มีเหนือมวลมนุษย์นั้นคือการมุ่งสู่การประกอบพิธีฮัจญ์ ณ บ้านของอัลลอฮ์ สำหรับผู้ที่มีความสามารถเดินทางไปได้ และผู้ใดปฏิเสธ แท้จริงอัลลอฮ์นั้นไม่ทรงพึงพาประชาชาติทั้งหลาย”

ภาพ	เสียง
LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เตรียมตัว ละหมาดบริเวณลานสะแอ ZO.	นอกจากนี้ท่านนบีมุฮัมมัด คือลัลลลอฮุอลัยฮิ ว่าซัลลัม ศาสนทูตของพระองค์ยังได้กล่าวว่า
Caption หลักปฏิบัติของอิสลาม 5 ประการ 1. การปฏิญาณตน 2. การดำรงละหมาด 3. การจ่ายซะกาต 4. การถือศีลอด 5. การประกอบพิธีฮัจญ์	“อิสลามนั้นถูกก่อตั้งอยู่บนหลักห้าประการคือ การปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าใดนอกจากอัลลอฮ์ และท่านนบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์ การดำรงละหมาด การจ่ายซะกาต การถือศีล อดในเดือนรอมฎอน และการประกอบพิธีฮัจญ์ สำหรับผู้ที่มีความสามารถเดินทางไปได้”
BCU. ใบหน้าชายชรา BCU. ใบหน้าเด็กนอนหลับในอ้อมกอดแม่ ECU. ใบหน้าหญิงชรา BCU. ใบหน้าชายหนุ่ม BCU. ใบหน้าชายหนุ่มโปกศรัระ BCU. ใบหน้า หญิงสาว ECU. ใบหน้าผู้หญิง BCU. ใบหน้า ผู้ชาย BCU. ใบหน้าชายชรา CU. ผู้หญิงอุม ทาร์ก BCU. ใบหน้าชาย ECU. ใบหน้าผู้ชาย ECU. ใบหน้าผู้หญิง ECU. ใบหน้าชายชรา	การประกอบพิธีฮัจญ์นั้นนอกจากจะเป็นการ ปฏิบัติศาสนกิจตามบัญชาใช้ของพระเจ้าแล้ว ยังเป็นการแสดงออกถึงความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันของมุสลิมทั่วโลกที่มีการแสดงออก อย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งชน ชั้นภายใต้ความเป็นพี่น้องที่มีแต่ความ จงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า
Caption คุณสมบัติจำเป็นของผู้ประกอบพิธี ฮัจญ์ 1. เป็นมุสลิม 2. บรรลุนิติภาวะ 3. สติสัมปชัญญะสมบูรณ์ 4. เป็นอิสระชน 5. พร้อมทั้งร่างกายและทรัพย์สิน 6. หนทางปลอดภัยสำหรับการเดินทาง 7. ผู้หญิงต้องมีสามีหรือมะฮฺรอมเดินทาง ไปด้วย	คุณสมบัติของผู้ที่จำเป็นต้องเดินทางไป ประกอบพิธีฮัจญ์ มีดังต่อไปนี้ต้อง หนึ่ง-เป็น มุสลิมสอง-เป็นผู้ที่อยู่ในวัยที่เรียกว่า บรรลุนิติ ภาวะแล้ว สาม-เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ สี่-เป็นอิสระชน มิใช่ทาส ห้า-เป็นผู้ที่มี ความสามารถทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สิน กล่าวคือ มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีทรัพย์สิน เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในประกอบพิธีฮัจญ์ และค่าใช้จ่ายของผู้ที่อยู่ทางบ้าน หก-หนทางที่ ใช้ต้องมีความปลอดภัยสำหรับการเดินทาง เจ็ด-สำหรับผู้หญิงต้องมีสามีหรือมะฮฺรอม ซึ่ง ได้แก่ญาติใกล้ชิดที่เป็นชายที่ไม่สามารถ แต่งงานกันได้ เช่น พ่อ พี่หรือน้องชายเดินทาง ไปด้วย

ภาพ	เสียง
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Caption 3. คำว่า“ผู้มีความสามารถเดินทางไป ได้” หมายความว่าอย่างไร ก.ผู้มีความพร้อมด้านร่างกาย ข.ผู้มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน ค.มีความปลอดภัยในการเดินทาง ง.ถูกทุกข้อ	ข้อสาม คำว่า ผู้มีความสามารถเดินทางไปได้ หมายความว่าอย่างไร ก.ผู้มีความพร้อมด้านร่างกาย ข.ผู้มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน ค.มีความปลอดภัยในการเดินทาง ง.ถูกทุกข้อ
Caption เฉลย 3. คำว่า“ผู้มีความสามารถ เดินทางไปได้” หมายความว่าอย่างไร ก.ผู้มีความพร้อมด้านร่างกาย ข.ผู้มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน ค.มีความปลอดภัยในการเดินทาง ง.ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ง.ถูกทุกข้อ
Caption 4. ข้อใดไม่ใช่คุณสมบัติของผู้ จำเป็นต้องไปประกอบพิธีฮัจญ์ ก.เป็นมุสลิม ข.เป็นผู้ที่อยู่ในวัยก่อนบรรลุนิติภาวะ ค.เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ง.เป็นผู้ที่พร้อมทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สิน	ข้อสี่ ข้อใดไม่ใช่คุณสมบัติของผู้จำเป็นต้องไป ประกอบพิธีฮัจญ์ ก.เป็นมุสลิม ข.เป็นผู้ที่อยู่ในวัยก่อนบรรลุนิติภาวะ ค.เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ง.เป็นผู้ที่พร้อมทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สิน
Caption เฉลย 4. ข้อใดไม่ใช่คุณสมบัติของผู้ จำเป็นต้องไปประกอบพิธีฮัจญ์ ก.เป็นมุสลิม ข.เป็นผู้ที่อยู่ในวัยก่อนบรรลุนิติภาวะ ค.เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ง.เป็นผู้ที่พร้อมทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สิน	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ข.เป็นผู้ที่อยู่ในวัยก่อน บรรลุนิติภาวะ

ภาพ	เสียง
Caption 5. คำว่า“ผู้มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน” หมายความว่าอย่างไร ก.มีพอเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ข.มีพอเป็นค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ ค.มีพอเป็นค่าใช้จ่ายแก่คนที่อยู่ทางบ้าน ง.ถูกทุกข้อ	ข้อห้า คำว่า ผู้มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน หมายความว่าอย่างไร ก.มีพอเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ข.มีพอเป็นค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ ค.มีพอเป็นค่าใช้จ่ายแก่คนที่อยู่ทางบ้าน ง.ถูกทุกข้อ
Caption 5. เฉลย คำว่า “ผู้มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน” หมายความว่าอย่างไร ก.มีพอเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ข.มีพอเป็นค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ ค.มีพอเป็นค่าใช้จ่ายแก่คนที่อยู่ทางบ้าน ง.ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ง.ถูกทุกข้อ (F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
LS.ลานภู่อว้าฟ Pan จนเห็นบ๊วยตุลลอยู่กลางภาพ ช้อนข้อความ”พิธีการสำคัญต่างๆ”	พิธีการสำคัญที่จะต้องปฏิบัติในการประกอบพิธีฮัจญ์มีดังนี้
Caption การครองเอียะฮฺรอม	การครองเอียะฮฺรอม
LS. ผู้ชายกำลังครองเอียะฮฺรอม โดยนุ่งผ้า 1 ชิ้น	การครองเอียะฮฺรอมคือการนุ่งห่มสำหรับการประกอบพิธีฮัจญ์ สำหรับผู้ชายก็คือใช้ผ้าทอสองชิ้นที่ไม่มีการเย็บ
MS. ผู้ชายกำลังห่มผ้า 1 ชิ้น	นุ่งผืนหนึ่งและห่มอีกผืนหนึ่ง
MS. ผู้หญิงกำลังสวมชุดเอียะฮฺรอม ZO.	ส่วนผู้หญิงต้องแต่งกายให้มิดชิด เปิดเฉพาะใบหน้าและฝ่ามือ
MS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังจัดผ้าเอียะฮฺรอมที่ห่มอยู่ให้เรียบร้อย	พร้อมกันนี้ผู้ครองเอียะฮฺรอมจะต้องมีเหนียต
CU. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังยกมือขอพร BCU. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังก้มสujud	คือการตั้งเจตนาที่จะประกอบพิธีฮัจญ์ โดยเริ่มต้น ณ มีกอต
LCU. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังก้มสujud	คือเขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮฺ

ภาพ	เสียง
Caption การรูกู๊ฟ ณ ท่งอารอฟะฮุ	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) การรูกู๊ฟ ณ ท่งอารอฟะฮุ (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
ELS. ภูเขาเราะฮุมะฮุที่อยู่ในท่งอารอฟะฮุ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ ZO.เป็น VLS. VLS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ ZI.เป็น LS.	การรูกู๊ฟ ณ ท่งอารอฟะฮุ คือการไปหยุดพัก ในเขตของท่งอารอฟะฮุตั้งแต่ก่อนเที่ยงวันของ วันที่ 9 เดือนซุลฮิจยะฮุ ไปจนกระทั่งดวง อาทิตย์ลับขอบฟ้า
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Caption 6. “ การครองเอียะฮุรอม” คืออะไร ก.คือการสวมชุดเอียะฮุรอมสำหรับชายได้แก่ การนุ่งห่มด้วยผ้าทอสองชั้นที่ไม่มีการเย็บ ข.คือการสวมชุดเอียะฮุรอมสำหรับหญิงได้แก่ การแต่งกายอย่างมิดชิด เปิดเฉพาะใบหน้า และฝ่ามือ ค.คือการสวมชุดเอียะฮุรอมจากมีกอตพร้อมกับ ตั้งเจตนาเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์ หรืออุมเราะฮุ ง.ถูกทุกข้อ	ข้อหก การครองเอียะฮุรอม คืออะไร ก.คือการสวมชุดเอียะฮุรอมสำหรับชายได้แก่ การนุ่งห่มด้วยผ้าทอสองชั้นที่ไม่มีการเย็บ ข.คือการสวมชุดเอียะฮุรอมสำหรับหญิงได้แก่ การแต่งกายอย่างมิดชิด เปิดเฉพาะใบหน้า และฝ่ามือ ค.คือการสวมชุดเอียะฮุรอมจากมีกอตพร้อมกับ ตั้งเจตนาเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์ หรืออุมเราะฮุ ง.ถูกทุกข้อ
Caption เฉลย 6. “ การครองเอียะฮุรอม” คือ อะไร ก.คือการสวมชุดเอียะฮุรอมสำหรับชายได้แก่ การนุ่งห่มด้วยผ้าทอสองชั้นที่ไม่มีการเย็บ ข.คือการสวมชุดเอียะฮุรอมสำหรับหญิงได้แก่ การแต่งกายอย่างมิดชิด เปิดเฉพาะใบหน้า และฝ่ามือ ค.คือการสวมชุดเอียะฮุรอมจากมีกอตพร้อมกับ ตั้งเจตนาเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์หรืออุม เราะฮุ ง.ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ง.ถูกทุกข้อ

ภาพ	เสียง
Caption 7. “มีกอต” คืออะไร ก.เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮู รมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์ ข.เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮู รมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์และฮุมเราะฮู ค.เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮู รมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์และฮุมเราะฮู ง.ขอบเขตของนครมักกะฮู	ข้อเจ็ด มีกอต คืออะไร ก.เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮู รมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์ ข.เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮู รมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์และฮุมเราะฮู ค.เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮู รมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์และฮุมเราะฮู ง.ขอบเขตของนครมักกะฮู
Caption เฉลย 7. “มีกอต” คืออะไร ก.เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮู รมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์ ข.เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮู รมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์และฮุมเราะฮู ค.เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮู รมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์และฮุมเราะฮู ง.ขอบเขตของนครมักกะฮู	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ค.เขตที่ถูกกำหนดไว้ เพื่อเริ่มการครองเอี้ยะฮูรมของผู้มาประกอบ พิธีฮัจญ์และฮุมเราะฮู
Caption 8. “การรูกูฟ ณ ทุงอารอฟะฮู” คือ อะไร ก.การไปหยุดพักในเขตทุงอารอฟะฮูแม้ชั่ว ขณะหนึ่ง ข.การไปหยุดพักในเขตทุงอารอฟะฮูตั้งแต่ เทียงวันจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ค.การไปหยุดพักในเขตทุงอารอฟะฮูตั้งแต่ เทียงวันของวันที่ ๙ เดือนซุลฮิจยะฮู จนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ง.ถูกทุกข้อ	ข้อแปด การรูกูฟ ณ ทุงอารอฟะฮู คืออะไร ก.การไปหยุดพักในเขตทุงอารอฟะฮูแม้ชั่ว ขณะหนึ่ง ข.การไปหยุดพักในเขตทุงอารอฟะฮูตั้งแต่ เทียงวันจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ค.การไปหยุดพักในเขตทุงอารอฟะฮูตั้งแต่ เทียงวันของวันที่ ๙ เดือนซุลฮิจยะฮู จนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ง.ถูกทุกข้อ
Caption เฉลย 8. “การรูกูฟ ณ ทุงอารอฟะฮู” คืออะไร	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ค.การไปหยุดพักในเขต ทุงอารอฟะฮูตั้งแต่เทียงวันของวันที่ ๙ เดือน ซุลฮิจยะฮูจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า

ภาพ	เสียง
ก.การไปหยุดพักในเขตทุ่งอารอฟะฮ์แม้ชั่วขณะหนึ่ง ข.การไปหยุดพักในเขตทุ่งอารอฟะฮ์ตั้งแต่เที่ยงวันจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ค.การไปหยุดพักในเขตทุ่งอารอฟะฮ์ตั้งแต่เที่ยงวันของวันที่ ๙ เดือนชุลฮิจยะฮ์จนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ง.ถูกทุกข้อ	
Caption การแรมคีนที่มุซตะลิพะฮ์	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) การแรมคีนที่มุซตะลิพะฮ์ (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดิน MS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นอนพัก Pan. LS. เสาดินชั้น 2 ที่ตำบลมินา ZI.ไปที่บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เป็น MS.	การแรมคีนที่มุซตะลิพะฮ์ คือการนอนพักที่ตำบลมุซตะลิพะฮ์ซึ่งอยู่ระหว่างทุ่งอารอฟะฮ์กับตำบลมินาก่อนที่จะเดินทางไปยังวังเสาดินในตอนเช้า
Caption การขว้างเสาดิน	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) การขว้างเสาดิน (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
MS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่กำลังเก็บเม็ดหิน ZI.ไปที่มือที่มีเม็ดหิน LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขว้างเสาดิน LS. เสาดินชั้น 2 ที่ตำบลมินา ZI.ไปที่บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เป็น MS.	การขว้างเสาดิน คือการใช้ก้อนหินขนาดเล็กประมาณปลายนิ้วก้อย ขว้างในบริเวณเสาดินจำนวนสามต้นต้นละเจ็ดก้อน ซึ่งเสาดินดังกล่าวอยู่ที่ตำบลมินา
Caption การปลงผม	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) การปลงผม (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังตัดผม BCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังตัดผม	การปลงผม ได้การโกนหรือตัดผมจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ สำหรับผู้ชายการโกนนั้นถือว่าประเสริฐกว่า ส่วนผู้หญิงให้ขลิบปลายผมเพียงหนึ่งนิ้วก็เพียงพอ

ภาพ	เสียง
Caption การก้าวร้าว	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) การก้าวร้าว (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
กราฟิกภาพแสดงการมองเห็นด้านข้างของอาคารกะอเบฮ์เมื่อเดินเวียนซ้ายรอบอาคาร ELS. มัสยิดฮะรอมาจากมุมสูงมีอาคารกะอเบฮ์อยู่ตรงกลาง ELS. อาคารกะอเบฮ์จากมุมสูง ELS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเดินก้าวร้าว กราฟิกภาพอาคารกะอเบฮ์เมื่อสิ้นสุดการก้าวร้าว	การก้าวร้าว คือการเดินเวียนซ้ายรอบอาคารกะอเบฮ์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณใจกลางของมัสยิดฮะรอมา โดยเริ่มจากจุดที่ถูกกำหนด คือมุมที่ประดิษฐานของหินดำ และมาสิ้นสุดที่มุมหินดำนั้นนับเป็น 1 รอบ โดยให้ทำทั้งสิ้น 7 รอบ ในสภาพที่มีน้ำละหมาด
Caption การสะแอ	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) การสะแอ (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินไปมาระหว่างภูเขาศ็อฟาและภูเขาเมร์วะฮ์ กราฟิกแสดงเส้นทางการเดินไปมาระหว่างภูเขาศ็อฟาและภูเขาเมร์วะฮ์ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินไปมาระหว่างภูเขาศ็อฟาและภูเขาเมร์วะฮ์	การสะแอ คือการเดินไปมาระหว่างภูเขาศ็อฟาและภูเขาเมร์วะฮ์ โดยเริ่มต้นที่ภูเขาศ็อฟา เดินจนถึงภูเขาเมร์วะฮ์นับเป็น 1 เที้ยว แล้วกลับไปยังภูเขาศ็อฟานับเป็นอีกหนึ่งเที้ยว ทำเช่นนี้จนครบ 7 เที้ยว
Caption แรมคีนที่มีนา	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) แรมคีนที่มีนาในวันตัชริก (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
LS. เต็นท์ที่พักที่ตำบลมินายามเย็น ELS. เต็นท์ที่พักที่ตำบลมินายามเช้า LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั่งอยู่ภายในเต็นท์ที่พัก Pan. ไปรอบๆ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินไปที่เสาหิน LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขว้างเสาหิน LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินออกจากบริเวณที่ขว้างเสาหิน	แรมคีนที่มีนาในวันตัชริก คือการพักค้างคืนที่ตำบลมินาในวันที่ 11, 12 และ 13 เดือนซุลฮิจยะฮ์เพื่อทำการขว้างเสาหินจำนวนสามต้น ในเวลาหลังเที่ยงวันของวันทั้งสาม

ภาพ	เสียง
LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเดินแถวว่าฟ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังละหมาด ด้านนอกของมัสยิดฮะรออม ZO.และ Pan ไปจน เห็นอาคารมัสยิดแบบ VLS. มีบัยตุลลอฮ์อยู่ กลางมัสยิด MS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ กำลังละหมาดด้านนอกของมัสยิดฮะรออม	(ดนตรีอาหรับบรรเลง) (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ) ส่วนการประกอบพิธีฮัจญ์เรานั้น มีข้อปฏิบัติที่ มีขั้นตอนน้อยกว่าการประกอบพิธีฮัจญ์
MS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังสวมชุดเอียะฮะรออม LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังแถวว่าฟ LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเดินสะแอ MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังตัดผม	กล่าวคือ ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์จะทำการครอง เอียะฮะรออม พร้อมกับตั้งเจตนารมณ์ในการ ประกอบพิธีฮัจญ์เรอะฮ์ ทำการเฆาะว่าฟ ทำสะ แอ และการปลงผมเท่านั้น
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Caption 9. ข้อใดไม่ใช่พิธีกรรมของการ ประกอบพิธีฮัจญ์เรอะฮ์ ก. การแรมคีนที่มุซดาลิฟะฮ์ ข. การแรมคีนที่มินา ค. การขว้างเสาหิน ง. ถูกทุกข้อ	ข้อเก้่า ข้อใดไม่ใช่พิธีกรรมของการประกอบพิธี ฮัจญ์เรอะฮ์ ก. การแรมคีนที่มุซดาลิฟะฮ์ ข. การแรมคีนที่มินา ค. การขว้างเสาหิน ง. ถูกทุกข้อ จ.
Caption เฉลย 9. ข้อใดไม่ใช่พิธีกรรมของการ ประกอบพิธีฮัจญ์เรอะฮ์ ก. การแรมคีนที่มุซดาลิฟะฮ์ ข. การแรมคีนที่มินา ค. การขว้างเสาหิน ง. ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ง.ถูกทุกข้อ
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)

ภาพ	เสียง
Caption 10.ข้อใดคือพิธีกรรมของการประกอบพิธีฮัจญ์เท่านั้น ก. การรูกุฟ ณ ทูงอารอฟะฮ์ ข. การสะแอ ค. การปลงผม ง. การฏอวีฟ	ข้อสิบ ข้อใดคือพิธีกรรมของการประกอบพิธีฮัจญ์เท่านั้น ก. การรูกุฟ ณ ทูงอารอฟะฮ์ ข. การสะแอ ค. การปลงผม ง. การฏอวีฟ
Caption เฉลย 10.ข้อใดคือพิธีกรรมของการประกอบพิธีฮัจญ์เท่านั้น ก. การรูกุฟ ณ ทูงอารอฟะฮ์ ข. การสะแอ ค. การปลงผม ง. การฏอวีฟ	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ก.การรูกุฟ ณ ทูงอารอฟะฮ์
Caption จบตอนที่ 1	(F/I ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ) จบตอนที่ 1
Caption ทำแบบทดสอบตอนที่ 1	ทำแบบทดสอบตอนที่ 1 (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Caption 1. การประกอบพิธีฮัจญ์แตกต่างจากการปฏิบัติศาสนกิจอื่นอย่างไร ก.บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่บรรลุนิติภาวะเท่านั้น ข.บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เท่านั้น ค.บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่เต็มใจปฏิบัติเท่านั้น ง.บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่พร้อมทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สินเท่านั้น	ข้อหนึ่ง การประกอบพิธีฮัจญ์แตกต่างจากการปฏิบัติศาสนกิจอื่นอย่างไร ก.บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่บรรลุนิติภาวะเท่านั้น ข.บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เท่านั้น ค.บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่เต็มใจปฏิบัติเท่านั้น ง.บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่พร้อมทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สินเท่านั้น

ภาพ	เสียง
Caption 2. การประกอบพิธีฮัจญ์ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยศาสนทูตท่านใด ก.อิบรอฮีม อะลัยฮิสสลาม ข.มุซา อะลัยฮิสสลาม ค.อีซา อะลัยฮิสสลาม ง.มุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุออลัยฮิวะซัลลัม	ข้อสอง การประกอบพิธีฮัจญ์ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยศาสนทูตท่านใด ก.อิบรอฮีม อะลัยฮิสสลาม ข.มุซา อะลัยฮิสสลาม ค.อีซา อะลัยฮิสสลาม ง.มุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุออลัยฮิวะซัลลัม
Caption 3. ช่วงเวลาที่เรียกว่า “เทศกาลฮัจญ์” คือช่วงเวลาใด ก.ตลอดเดือนซุลฮิจยะฮฺ ข.ช่วงวันที่ 1 ถึงวันที่ 8 เดือนซุลฮิจยะฮฺ ค.ช่วงวันที่ 8 ถึงวันที่ 13 เดือนซุลฮิจยะฮฺ ง.ช่วงวันที่ 13 จนถึงสิ้นสุดเดือนซุลฮิจยะฮฺ	ข้อสาม ช่วงเวลาที่เรียกว่า “เทศกาลฮัจญ์” คือช่วงเวลาใด ก.ตลอดเดือนซุลฮิจยะฮฺ ข.ช่วงวันที่ 1 ถึงวันที่ 8 เดือนซุลฮิจยะฮฺ ค.ช่วงวันที่ 8 ถึงวันที่ 13 เดือนซุลฮิจยะฮฺ ง.ช่วงวันที่ 13 จนถึงสิ้นสุดเดือนซุลฮิจยะฮฺ
Caption 4. “มะฮฺรอม” ของหญิงที่จะไปประกอบพิธีฮัจญ์คือใคร ก.พ่อ แม่ พี่ชาย น้องชาย พี่สาว หรือน้องสาว ข.ผู้ที่ไม่สามารถแต่งงานกับหญิงนั้นได้ เช่น พ่อ พี่ชายหรือน้องชาย ค.ผู้ที่ไม่สามารถแต่งงานกับหญิงนั้นได้ เช่น แม่ พี่สาวหรือน้องสาว ง.ถูกทุกข้อ	ข้อสี่ “มะฮฺรอม” ของหญิงที่จะไปประกอบพิธีฮัจญ์คือใคร ก.พ่อ แม่ พี่ชาย น้องชาย พี่สาว หรือน้องสาว ข.ผู้ที่ไม่สามารถแต่งงานกับหญิงนั้นได้ เช่น พ่อ พี่ชายหรือน้องชาย ค.ผู้ที่ไม่สามารถแต่งงานกับหญิงนั้นได้ เช่น แม่ พี่สาวหรือน้องสาว ง.ถูกทุกข้อ
Caption 5. “การฏอว์วาฟ” คืออะไร ก.การเดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบ ด้วยการมีน้ำละหมาด ข.การเดินเวียนขวารอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบด้วยการมีน้ำละหมาด ค.การเดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบแม้ไม่มีน้ำละหมาด ง.การเดินเวียนซ้ายรอบมัสยิดฮะรออม 7 รอบ ด้วยการมีน้ำละหมาด	ข้อห้า “การฏอว์วาฟ” คืออะไร ก.การเดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบ ด้วยการมีน้ำละหมาด ข.การเดินเวียนขวารอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบด้วยการมีน้ำละหมาด ค.การเดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบแม้ไม่มีน้ำละหมาด ง.การเดินเวียนซ้ายรอบมัสยิดฮะรออม 7 รอบ ด้วยการมีน้ำละหมาด

ภาพ	เสียง
Caption 6. “การสะแอ” คืออะไร ก.การเดินทางไปมาระหว่างภูเขาตอฟาและภูเขามัรวะฮู ข.การเดินทางไปมาระหว่างภูเขาตอฟาและภูเขามัรวะฮู โดยเริ่มที่ภูเขาตอฟาและสิ้นสุดที่ภูเขามัรวะฮู ค.การเดินทางไปมาระหว่างภูเขาตอฟาและภูเขามัรวะฮู 3 เทียวกโดยเริ่มที่ภูเขาตอฟาและสิ้นสุดที่ภูเขามัรวะฮู ง.การเดินทางไปมาระหว่างภูเขาตอฟาและภูเขามัรวะฮู 7 เทียวกโดยเริ่มที่ภูเขาตอฟาและสิ้นสุดที่ภูเขามัรวะฮู	ข้อหก “การสะแอ” คืออะไร ก.การเดินทางไปมาระหว่างภูเขาตอฟาและภูเขามัรวะฮู ข.การเดินทางไปมาระหว่างภูเขาตอฟาและภูเขามัรวะฮู โดยเริ่มที่ภูเขาตอฟาและสิ้นสุดที่ภูเขามัรวะฮู ค.การเดินทางไปมาระหว่างภูเขาตอฟาและภูเขามัรวะฮู 3 เทียวกโดยเริ่มที่ภูเขาตอฟาและสิ้นสุดที่ภูเขามัรวะฮู ง.การเดินทางไปมาระหว่างภูเขาตอฟาและภูเขามัรวะฮู 7 เทียวกโดยเริ่มที่ภูเขาตอฟาและสิ้นสุดที่ภูเขามัรวะฮู
Caption 7. “การปลงผม” คืออะไร ก.การโกนผมออกจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ทั้งชายและหญิง ข.การตัดผมออกจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ทั้งชายและหญิง ค.การตัดหรือโกนผมออกจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ที่เป็นชาย ส่วนผู้หญิงคือการตัดปลายผมออกเพียง 1 นิ้วก็พอ ง.ถูกทุกข้อ	ข้อเจ็ด “การปลงผม” คืออะไร ก.การโกนผมออกจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ทั้งชายและหญิง ข.การตัดผมออกจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ทั้งชายและหญิง ค.การตัดหรือโกนผมออกจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ที่เป็นชาย ส่วนผู้หญิงคือการตัดปลายผมออกเพียง 1 นิ้วก็พอ ง.ถูกทุกข้อ
8. “การแรมคีนที่มินา” คืออะไร ก.การพักค้างคืน 1 คืนที่ตำบลมินา ข.การพักค้างคืน 3 คืนที่ตำบลมินา ค.การพักค้างคืนที่ตำบลมินาในวันที่ 11,12 และ13 เดือนซุลฮิจยะฮ์ ง.การพักค้างคืนที่ตำบลมินาในวันที่ 11,12 และ13 เดือนซุลฮิจยะฮ์ เพื่อขว้างเสาหิน	ข้อแปด “การแรมคีนที่มินา” คืออะไร ก.การพักค้างคืน 1 คืนที่ตำบลมินา ข.การพักค้างคืน 3 คืนที่ตำบลมินา ค.การพักค้างคืนที่ตำบลมินาในวันที่ 11,12 และ13 เดือนซุลฮิจยะฮ์ ง.การพักค้างคืนที่ตำบลมินาในวันที่ 11,12 และ13 เดือนซุลฮิจยะฮ์ เพื่อขว้างเสาหิน

ภาพ	เสียง
Caption 9. ข้อใดคือพิธีกรรมสำคัญของการประกอบพิธีอุ้มเราะฮ์โดยเรียงตามลำดับ ก.ครองเอี้ยะฮุรอม ฏอว๊าฟ สะแอ และปลงผม ข.ครองเอี้ยะฮุรอม สะแอ ฏอว๊าฟ และปลงผม ค.ครองเอี้ยะฮุรอม ปลงผม สะแอ และฏอว๊าฟ ง.ครองเอี้ยะฮุรอม ฏอว๊าฟ ปลงผม และสะแอ	ข้อแก้ ข้อใดคือพิธีกรรมสำคัญของการประกอบพิธีอุ้มเราะฮ์โดยเรียงตามลำดับ ก.ครองเอี้ยะฮุรอม ฏอว๊าฟ สะแอ และปลงผม ข.ครองเอี้ยะฮุรอม สะแอ ฏอว๊าฟ และปลงผม ค.ครองเอี้ยะฮุรอม ปลงผม สะแอ และฏอว๊าฟ ง.ครองเอี้ยะฮุรอม ฏอว๊าฟ ปลงผม และสะแอ
Caption 10. ข้อใดคือพิธีกรรมสำคัญที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ต้องปฏิบัติ ก.การครองเอี้ยะฮุรอม และการฏอว๊าฟ ข.การฏอว๊าฟ และการสะแอ ค.การสะแอ และการปลงผม ง.ถูกทุกข้อ	ข้อสิบ ข้อใดคือพิธีกรรมสำคัญที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ต้องปฏิบัติ ก.การครองเอี้ยะฮุรอม และการฏอว๊าฟ ข.การฏอว๊าฟ และการสะแอ ค.การสะแอ และการปลงผม ง.ถูกทุกข้อ
Caption เฉลยแบบทดสอบตอนที่ 1 1.ง 2. ก 3.ค 4.ข 5.ก 6.ง 7.ค 8.ง 9.ก 10.ง	(F/I ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ) (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)

บทรายการวิดิทัศน์
เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
ตอนที่ 2 เรื่อง ขั้นตอนต่าง ๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ภาพ	เสียง
Caption ตอนที่ ๒ เรื่อง ขั้นตอนต่าง ๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
VLS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังก้าววีฟ ZO.จากมุมสูงมาหยุดที่ ELS.มัสยิดฮะรออม แล้วTilt up สู่ ELS. หออะซานคู่	การประกอบพิธีฮัจญ์เป็นการปฏิบัติศาสนกิจที่มีรูปแบบเฉพาะ เช่นเดียวกับการละหมาด การจ่ายชะกาต และการถือศีลอด ซึ่งรูปแบบการปฏิบัตินั้นจะต้องยึดถือตามแบบอย่างจากท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุออลัยฮิวะซัลลัม ซึ่งเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์เท่านั้น
MLS.อาคารบัยตุลลอฮ์ ZO. แล้วซ้อนข้อความ “ท่านทั้งหลายจงยึดเอารูปแบบการประกอบพิธีฮัจญ์ของพวกท่านจากฉัน” อัล-หะดิษ LS.อาคารบัยตุลลอฮ์ ZO.	ทั้งนี้ท่านนบีได้กำชับถึงการดำเนินตามรูปแบบการปฏิบัตินี้ไว้ว่า “ท่านทั้งหลายจงยึดเอารูปแบบการประกอบพิธีฮัจญ์ของพวกท่านจากฉัน”การประกอบพิธีฮัจญ์ที่ท่านนบีได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างไว้นั้นมีด้วยกัน 3 รูปแบบ
ECU.หนังสือคู่มือการประกอบพิธีฮัจญ์ที่อยู่ในมือของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ ZO.เป็นภาพ MLS. กลุ่มผู้ประกอบพิธีฮัจญ์	ซึ่งแต่ละรูปแบบนั้นมีรายละเอียดบางอย่างที่แตกต่างกันออกไปบ้าง ดังนั้นผู้ที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์จึงควรศึกษาในรายละเอียดเพื่อเลือกรูปแบบการปฏิบัติที่เหมาะสมกับสภาพความพร้อมของตน
Caption การประกอบพิธีฮัจญ์ 3 รูปแบบ 1. แบบตะมัดตัวะฮ์ 2. แบบกิรอน 3. แบบอิฟรอต	สำหรับรูปแบบการประกอบพิธีฮัจญ์ทั้งสามนั้น ได้แก่ แบบตะมัดตัวะฮ์ แบบกิรอน และแบบอิฟรอต

ภาพ	เสียง
กราฟิกการประกอบพิธีฮัจญ์แบบกิรอน	แบบกิรอน คือแบบที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ได้ตั้งเจตนาครองเอียะรอมเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์ควบคู่ไปกับกับพิธีฮัจญ์เราะฮ์ในคราวเดียวกัน ในการทำแบบกิรอนนี้ ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ต้องเสียตัมอันได้แก่การเชือดแพะหรือแกะหนึ่งตัว ที่นำมาด้วยจากถิ่นพำนักของตน แจกจ่ายเป็นทานแก่คนยากจน
กราฟิกการประกอบพิธีฮัจญ์แบบอิฟรอต	แบบอิฟรอต คือแบบที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ได้ตั้งเจตนาครองเอียะรอมเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในการทำแบบอิฟรอตนี้ ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ไม่ต้องเสียตัม
กราฟิกการประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัดต๊ะวะฮ์	แบบตะมัดต๊ะวะฮ์ คือแบบที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ได้ตั้งเจตนาครองเอียะรอมเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์เราะฮ์อย่างเดียวก่อน และเมื่อถึงเช้าวันที่ 8 เดือนซุลฮิจยะฮ์ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นเวลาประกอบพิธีฮัจญ์ จึงทำการครองเอียะรอมจากที่พัก แล้วออกไปประกอบพิธีฮัจญ์จนเสร็จสมบูรณ์
กราฟิกการประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัดต๊ะวะฮ์ CU.แกะ LS. แกะถูกเชือด MS.แกะถูกชำแหละ Caption ถือศีลอด 10 วัน	การทำพิธีแบบมัดต๊ะวะฮ์นี้ ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ต้องเสียตัมด้วยการเชือดแพะหรือแกะหนึ่งตัว เพื่อแจกจ่ายเป็นทานแก่คนยากจน สำหรับผู้ที่ไม่มีความสามารถที่จะเสียตัมให้ทำการถือศีลอดแทนเป็นเวลาสิบวัน โดยสามวันแรกให้ถือระหว่างการครองเอียะฮ์รอม และอีกเจ็ดวันให้ถือเมื่อกลับถึงภูมิลำเนาของตน
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังภู่อว้าฟ ELS.บัยตุลลอฮ์ถ่ายจากมุมสูง LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังภู่อว้าฟถ่ายจากมุมสูง MCU.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังภู่อว้าฟ	กล่าวได้ว่าการประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัดต๊ะวะฮ์นี้เป็นแบบที่ท่านนบีส่งเสริมให้บรรดามุสลิมได้ปฏิบัติกัน ทั้งนี้เพราะเป็นแบบที่สะดวกง่ายดาย ไม่สร้างภาระหนักด้วยการครองเอียะฮ์รอมที่ยาวนาน ซึ่งในช่วงดังกล่าวจะต้องระมัดระวังไม่ละเมิดข้อห้ามต่างๆของการครองเอียะฮ์รอมด้วย

ภาพ	เสียง
Caption ขั้นตอนการประกอบพิธีฮัจญ์แบบ ตะมัดตัวะอู	ขั้นตอนต่างๆ ในประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัด ตัวะอู
BCU. ใบหน้าผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ VLS. บัณฑิตลอฮ์ที่มีบรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ กำลังกล่าวฟออยู่รอบๆ BCU. บัณฑิตลอฮ์ที่มีบรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ กำลังกล่าวฟออยู่รอบๆ ZO. เป็น LS.	เนื่องจากการประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัดตัวะอูนี้ เป็นแบบที่ท่านนบีส่งเสริมให้บรรดามุสลิมได้ ปฏิบัติกัน วิถีทัศน์การสอนชุดนี้จึงจะนำเสนอ การประกอบพิธีเพ็ญฮัจญ์แบบตะมัดตัวะอูเป็น หลักและมีการชี้แจงในส่วนที่มีความแตกต่างกัน ของการปฏิบัติในรูปแบบอิฟรอตและแบบกิรอน
LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังกล่าวฟอ Pan. LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังสะแอ MCU. ใบหน้าผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ คนที่ 1 MCU. ใบหน้าผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ คนที่ 2 MCU. ใบหน้าผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ คนที่ 3 กราฟิกภาพโลกกำลังหมุนมาหยุดที่แผ่นดิน ประเทศซาอุดีอาระเบีย	การประกอบพิธีเพ็ญฮัจญ์แบบตะมัดตัวะอูจะ เริ่มต้นด้วยการครองเอียะฮฺรอมพร้อมกับการตั้ง เจตนาประกอบพิธีฮัจญ์เรอะฮฺก่อน โดยผู้ประกอบ พิธีฮัจญ์แบบตะมัดตัวะอูจะต้องครองเอียะฮฺรอม จากมีกอตหรือเขตที่กำหนดไว้ให้เริ่มทำการ ครองเอียะฮฺรอม ซึ่งจะอยู่ตามเส้นทางที่ต้องผ่าน ซึ่งมีดังนี้
กราฟิกเขตเริ่มต้นการครองเอียะฮฺรอม-ซุลสุ ลัยฟะฮฺ	ซุลสุลัยฟะฮฺ ปัจจุบันเรียกว่า อับยารอาลี เป็นมี กอตสำหรับชาวมะดีนะฮฺและผู้ที่ใช้เส้นทางนี้
กราฟิกเขตเริ่มต้นการครองเอียะฮฺรอม-อัลยัวะฮฺ ฟะฮฺ	อัลยัวะฮฺฟะฮฺ เป็นมีกอตสำหรับชาวฮาม ชาว อียิปต์ และผู้ที่ใช้เส้นทางนี้
กราฟิกเขตเริ่มต้นการครองเอียะฮฺรอม-กัอรุล มะนาซิล	กัอรุลมะนาซิล ปัจจุบันเรียกว่า อัลฮัยอัลกะบิร เป็นมีกอตสำหรับชาวนัจญ์ ชาวญะฮัลและผู้ที่ใช้ เส้นทางนี้
กราฟิกเขตเริ่มต้นการครองเอียะฮฺรอม-ยะลัมลัม	ยะลัมลัม เป็นมีกอตสำหรับชาวเยเมนและผู้ที่ใช้ เส้นทางนี้
กราฟิกเขตเริ่มต้นการครองเอียะฮฺรอม-ชาตุอิรฎุ	ชาตุอิรฎุ เป็นมีกอตสำหรับชาวอิรัก และผู้ที่ใช้ เส้นทางนี้

ภาพ	เสียง
MLS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ในบ้านพักที่มักกะฮ์ MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังครองเอียะสุรอม	สำหรับชาวมักกะฮ์ที่จะประกอบพิธีฮัจญ์นั้น สามารถครองเอียะสุรอมจากที่พักของตนในมัก กะฮ์ได้เลย
VLS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังฏอวีฟ LS.ผู้ครองเอียะสุรอมกำลังขึ้นรถโดยสารส่วนบุคคล	แต่หากเป็นการครองเอียะสุรอมอุมเราะฮ์ ต้อง ออกไปครองที่ตานาอิมหรือสถานที่นอกเขตชะ รอม
LS.รถโดยสารส่วนบุคคลกำลังเคลื่อนออกจาก มัสยิดมีกอตที่ยะฮ์อะฮ์ MLS.รถโดยสารส่วนบุคคลและรถบัสเคลื่อนตัว ตามกันมา BCU.แกะ LS.แกะกำลังถูกเชือด MCU.มัสยิดมีกอต ZO.	ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ล้าเข้ามาจากเขตมีกอตโดย ไม่ได้ครองเอียะสุรอม ต้องกลับไปยังจุดมีกอต แล้วทำการครองเอียะสุรอม หากไม่กลับมาครอง เอียะสุรอมที่มีกอต จำเป็นจะต้องเสียตัมโดยการ เชือดแพะหรือแกะหนึ่งตัวและนำเนื้อมาแจกจ่าย ให้แก่คนยากจนที่นครมักกะฮ์
Caption ทำแบบฝึกหัด	(ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Caption 1. การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบใดที่ผู้ ปฏิบัติต้องตั้งเจตนาประกอบพิธีอุมเราะฮ์ก่อน แล้วจึงตั้งเจตนาประกอบพิธีฮัจญ์ในภายหลัง ก. แบบอิฟรอต ข. แบบกิรอน ค. แบบตะมัดต๊ะอะฮ์ ง. แบบกิรอนและแบบตะมัดต๊ะอะฮ์	ข้อหนึ่ง การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบใดที่ผู้ ปฏิบัติต้องตั้งเจตนาประกอบพิธีอุมเราะฮ์ก่อน แล้วจึงตั้งเจตนาประกอบพิธีฮัจญ์ในภายหลัง ก. แบบอิฟรอต ข. แบบกิรอน ค. แบบตะมัดต๊ะอะฮ์ ง. แบบกิรอนและแบบตะมัดต๊ะอะฮ์
Caption เฉลย 1. การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบ ใดที่ผู้ปฏิบัติต้องตั้งเจตนาประกอบพิธีอุมเราะฮ์ ก่อนแล้วจึงตั้งเจตนาประกอบพิธีฮัจญ์ใน ภายหลัง ก. แบบอิฟรอต ข. แบบกิรอน ค. แบบตะมัดต๊ะอะฮ์ ง. แบบกิรอนและแบบตะมัดต๊ะอะฮ์	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ค. แบบตะมัดต๊ะอะฮ์

ภาพ	เสียง
Caption 2. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ล้าเข้ามาจากมีกอตโดยยังไม่ได้ครองเอียะฮฺรอมต้องปฏิบัติอย่างไร ก.กลับไปครองเอียะฮฺรอมที่มีกอต ข.ให้ครองเอียะฮฺรอมและปฏิบัติขั้นตอนต่อไปแต่ต้องชดเชยด้วยการเสียดัม ค.เสียพิธีฮัจญ์และต้องมาประกอบพิธีใหม่ในปีถัดไป ง. เลือกปฏิบัติตามข้อ ก. หรือข้อ ข. ข้อใดข้อหนึ่ง	ข้อสอง ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ล้าเข้ามาจากมีกอตโดยยังไม่ได้ครองเอียะฮฺรอมต้องปฏิบัติอย่างไร ก.กลับไปครองเอียะฮฺรอมที่มีกอต ข.ให้ครองเอียะฮฺรอมและปฏิบัติขั้นตอนต่อไปแต่ต้องชดเชยด้วยการเสียดัม ค.เสียพิธีฮัจญ์และต้องมาประกอบพิธีใหม่ในปีถัดไป ง. เลือกปฏิบัติตามข้อ ก. หรือข้อ ข. ข้อใดข้อหนึ่ง
Caption เฉลย 2. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ล้าเข้ามาจากมีกอตโดยยังไม่ได้ครองเอียะฮฺรอมต้องปฏิบัติอย่างไร ก.กลับไปครองเอียะฮฺรอมที่มีกอต ข.ให้ครองเอียะฮฺรอมและปฏิบัติขั้นตอนต่อไปแต่ต้องชดเชยด้วยการเสียดัม ค.เสียพิธีฮัจญ์และต้องมาประกอบพิธีใหม่ในปีถัดไป ง. เลือกปฏิบัติตามข้อ ก. หรือข้อ ข. ข้อใดข้อหนึ่ง	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ง. เลือกปฏิบัติตามข้อ ก. หรือข้อ ข. ข้อใดข้อหนึ่ง
MCU.มัสยิดมีกอต ZO.เป็น MLS. MCU.มัสยิดมีกอต MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังอาบน้ำ MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังใส่น้ำหอม MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังสวมชุดเอียะฮฺรอม MS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กล่าวคำตั้งเจตนาประกอบพิธีฮัจญ์	(ดนตรีอาหรับบรรเลง) (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ) เมื่อผู้ประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัดดีวะอะเดินมาถึงมีกอตควรอาบน้ำ ใส่ของหอม และสวมใส่ชุดเอียะฮฺรอม จากนั้นจึงเหนียตคือตั้งเจตนาครองเอียะฮฺรอมเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์และต้องกล่าวว่า”ลับบัยกัลลอฮุมมะ อุมเราะฮ์ตัน” ซึ่งหมายความว่า “โอ้อัลลอฮุ ฉันตอบสนองคำเชิญของพระองค์ด้วยการประกอบพิธีฮัจญ์”

ภาพ	เสียง
MLS.เรือโดยสารทางทะเล MCU.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์ในเครื่องบิน MCU.เครื่องบินโดยสาร BCU.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์ในเครื่องบิน	สำหรับผู้เดินทางมาทางเรือหรือทางเครื่องบิน เมื่อเรือหรือเครื่องบินเข้าใกล้เขตมีกอดต์ กัปตัน เครื่องบินก็จะทำการประกาศให้ผู้โดยสารทราบ เพื่อ เตรียมตัวครองเอียะฮฺรอมดังกล่าว
BCU.ชุ่มเขตรอยต่อระหว่างเมือง ZO.เป็น LS. เห็นรถยนต์วิ่งลอดซุ้ม	เมื่อผู้ครองเอียะฮฺรอมผ่านออกจากมีกอดต์แล้วมี สุนนะฮฺให้ทำการกล่าวตัลบียะฮฺตลอดการ เดินทาง โดยการกล่าวว่า“.....”
MCU.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์ในรถโดยสารกำลัง กล่าวตัลบียะฮฺ MLS.บรรดาผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังแบก สัมภาระอยู่บนท้องถนน ZO.เป็น LS.	(เสียงกล่าวตัลบียะฮฺ)
ELS. ท้องถนนที่มีทั้งรถยนต์และบรรดาผู้ ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังเคลื่อนตัวไปด้วยกัน ELS. บรรดาผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์ต่างเดินอยู่บน ท้องถนน ELS. บรรดาผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์เดินอยู่ด้านนอก มัสยิดฮะรอม ELS. มัสยิดฮะรอม	ซึ่งมีความหมายว่า “โอ้อัลลอฮฺ ฉันตอบสนองคำ เชิญของพระองค์ ฉันตอบสนองพระองค์ ด้วย การไม่ตั้งสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นภาคีกับพระองค์ แท้ จริงการสรรเสริญ ความโปรดปรานและอำนาจ เป็นของพระองค์ ไม่มีการตั้งสิ่งใดเป็นภาคีกับ พระองค์ ”
BCU.โบหน้าผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์ MLS. มัสยิดฮะรอม BCU.โบหน้าผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์ MCU. ประตูมัสยิดฮะรอม	การกล่าวตัลบียะฮฺนี้ให้กล่าวมากๆตลอดการ เดินทางจนกว่าจะถึงมัสกะฮฺ โดยให้ผู้ชายกล่าว ด้วยเสียงดัง ส่วนผู้หญิงให้กล่าวเพียงค่อยๆ (F/Iเสียงกล่าวตัลบียะฮฺ) (F/Oเสียงกล่าวตัลบียะฮฺ)
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)

ภาพ	เสียง
Caption 3. ต่อไปนี้ข้อใดคือแบบอย่างจากศาสนทูตในการครองเอียะสุรอม ก.อาบน้ำชำระล้างร่างกาย ข.ใส่ของหอม ค.สำหรับชายให้นั่งห่มด้วยผ้า 2 ชั้นที่สะอาดและ ไม่มีการเย็บริม ง.ถูกทุกข้อ	ข้อสาม ต่อไปนี้ข้อใดคือแบบอย่างจากศาสนทูตในการครองเอียะสุรอม ก.อาบน้ำชำระล้างร่างกาย ข.ใส่ของหอม ค.สำหรับชายให้นั่งห่มด้วยผ้า 2 ชั้นที่สะอาดและ ไม่มีการเย็บริม ง.ถูกทุกข้อ
Caption เฉลย 3. ต่อไปนี้ข้อใดคือแบบอย่างจากศาสนทูตในการครองเอียะสุรอม ก.อาบน้ำชำระล้างร่างกาย ข.ใส่ของหอม ค.สำหรับชายให้นั่งห่มด้วยผ้า 2 ชั้นที่สะอาดและ ไม่มีการเย็บริม ง.ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ง.ถูกทุกข้อ
Caption 4. ข้อใดคือหลักการที่ถูกต้องในการกล่าวตัลบียะฮ์ ก.กล่าวตั้งแต่เริ่มการครองเอียะสุรอมจนถึง มักกะฮ์ ข.ทุกคนต้องกล่าวด้วยเสียงดัง ค.ต้องกล่าวตลอดเวลา ง.กล่าวเวลาใดก็ได้	ข้อสี่ ข้อใดคือหลักการที่ถูกต้องในการกล่าวตัลบียะฮ์ ก.กล่าวตั้งแต่เริ่มการครองเอียะสุรอมจนถึง มักกะฮ์ ข.ทุกคนต้องกล่าวด้วยเสียงดัง ค.ต้องกล่าวตลอดเวลา ง.กล่าวเวลาใดก็ได้
Caption เฉลย 4. ข้อใดคือหลักการที่ถูกต้องในการกล่าวตัลบียะฮ์ ก.กล่าวตั้งแต่เริ่มการครองเอียะสุรอมจนถึง มักกะฮ์ ข.ทุกคนต้องกล่าวด้วยเสียงดัง ค.ต้องกล่าวตลอดเวลา ง.กล่าวเวลาใดก็ได้	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ก.กล่าวตั้งแต่เริ่มการครองเอียะสุรอมจนถึงมักกะฮ์

ภาพ	เสียง
MCU. ประตุมัสยิดฮะรออม MCU. เท้าของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ MCU. ใบหน้าของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ MLS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ขณะเข้ามัสยิด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ) เมื่อถึงมัสยิดฮะรออมในนครมักกะฮ์ก็ให้ก้าวเท้า ขวาเข้ามัสยิดพร้อมกับกล่าวดูอาอ์ก่อนเข้ามัสยิด
MLS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์มุ่งสู่ลานฏอว๊อฟ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังฏอว๊อฟ MLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ห่มผ้าโดยเปิดไหล่ขวา และปิดไหล่ซ้าย แล้วเริ่มต้นฏอว๊อฟ MLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ทำสัญลักษณ์มือเมื่อ เริ่มต้นการฏอว๊อฟ LS. อาการบัยตุลลอฮ์ ZI.เป็น MLS.	หลังจากนั้นให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์มุ่งหน้าสู่บัย ตุลลอฮ์เพื่อทำการฏอว๊อฟ ซึ่งในการฏอว๊อฟนั้นมี ซุนนะฮ์คือแบบอย่างจากท่านนบีให้ผู้ชายทำการ เปิดไหล่ขวาและปิดไหล่ซ้ายจากนั้นจึงเริ่มทำ การฏอว๊อฟเจ็ดรอบ โดยเริ่มต้นจากมุมหินดำ และหากสามารถเข้าไปจูบหินดำได้โดยสะดวก ก็ ให้กระทำหากไม่สามารถก็ให้เขาทำสัญลักษณ์ มือแทน พร้อมกับกล่าวว่า"บีสมีลลาฮิลลอฮ์ อักบาร"และเริ่มทำการฏอว๊อฟโดยรวม ด้วย การรำลึกถึงอัลลอฮ์และขอพรตามประสงค์ หรือ อ่านอัลกุรอานโดยไม่ส่งเสียงดังรบกวนสมาธิ ของผู้อื่น
MCU. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ขณะฏอว๊อฟ ZO. MLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ ZO.ซ้อนกราฟีก วงกลมบนผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ทำสัญลักษณ์มือ และซ้อนกราฟีกเครื่องหมายห้ามกระทำ LS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ขณะฏอว๊อฟ	เมื่อเวียนมาถึงมุมที่เรียกว่ารูกนุลยะมานีก็ให้ กระทำเพียงสัมผัสที่มุม หากไม่สามารถทำได้ ก็ ให้เดินผ่านไปโดยไม่ต้องทำสัญลักษณ์มือ หรือไม่ต้องกล่าวตักบิรเหมือนตอนเดินผ่านมุม หินดำ
LS. อาการบัยตุลลอฮ์ ซ้อนกราฟีกแสดงให้เห็น ด้านของบัยตุลลอฮ์ที่อยู่ระหว่างมุมรูกนุลยะมานี กับมุมหินดำ MLS. อาการบัยตุลลอฮ์	เมื่อเดินมาถึงช่วงระหว่างมุมรูกนุลยะมานีกับมุม หินดำ ซุนนะฮ์ให้กล่าวว่าดูอาว่า "ร็อบบานา อาติ นา ฟิดดุญา ฮาซานะฮ์ ว่าฟัลลาติเราะติฮาซา นะฮ์ ว่ากีนอาซาบันนาร์"
LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ขณะฏอว๊อฟ ZI.ผู้ประกอบ พิธีฮัจญ์เป็นภาพ BCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ยืนอยู่ ที่จุดเริ่มต้นการฏอว๊อฟและทำสัญลักษณ์มือ MCU. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินเร็ว	และเมื่อเดินมาถึงมุมหินดำจึงนับว่าครบหนึ่งรอบ ให้ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนครบเจ็ดรอบโดยมีซุนนะฮ์ ให้เดินเร็วและก้าวถี่ในสามรอบแรกของการฏอว๊ ว๊อฟนี้

ภาพ	เสียง
LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เสร็จภารกิจการภู่อว้าฟ เปลี่ยนผ้ามาคลุมไหล่ทั้ง 2 ข้าง MCU. มะกอมอิบรอฮีม	เมื่อเสร็จจากการภู่อว้าฟแล้วให้ปิดไหล่ขวาไว้ เช่นเดิม หลังจากนั้นให้ทำการละหมาดซุนนะฮะ สองร็อกอ์ตด้านหลังมะกอมอิบรอฮีม
MLS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ยืนละหมาด ก้ม เงย และสูกุญูด	ถ้าไม่สามารถละหมาดในที่ดังกล่าวได้ ก็ให้ทำ การละหมาดในบริเวณใดก็ได้ในมัสยิดฮะรอหม ส่วนวิธีการละหมาดก็เหมือนกับการละหมาดซุน นะฮะสองร็อกอ์ตทั่วไป ร็อกอะฮะแรกอ่านกุลยาอัย ยฺฮิลลาฟิรฺนฺหลังการอ่านฟาติฮะฮะ ส่วนร็อกอะฮะที่ สองให้อ่านกุลฮุวัลลอฮฺอะฮฺดฺหลังการอ่านฟาติ ฮะฮะหรือจะอ่านซูเราะฮ์อื่น ๆ นอกจากสองซู เราะฮ์ดังกล่าวนี้ก็ไม่มีข้อห้ามใด ๆ
MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังตีม้น้ำซัมซัม ZO.	เมื่อละหมาดเสร็จ ให้ตีม้น้ำซัมซัม ก่อนตีม้น้ำให้ขอ ดุอาอ์ตามประสงค์
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Caption 5. ต่อไปนี้ข้อใดคือรูปแบบที่ถูกต้อง ที่สุดในการภู่อว้าฟบัยตุลลอฮฺ ก.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบ ข.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 3 รอบ ค.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ กี่รอบก็ได้ ง.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบในสภาพ ที่มีน้ำละหมาดเท่านั้น	5. ต่อไปนี้ข้อใดคือรูปแบบที่ถูกต้องที่สุดใน การภู่อว้าฟบัยตุลลอฮฺ ก.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบ ข.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 3 รอบ ค.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ กี่รอบก็ได้ ง.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบในสภาพ ที่มีน้ำละหมาดเท่านั้น
Caption เฉลย 5. ต่อไปนี้ข้อใดคือรูปแบบที่ ถูกต้องที่สุดในการภู่อว้าฟบัยตุลลอฮฺ ก.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบ ข.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 3 รอบ ค.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ กี่รอบก็ได้ ง.เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮฺ 7 รอบในสภาพ ที่มีน้ำละหมาดเท่านั้น	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ง.เดินเวียนซ้ายรอบบัย ตุลลอฮฺ 7 รอบในสภาพที่มีน้ำละหมาดเท่านั้น

ภาพ	เสียง
Caption 6. แบบอย่างที่ใช้ให้ปฏิบัติหลังเสร็จสิ้นการทว๊อว้าฟทุกๆ ครั้งคือข้อใด ก.ละหมาด 2 ร็อกอะฮุลหลังมะกอมอิบรอฮีม ข.ขอคูอาอูและดื่ม น้ำซัมซัม ค.เดินสะแอ ง.ถูกเฉพาะข้อ ก. และข้อ ข.	6. แบบอย่างที่ใช้ให้ปฏิบัติหลังเสร็จสิ้นการทว๊อว้าฟทุกๆ ครั้งคือข้อใด ก.ละหมาด 2 ร็อกอะฮุลหลังมะกอมอิบรอฮีม ข.ขอคูอาอูและดื่ม น้ำซัมซัม ค.เดินสะแอ ง.ถูกเฉพาะข้อ ก. และข้อ ข.
Caption 6. แบบอย่างที่ใช้ให้ปฏิบัติหลังเสร็จสิ้นการทว๊อว้าฟทุกๆ ครั้งคือข้อใด ก.ละหมาด 2 ร็อกอะฮุลหลังมะกอมอิบรอฮีม ข.ขอคูอาอูและดื่ม น้ำซัมซัม ค.เดินสะแอ ง.ถูกเฉพาะข้อ ก. และข้อ ข.	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ง.ถูกเฉพาะข้อ ก. และข้อ ข.
ECU.อายะฮุกรอานใต้โดมที่เนินเขาศอฟา MCU.โคมไฟใต้โดม Tilt down ลงมาที่เนินเขา MLS. เนินเขาศอฟา	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ) เสร็จจากภารกิจกาฏอว้าฟให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์มุ่งไปที่เนินเขาศอฟาเพื่อทำการสะแอเจ็ดเที่ยวเมื่อมาถึงที่เนินเขาศอฟาให้กล่าวว่า
MLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินขึ้นบนเนินเขาศอฟา	(เสียงขอพรเป็นภาษาอาหรับ)
MLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ยื่นขอพรบนเนินเขาศอฟา	ต่อจากนั้นให้ขึ้นไปยืนที่เนินเขาศอฟา ผินหน้าไปทางกะบะฮ์พร้อมกับกล่าวสรรเสริญอัลลอฮ์และกล่าวตักบีร์สามครั้ง หลังจากนั้นให้กล่าวคูอาอูว่า
MLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ยื่นขอพรบนเนินเขาศอฟา MLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินลงจากเนินเขาศอฟาและมุ่งสู่เนินเขามัรวะฮ์	(เสียงขอพรเป็นภาษาอาหรับ)ให้กล่าวอย่างนี้สามครั้งแล้วขอพรตามประสงค์ จากนั้นให้ผู้ประกอบพิธีลงมาจากเนินเขาเพื่อมุ่งสู่เนินเขามัรวะฮ์ ในขณะที่เดินไปก็ให้กล่าวขอพรไปด้วย

ภาพ	เสียง
MCU. ช่วงระหว่างเสาสี่เหลี่ยม ซ่อนข้อความ "เครื่องหมายเสาสี่เหลี่ยม" MCU. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์วิ่งเหยาะๆ VLS. ช่วงระหว่างเสาสี่เหลี่ยม ซ่อนข้อความ "เครื่องหมายเสาสี่เหลี่ยม" MCU. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์วิ่งเหยาะๆ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินสะแอ	เมื่อเดินมาถึงเสาเหลี่ยมที่อยู่ระหว่างทางสะแอมี ชุมนะฮฺเฉพาะผู้ชายให้วิ่งเหยาะๆ ไปจนถึงเสาเหลี่ยมอีกต้นหนึ่ง แล้วจึงเดินตามปกติไปจนถึงเดินเนินเขามัรวะฮฺ ส่วนผู้หญิงให้เดินธรรมดาตลอดระยะทางการสะแอ
LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินสะแอ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์สะแอโดยรถเข็น	หากว่าผู้ประกอบพิธี ไม่สามารถทำฏอว๊าฟและสะแอด้วยการเดินได้ ก็อนุญาตให้เขานั่งรถเข็นเพื่อทำการฏอว๊าฟและสะแอ
MLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ยื่นขอพรบนเนินเขามัรวะฮฺ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินสะแอ MLS. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินลงจากเนินเขามัรวะฮฺ MCU. ช่วงระหว่างเสาสี่เหลี่ยม ซ่อนข้อความ "เครื่องหมายเสาสี่เหลี่ยม" MCU. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์วิ่งเหยาะๆ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินสะแอ	เมื่อมาถึงเนินเขามัรวะฮฺก็ให้หยุดยืนผินหน้าไปทางกะบะฮฺแล้วให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับเมื่ออยู่ที่เนินเขาศอฟา เมื่อเสร็จแล้วก็ให้ลงมา แล้วเดินไปยังเนินเขาศอฟา เมื่อมาถึงช่วงของเสาเหลี่ยมก็ให้ทำการวิ่งเหยาะๆ เช่นเดียวกัน แล้วเดินต่อจนถึงเนินเขาศอฟา ทำเช่นนี้จนครบเจ็ดเที่ยว โดยนับจากศอฟาไปถึงมัรวะฮฺหนึ่งเที่ยว และมัรวะฮฺไปถึงศอฟาอีกหนึ่งเที่ยว ซึ่งจะมาครบเจ็ดเที่ยวที่เนินเขามัรวะฮฺ
MCU. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินสะแอ MCU. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์สตรีเดินสะแอ	อนุญาตให้สตรีที่มีเลือดรอบเดือนและเลือดหลังการคลอดบุตรทำสะแอได้แต่ห้ามทำการฏอว๊าฟ เพราะลานสะแอไม่ได้อยู่ในเขตมัสญิดฮะรอม
ELS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินออกจากมัสญิดฮะรอม MCU. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังตัดผมPan. สู่ภาพสะท้อนในกระจก MCU. หออะซานคู่ ZO. เป็น LS. มัสญิดฮะรอม	และเมื่อเสร็จจากการสะแอ ให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์แบบมัดต๊ะวะฮฺ ทำการปลงผมด้วยการโกนหรือตัดผม สำหรับผู้หญิงให้ตัดปลายผมออกประมาณ 1 นิ้วก็พอ เมื่อเสร็จจากการปลงผม ก็ถือว่าเสร็จสิ้นพิธีฮัจญ์ซะฮฺ ข้อห้ามต่าง ๆ ในช่วงการครองเอียะฮฺรอมก็เป็นที่ยกเว้นให้กระทำได้หลังจากนี้คือช่วงรอคอยเวลาของการประกอบพิธีฮัจญ์ เพื่อให้การประกอบพิธีฮัจญ์แบบมัดต๊ะวะฮฺนั้นสมบูรณ์

ภาพ	เสียง
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Caption 7. การเดินสะแอมี่หลักในการปฏิบัติ อย่างไร ก.เริ่มเดินจากเนินเขาศอฟาและสิ้นสุดเที่ยวที่ 7 ที่เนินเขามัระฮุ ข.เริ่มเดินจากเนินเขามัระฮุและสิ้นสุดเที่ยวที่ 7 ที่เนินเขาศอฟา ค.เดินหรือวิ่งระหว่างเนินเขาศอฟาและเนินเขา มัระฮุ ง.เดินไปมาระหว่างเนินเขาศอฟาและเนินเขา มัระฮุไม่เกิน 7 เที่ยว	7. การเดินสะแอมี่หลักในการปฏิบัติอย่างไร ก.เริ่มเดินจากเนินเขาศอฟาและสิ้นสุดเที่ยวที่ 7 ที่เนินเขามัระฮุ ข.เริ่มเดินจากเนินเขามัระฮุและสิ้นสุดเที่ยวที่ 7 ที่เนินเขาศอฟา ค.เดินหรือวิ่งระหว่างเนินเขาศอฟาและเนินเขา มัระฮุ ง.เดินไปมาระหว่างเนินเขาศอฟาและเนินเขา มัระฮุไม่เกิน 7 เที่ยว
Caption เฉลย 7. การเดินสะแอมี่หลักในการ ปฏิบัติอย่างไร ก.เริ่มเดินจากเนินเขาศอฟาและสิ้นสุดเที่ยวที่ 7 ที่เนินเขามัระฮุ ข.เริ่มเดินจากเนินเขามัระฮุและสิ้นสุดเที่ยวที่ 7 ที่เนินเขาศอฟา ค.เดินหรือวิ่งระหว่างเนินเขาศอฟาและเนินเขา มัระฮุ ง.เดินไปมาระหว่างเนินเขาศอฟาและเนินเขา มัระฮุไม่เกิน 7 เที่ยว	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ก.เริ่มเดินจากเนินเขา ศอฟาและสิ้นสุดเที่ยวที่ 7 ที่เนินเขามัระฮุ
Caption 8. ต่อไปนี้ข้อใดคือพิธีกรรมที่ผู้ประกอบ พิธีอุมเราะฮ์ต้องปฏิบัติเมื่อถึงมัสยิดฮะรอมโดย เรียงตามลำดับ ก. ฏอว๊าฟ-สะแอ-ปลงผม ข. ฏอว๊าฟ-ปลงผม-สะแอ ค. สะแอ-ปลงผม-ฏอว๊าฟ ง. ปลงผม-ฏอว๊าฟ-สะแอ	ข้อแปด ต่อไปนี้ข้อใดคือพิธีกรรมที่ผู้ประกอบพิธี อุมเราะฮ์ต้องปฏิบัติเมื่อถึงมัสยิดฮะรอมโดยเรียง ตามลำดับ ก. ฏอว๊าฟ-สะแอ-ปลงผม ข. ฏอว๊าฟ-ปลงผม-สะแอ ค. สะแอ-ปลงผม-ฏอว๊าฟ ง. ปลงผม-ฏอว๊าฟ-สะแอ

ภาพ	เสียง
Caption เฉลย 8. ต่อไปนี้ข้อใดคือพิธีกรรมที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เราจะต้องปฏิบัติเมื่อถึงมัสยิดฮะรอมโดยเรียงตามลำดับ ก. ฏอวีฟ-สะแอ-ปลงผม ข. ฏอวีฟ-ปลงผม-สะแอ ค. สะแอ-ปลงผม-ฏอวีฟ ง. ปลงผม-ฏอวีฟ-สะแอ	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ก. ฏอวีฟ-สะแอ-ปลงผม
Caption วันตรียะฮ์ 8 ชุลฮิจยะฮ์	(F/I คนตรีอาหรับบรรเลง) วันตรียะฮ์ (F/O คนตรีบรรเลงคนตรีอาหรับ)
MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ออกจากห้องน้ำ MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ครองเอียะฮ์รอม Pan. ตาม ZI.เป็นภาพ CU. ใบหน้าผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ กล่าวคำตั้งเจตนาในการประกอบพิธีฮัจญ์	เมื่อถึงวันที่ 8 เดือนชุลฮิจยะฮ์ หรือวันตรียะฮ์ ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์แบบมัดตัวะฮ์จะทำการอาบน้ำชำระล้างร่างกายให้สะอาดแล้วครองเอียะฮ์รอมจากที่พักด้วยการตั้งเจตนาเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์พร้อมกล่าวว่า “ลับบัยกัลลอฮุมมะ ฮัจยัฮ์” ซึ่งหมายความว่า “โอ้อัลลอฮ์ ฉันตอบสนองคำเชิญของพระองค์ด้วยการประกอบพิธีฮัจญ์”
ELS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เคลื่อนขบวนไปพร้อมกับขบวนรถต่างๆ บนท้องถนน MCU.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินบนถนน กราฟิกเส้นทางจากนครมักกะฮ์สู่ตำบลมินา ELS.หมู่เต็นท์ที่พักที่ตำบลมินายามคำ Pan. LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั่งอยู่ในเต็นท์ที่พัก LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ออกเดินทางสู่ทุ่งอารอฟะฮ์	ในวันนี้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ไม่ว่าจะเป็นแบบมัดตัวะฮ์ แบบอิฟรอต หรือแบบกิรอน จะมุ่งหน้าสู่ตำบลมินา ซึ่งที่สมควรไปถึงก่อนดวงอาทิตย์คล้อย มีซุนนะฮ์ให้แรมคืนที่มินาในวันนี้ และเมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นก็ให้ออกเดินทางสู่ทุ่งอารอฟะฮ์ ด้วยความสำรวมพร้อมกับการกล่าวตัลบียะฮ์
Caption วันอารอฟะฮ์ 9 ชุลฮิจยะฮ์	วันที่ 9 เดือนชุลฮิจยะฮ์ หรือวันอารอฟะฮ์
ELS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์อยู่ในทุ่งอารอฟะฮ์ กราฟิกตำแหน่งของทุ่งอารอฟะฮ์ LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์อยู่ในทุ่งอารอฟะฮ์ LS.มัสยิดนะมึเราะฮ์	วันอารอฟะฮ์เป็นวันที่มีความประเสริฐมากที่สุด ในวันนี้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ทั้งหมด จะมาทำการวุฎูอ์หรือหยุดพัก รวมกันอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้ตั้งแต่ดวงอาทิตย์คล้อยจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า

ภาพ	เสียง
ELS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ในทุ่งอารอฟะฮ์ ELS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่หน้ามัสยิดนะมีเราะฮ์ Pan.ไปยังส่วนอื่นๆของทุ่งอารอฟะฮ์	มีสุนนะฮ์ให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ทำการรุกูฟที่บริเวณมัสยิดมะนีเราะฮ์ ซึ่งอยู่ในทุ่งอารอฟะฮ์นี้ แต่ถ้าไม่สามารถกระทำได้ ก็ให้ทำการรุกูฟในส่วนใดก็ได้ในเขตอารอฟะฮ์
VLS.ป้ายบอกขอบเขตและทิศทางในทุ่งอารอฟะฮ์	โดยจะมีป้ายบอกขอบเขตของอารอฟะฮ์ และป้ายบอกทิศทางต่างๆ
MS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ในเต็นท์ที่ทุ่งอารอฟะฮ์ Pan.ไปทางซ้าย	ขณะที่ทำการรุกูฟอยู่ที่อารอฟะฮ์ให้ทำการซิกรุลลอฮ์ ขอบัยโตะต่อพระองค์อัลลอฮ์ และขอพรให้มากๆโดยกระทำอย่างสำรวมและน้อมน้อม
LS.ผู้นำกล่าวคุตบะฮ์ในมัสยิดนะมีเราะฮ์ LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั่งฟังอย่างสงบ LS.ผู้นำกล่าวคุตบะฮ์ในเต็นท์ LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั่งฟังอย่างสงบ Pan.ไปทางขวา	และเมื่อเข้าเวลาละหมาดซุฮรี สุนนะฮ์ให้อีหม่ามกล่าวคุตบะฮ์เพื่อเป็นการตักเตือนและให้ข้อคิดแก่ผู้เดินทางมาประกอบพิธีฮัจญ์ หลังจากนั้นจึงทำการละหมาดซุฮรีและอัศรี แบบรวมก่อนและย่อ โดยอะซานหนึ่งครั้งและอิกอมะฮ์สองครั้ง
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
Caption 9. ข้อใดไม่ถูกต้องในการรุกูฟ ณ ทุ่งอารอฟะฮ์ ก.หยุดพักอยู่ในเขตของทุ่งอารอฟะฮ์ตั้งแต่ดวงอาทิตย์คล้อยจนดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ข.ขอพร อ่านอัลกุรอาน หรือซิกรุลลอฮ์ให้มากๆ ค.ผู้นำทำการกล่าวคุฏบะฮ์เมื่อเข้าเวลาซุฮรี ง.ทำการละหมาดซุฮรีและอัศรีโดยไม่ต้องย่อ	ข้อเก้า ข้อใดไม่ถูกต้องในการรุกูฟ ณ ทุ่งอารอฟะฮ์ ก.หยุดพักอยู่ในเขตของทุ่งอารอฟะฮ์ตั้งแต่ดวงอาทิตย์คล้อยจนดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ข.ขอพร อ่านอัลกุรอาน หรือซิกรุลลอฮ์ให้มากๆ ค.ผู้นำทำการกล่าวคุฏบะฮ์เมื่อเข้าเวลาซุฮรี ง.ทำการละหมาดซุฮรีและอัศรีโดยไม่ต้องย่อ
Caption 9. ข้อใดไม่ถูกต้องในการรุกูฟ ณ ทุ่งอารอฟะฮ์ ก.หยุดพักอยู่ในเขตของทุ่งอารอฟะฮ์ตั้งแต่ดวงอาทิตย์คล้อยจนดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ข.ขอพร อ่านอัลกุรอาน หรือซิกรุลลอฮ์ให้มากๆ ค.ผู้นำทำการกล่าวคุฏบะฮ์เมื่อเข้าเวลาซุฮรี ง.ทำการละหมาดซุฮรีและอัศรีโดยไม่ต้องย่อ	เฉลย คำตอบที่ถูกต้อง.ทำการละหมาดซุฮรีและอัศรีโดยไม่ต้องย่อ

ภาพ	เสียง
Caption มุชดาลิพะฮุ 10 ซุลฮิจยะฮุ	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) การค้ำแรมที่มุชดาลิพะฮุ (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)
ELS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ออกเดินจากทุ่ง อารอฟะฮ์สู่ตำบลมุชดาลิพะฮุ LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเดินสู่ตำบล มุชดาลิพะฮุยามค่ำคืน กราฟิกแสดงตำแหน่งเส้นทางจากทุ่งอารอฟะฮ์สู่ ตำบลมุชดาลิพะฮุ LS.มัสยิดที่เรียกว่ามัสจาิดอัลอะรอม LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังละหมาด	เมื่อดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้าของวันที่ 9 เดือนซุล ฮิจยะฮุ ขบวนผู้ประกอบพิธีฮัจญ์จะเดินทางออก จากทุ่งอารอฟะฮ์มุ่งหน้าสู่สถานที่ที่เรียกว่ามัสจา ิดอัลอะรอมซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลมุชดาลิพะฮุ เมื่อมาถึง ให้ทำการละหมาดมัฆริบและอีซา โดยเป็น ละหมาดรวมหลัง และย่อละหมาดอีซาเหลือเพียง หนึ่งร็อกอะฮ์ โดยอะซานครั้งเดียวและอิกอมะฮ์ สองครั้ง
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นอนที่มุชดาลิพะฮุ MS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั่งซิกรุลลอฮ์	จากนั้นให้ค้ำแรมที่มุชดาลิพะฮุ ให้กล่าวตัลบี ยะฮ์ กล่าวซิกรุลลอฮ์ และขอพรให้มากๆ โดยทำ อย่างสำรวม และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ของพระองค์อัลลอฮ์ ซุบฮาน่าฮูว่าต้าอาลา
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังละหมาด LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเก็บเม็ดหิน CU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเก็บเม็ดหิน	เมื่อเสร็จจากการละหมาดซุบฮิที่มุชดาลิพะฮุก็ให้ ออกไปเก็บหินเจ็ดก้อนที่มีขนาดประมาณปลาย นิ้วก้อย เพื่อนำไปขว้างที่เสาหินที่ชื่อว่าญัม รอตูลอะกอบะฮ์ ส่วนที่เหลือให้ไปเก็บที่ตำบลมินา
MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่เป็นหญิง MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่เป็นเด็ก ELS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เดินทางสู่มินา	ทั้งนี้อุ่นๆโลมให้สำหรับผู้หญิง ชนชรา เด็ก และ คนอ่อนแอ เดินทางไปมินาก่อนได้ในช่วงของคืน นี้
กราฟิกแสดงตำแหน่งเส้นทางจากมุตำบลมุชดา ลิพะฮ์สู่ตำบลมินา ELS.เสาหินที่ตำบลมินา	เก็บเสร็จแล้วให้มุ่งหน้าสู่ตำบลมินา พร้อมกับ กล่าวตักบีร์และซิกรุลลอฮ์ให้มากๆ
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังมุ่งสู่เสาหิน LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขว้างเสาหิน Pan.ไปขวามือ	เมื่อมาถึงมินา ก็ให้รีบไปขว้างเสาหินที่ชื่อว่าญัม รอตูลอะกอบะฮ์โดยขว้างทั้งหมดเจ็ดครั้ง ครั้งละ หนึ่งก้อน ขว้างอย่างต่อเนื่องกัน ในขณะที่ขว้าง หินแต่ละก้อนให้กล่าวว่า “อัลลอฮุอักบาร”
LS.คนต้อนฝูงแกะ LS.บรรดาแกะที่ถูกฆ่าแหละแล้วแขวนอยู่	เสร็จแล้วให้ไปเชือดสัตว์เพื่อเสียดัม

ภาพ	เสียง
ECU.ผมบนศีรษะที่กำลังถูกตัด MCU.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังตัดผม LS.บรรดาผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์บนท้องถนน BCU.บรรดาผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังเดิน MCU.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังเดินสู่มัสยิดฮะรออม	หลังจากนั้นให้ผู้ประกอบการพิธีเลือกที่จะโกนหรือตัดผมตามแต่ต้องการมาถึงขั้นตอนนี้เรียกว่า ตะฮัลลุล เอาวัล หมายถึงการเปลื้องเอียะฮฺรออมครั้งที่ 1 ข้อห้ามที่เคยห้ามขณะครองเอียะฮฺรออมก็เป็นที่ยกเลิก ยกเว้นการร่วมประเวณีเพียงอย่างเดียวที่ยังเป็นที่ยกห้ามอยู่
ELS.ท้องฟ้าTilt down ลงมาที่มัสยิดฮะรออม ซ้อนด้วยข้อความวันอีดิลอัฎฮา10 ชุลฮิจยะฮฺ	(เสียงตึกบิร)วันนี้คือวันที่ 10 เดือนชุลฮิจยะฮฺหรือวันอีดิลอัฎฮา ซึ่งเป็นวันรื่นเริงของบรรดามุสลิมทั่วโลก พวกเขาต่างร่วมเฉลิมฉลองความสำเร็จของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์ ในวันนี้บรรดามุสลิมที่มาประกอบพิธีฮัจญ์และมุสลิมทั่วทุกมุมโลกจึงต่างมีความเบิกบานและยินดี
LS.คนกำลังเชือดแกะ MS.คนกำลังฆ่าแพะแกะ BCU.สำหรับอาหาร	มีการเชือดกุรบานหรือเชือดสัตว์พลีเพื่อความอิมเอมของพี่น้องมุสลิม และเพื่อสร้างความใกล้ชิดกับพระผู้เป็นเจ้า
LS.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังรับประทานอาหาร กราฟิกแสดงตำแหน่งเส้นทางจากตำบลมินาสสู่ นครมักกะฮฺ LS.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังฏอว๊าฟบัยตุลลอฮฺ	จากนั้นให้ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์มุ่งสู่มัสยิดฮะรออมในนครมักกะฮฺเพื่อทำการฏอว๊าฟอิฟาฎะฮฺ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติอีกประการของการประกอบพิธีฮัจญ์ ห้ามละทิ้งอย่างเด็ดขาด
LS.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังฏอว๊าฟบัยตุลลอฮฺ LS.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังเดินสะแอ	ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์แบบตะมัดตีวะฮฺนั้นต้อง ทำการฏอว๊าฟและสะแออย่างสมบูรณ์
LS.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังเดินสะแอ LS.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังฏอว๊าฟบัยตุลลอฮฺ	สำหรับผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์แบบอิฟรอต หรือแบบกิรอน หากยังไม่สะแอในตอนฏอว๊าฟญุมก็ ต้องทำการสะแอด้วยเช่นกัน
LS.ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังฏอว๊าฟบัยตุลลอฮฺ	การฏอว๊าฟอิฟาฎะฮฺนี้ อนุญาตให้ล่าช้าออกไปจนถึงหลังวันดัซรีก คือหลังจากการขว้างเสาหินทั้งหมดในวันที่ 11-12และ13 เดือนชุลฮิจยะฮฺ

ภาพ	เสียง
LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเดินสะแอ LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั่งอยู่ในเต็นท์ที่มินา CU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั่งอยู่ในเต็นท์ที่มินา	หลังจากผู้ประกอบพิธีฮัจญ์เสร็จสิ้นจากการก่อว้าฟอิฟาฏะฮ์แล้ว ข้อห้ามทุกข้อที่เคยห้าม ก็เป็นที่ยกเลิก รวมถึงการร่วมประเวณีระหว่างสามี ภรรยาด้วย
Caption วันอังคาร 11-12-13 ซุลฮิจยะฮ์	วันอังคาร
LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังก่อว้าฟบัยตุลลอฮ์ กราฟิกเส้นทางจากนครมักกะฮ์สู่ต๊อบลมินา LS.บริเวณเสาหินเมื่อยังว่าเปล่า Pan. LS.บริเวณเสาหินเมื่อเืองแน่นไปด้วยผู้ประกอบพิธีฮัจญ์	เมื่อก่อว้าฟอิฟาฏะฮ์เสร็จก็ให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กลับสู่ต๊อบลมินาเพื่อค้างแรมสามคืน ในวันอังคาร คือวันที่ 11-12และ13 เดือนซุลฮิจยะฮ์ หากผู้ใดประสงค์จะค้างเพียงสองคืน เพราะมีความรีบเร่งก็ไม่มีข้อห้ามใดๆ
LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขวางเสาหิน ELS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขวางเสาหินชั้นบน ZO.	สิ่งที่ต้องปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ ขณะพักอยู่ที่มินา 3 วันนี้ก็คือการขวางเสาหินทั้งสามต้นหลังดวงอาทิตย์คล้อย
LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขวางเสาหิน ZO. LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ยื่นขอพรหลังการขวางเสาหิน ELS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขวางเสาหินชั้นบน ZO. LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ยื่นขอพรหลังการขวางเสาหิน MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ยื่นขอพรซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายห้ามกระทำ	ให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กล่าวตักบิรในขณะที่ทำการขวางหินแต่ละก้อน มีซุนนะฮ์ให้ยื่นขอพรโดยผืนหน้าไปทางกิบละฮ์ เมื่อเสร็จจากการขวางที่เสาหินที่ชื่อว่า ญัมรอตุลซุฆรอ และเสาหินที่ชื่อว่า ญัมรอตุลวุสโต ส่วนในการขวางที่เสาหินที่ชื่อว่า ญัมรอตุลอะกอบะฮ์ไม่มีซุนนะฮ์ให้กระทำการขอพรเมื่อเสร็จสิ้นการขวาง
ELS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขวางเสาหินชั้นบน ZO.และ Pan. กราฟิกเส้นทางจากต๊อบลมินากลับสู่นครมักกะฮ์ ELS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขวางเสาหินชั้นบน ZI.	ส่วนบุคคลที่มีความรีบเร่งในสองวัน ให้เขาทำการขวางหินทั้งสามต้นในวันที่ 12 ภายหลังจากดวงอาทิตย์คล้อย หลังจากนั้นให้เดินทางออกจากต๊อบลมินาก่อนดวงอาทิตย์ตก ไม่เช่นนั้นจำเป็นที่เขาต้องค้างแรมในวันที่ 13 สำหรับผู้ที่เสร็จสิ้นภารกิจการขวางหินในวันที่ 13 แล้ว ก็ไม่จำเป็นที่เขาจะต้องค้างแรมที่มินา
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)

ภาพ	เสียง
LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังภู่อว้าฟบัยตุลลอฮ์ Pan.ไปยังบัยตุลลอฮ์ ELS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังภู่อว้าฟบัยตุลลอฮ์ ZO.	ดังนั้นการภู่อว้าฟจะดาอจึงเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญประการสุดท้ายสำหรับผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ จะต้องปฏิบัติ ส่วนหญิงที่มีรอบเดือนหรือมีเลือดหลังการคลอดบุตรนั้นได้รับการผ่อนผันไม่ต้องภู่อว้าฟจะดาอ
Caption จบตอนที่ ๒	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) จบตอนที่ ๒
Caption ทำแบบทดสอบตอนที่ ๒	ทำแบบทดสอบตอนที่ ๒ (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption 1. การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบใดที่ง่ายและท่านนบีก็ส่งเสริมให้กระทำ ก. แบบอิฟรอต ข. แบบกิรอน ค. แบบตะมัดต๊ะอะอู ง. ทั้ง 3 รูปแบบ	ข้อหนึ่ง การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบใดที่ง่ายและท่านนบีก็ส่งเสริมให้กระทำ ก. แบบอิฟรอต ข. แบบกิรอน ค. แบบตะมัดต๊ะอะอู ง. ทั้ง 3 รูปแบบ
Caption 2. “การเสียตัม” คืออะไร ก.การเสียค่าปรับด้วยเงิน โดยแจกจ่ายให้แก่คนยากจน ข.การเสียค่าปรับด้วยอาหาร โดยแจกจ่ายให้แก่คนยากจน ค.การเสียค่าปรับด้วยการเชือดสัตว์ 1 ตัว แจกจ่ายเนื้อแก่คนยากจน ง.การเสียค่าปรับด้วยการเชือดแพะหรือแกะ 1 ตัวแจกจ่ายเนื้อแก่คนยากจน	ข้อสอง“การเสียตัม” คืออะไร ก.การเสียค่าปรับด้วยเงิน โดยแจกจ่ายให้แก่คนยากจน ข.การเสียค่าปรับด้วยอาหาร โดยแจกจ่ายให้แก่คนยากจน ค.การเสียค่าปรับด้วยการเชือดสัตว์ 1 ตัว แจกจ่ายเนื้อแก่คนยากจน ง.การเสียค่าปรับด้วยการเชือดแพะหรือแกะ 1 ตัวแจกจ่ายเนื้อแก่คนยากจน
Caption 3. การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบใดที่ผู้ปฏิบัติต้องเสียตัม ก. แบบอิฟรอต ข. แบบกิรอนและแบบตะมัดต๊ะอะอู ค. แบบกิรอนและแบบอิฟรอต ง. แบบตะมัดต๊ะอะอูและแบบอิฟรอต	ข้อสาม การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบใดที่ผู้ปฏิบัติต้องเสียตัม ก. แบบอิฟรอต ข. แบบกิรอนและแบบตะมัดต๊ะอะอู ค. แบบกิรอนและแบบอิฟรอต ง. แบบตะมัดต๊ะอะอูและแบบอิฟรอต

ภาพ	เสียง
Caption 4. ผู้ที่ไม่มีความสามารถในการเสียดัมจะต้องปฏิบัติอย่างไร ก. ถี้อศีลอดทดแทนเป็นเวลา 3 วัน ข. ถี้อศีลอดทดแทนเป็นเวลา 7 วัน ค. ถี้อศีลอดทดแทนเป็นเวลา 10 วัน ง. ถี้อศีลอดทดแทนเป็นเวลา 10 วันโดย 3 วัน ขณะครองเอียะฮูรอุมและอีก 7 วันเมื่อกลับถึงภูมิลำเนาของตน	4. ผู้ที่ไม่มีความสามารถในการเสียดัมจะต้องปฏิบัติอย่างไร ก. ถี้อศีลอดทดแทนเป็นเวลา 3 วัน ข. ถี้อศีลอดทดแทนเป็นเวลา 7 วัน ค. ถี้อศีลอดทดแทนเป็นเวลา 10 วัน ง. ถี้อศีลอดทดแทนเป็นเวลา 10 วันโดย 3 วัน ขณะครองเอียะฮูรอุมและอีก 7 วันเมื่อกลับถึงภูมิลำเนาของตน
Caption 5. สถานที่ใดต่อไปนี้เป็นมิกอตของชาวมะดีนะฮ์และผู้ใช้เส้นทางนี้ ก. ชุลฮุลัยฟะฮ์ ข. อัลยัวะฮ์ฟะฮ์ ค. ยะลัมลัม ง. ชาตุลอิรฎุ	ข้อห้า สถานที่ใดต่อไปนี้เป็นมิกอตของชาวมะดีนะฮ์และผู้ใช้เส้นทางนี้ ก. ชุลฮุลัยฟะฮ์ ข. อัลยัวะฮ์ฟะฮ์ ค. ยะลัมลัม ง. ชาตุลอิรฎุ
Caption 6. ชาวมักกะฮ์ที่จะประกอบพิธีฮัจญ์ต้องครองเอียะฮูรอุมจากที่ใด ก. ตะนาอิม หรือนอกเขตฮะรออม ข. ที่พักของตนในนครมักกะฮ์ ค. นอกเขตฮะรออมเท่านั้น ง. มีกอตใดก็ได้	ข้อหก ชาวมักกะฮ์ที่จะประกอบพิธีฮัจญ์ต้องครองเอียะฮูรอุมจากที่ใด ก. ตะนาอิม หรือนอกเขตฮะรออม ข. ที่พักของตนในนครมักกะฮ์ ค. นอกเขตฮะรออมเท่านั้น ง. มีกอตใดก็ได้
Caption 7. ข้อใดต่อไปนี้เป็นวิธีแบบอย่างจากศาสนทูตในขณะทำการฏอวีฟบัยตุลลอฮ์ ก. เปิดไหล่ขวาและปิดไหล่ซ้ายสำหรับชาย ข. เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮ์ 7 รอบ ค. อ่านอัลกุรอาน หรือขอพร ด้วยเสียงดัง ง. เริ่มและสิ้นสุดการฏอวีฟที่มุมหินดำ	ข้อเจ็ด ข้อใดต่อไปนี้เป็นวิธีแบบอย่างจากศาสนทูตในขณะทำการฏอวีฟบัยตุลลอฮ์ ก. เปิดไหล่ขวาและปิดไหล่ซ้ายสำหรับชาย ข. เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮ์ 7 รอบ ค. อ่านอัลกุรอาน หรือขอพร ด้วยเสียงดัง ง. เริ่มและสิ้นสุดการฏอวีฟที่มุมหินดำ

ภาพ	เสียง
Caption 8. ข้อใดคือลักษณะที่ไม่ถูกต้องของการเดินสระแอ ก. จำเป็นต้องมีน้ำละหมาดทุกครั้งที่ดินสระแอ ข. เริ่มที่เนินเขาศอฟาและสิ้นสุดที่เยวที่เจ็ดที่เนินเขามัรเราะฮ์ ค. กล่าวขอพร อ่านอัลกุรอาน หรือซิกรุลลอฮ์ ขณะเดินสระแอ ง. ยืนขอพรบนเนินเขาศอฟาและมัรเราะฮ์โดยผินหน้าไปทางบัยตุลลอฮ์	ข้อแปด ข้อใดคือลักษณะที่ไม่ถูกต้องของการเดินสระแอ ก. จำเป็นต้องมีน้ำละหมาดทุกครั้งที่ดินสระแอ ข. เริ่มที่เนินเขาศอฟาและสิ้นสุดที่เยวที่เจ็ดที่เนินเขามัรเราะฮ์ ค. กล่าวขอพร อ่านอัลกุรอาน หรือซิกรุลลอฮ์ ขณะเดินสระแอ ง. ยืนขอพรบนเนินเขาศอฟาและมัรเราะฮ์โดยผินหน้าไปทางบัยตุลลอฮ์
Caption 9. การขว้างเสาหินในวันอีดิ้ลอัฎฮาของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั้นต้องปฏิบัติอย่างไร ก. ขว้างจำนวน 3 ต้นๆ ละ 7 ก่อน โดยขว้างทีละ 7 ก่อน ข. ขว้างจำนวน 3 ต้นๆ ละ 7 ก่อนโดยขว้างทีละ ก่อน ค. ขว้างเสาหินเพียง 1 ต้น โดยใช้หิน 7 ก่อน ง. ขว้างเสาหินญัมรอตู้ละกะบะฮ์เพียงต้นเดียว ใช้หิน 7 ก่อนโดยขว้างทีละก่อน	ข้อเก้า การขว้างเสาหินในวันอีดิ้ลอัฎฮาของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั้นต้องปฏิบัติอย่างไร ก. ขว้างจำนวน 3 ต้นๆ ละ 7 ก่อน โดยขว้างทีละ 7 ก่อน ข. ขว้างจำนวน 3 ต้นๆ ละ 7 ก่อนโดยขว้างทีละ ก่อน ค. ขว้างเสาหินเพียง 1 ต้น โดยใช้หิน 7 ก่อน ง. ขว้างเสาหินญัมรอตู้ละกะบะฮ์เพียงต้นเดียว ใช้หิน 7 ก่อนโดยขว้างทีละก่อน
Caption 10. ข้อใดคือภารกิจสุดท้ายที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ต้องปฏิบัติก่อนเดินทางออกจากนครมักกะฮ์ ก. การขว้างขวานหรือขว้างขวาน ข. การละหมาดอำลา ค. การสระแออำลา ง. ถูกทุกข้อ	ข้อสิบ ข้อใดคือภารกิจสุดท้ายที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ต้องปฏิบัติก่อนเดินทางออกจากนครมักกะฮ์ ก. การขว้างขวานหรือขว้างขวาน ข. การละหมาดอำลา ค. การสระแออำลา ง. ถูกทุกข้อ
Caption เฉลยแบบทดสอบตอนที่ 2 1.ค 2. ง 3.ข 4.ง 5.ก 6.ข 7.ค 8.ก 9.ง 10.ก	(F/I ดนตรีอาหรับบรรเลง) (F/O ดนตรีบรรเลงดนตรีอาหรับ)

บทรายการวิดิทัศน์
เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
ตอนที่ 3 เรื่อง ข้อห้ามต่าง ๆ ขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

ภาพ	เสียง
Caption ตอนที่ ๓ เรื่อง ข้อห้ามต่าง ๆ ขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
VLS. อาคารที่พักใน Pan. จนเห็นหอออะซานคู่ของมัสยิดฮะรออม ซ่อนข้อความ “ ผู้ใดที่ประกอบพิธีฮัจญ์โดยที่เขาไม่พุดจาหยาบคาย และไม่ประพฤติชั่ว เขาจะกลับมีความบริสุทธิ์ ประดุจวันที่แรกมารดาได้ให้กำเนิดเขา ” อัล-หะดิษ Pan. ต่อ	(F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) ท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลยัไดกล่าวไว้ว่า “ผู้ใดที่ประกอบพิธีฮัจญ์โดยที่เขาไม่พุดจาหยาบคาย และไม่ประพฤติชั่ว เขาจะกลับมีความบริสุทธิ์ ประดุจวันที่แรกมารดาได้ให้กำเนิดเขา” ภาคผลของการประกอบพิธีฮัจญ์ที่สมบูรณ์นั้นมีคุณค่ามหาศาล
VLS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังรื้อว๊อฟบัยตุลลอฮ์ Pan.	ดังนั้นผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ทุกคนต้องตระหนักไว้เสมอว่า นอกจากเขาจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติที่ถูกกำหนดไว้อย่างครบถ้วนแล้ว
ECU. อาคารบัยตุลลอฮ์ ZO.เป็นภาพ MCU.	ขณะเดียวกันเขาจะต้องละทิ้งสิ่งที่เป็นข้อห้ามต่าง ๆ ตลอดจนละทิ้งการกระทำที่ไม่เหมาะสมทั้งหลายซึ่งจะทำให้ฟลานิสงคิในการประกอบพิธีฮัจญ์ของเขานั้นลดน้อยลงไป
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption 1. ข้อใดคือเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ได้รับภาคผลอย่างสมบูรณ์ ก.ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอย่างครบถ้วน ข.ไม่ปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้าม ค.ละทิ้งการกระทำที่ไม่เหมาะสม ง.ถูกทุกข้อ	ข้อหนึ่ง ข้อใดคือเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ได้รับภาคผลอย่างสมบูรณ์ ก.ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอย่างครบถ้วน ข.ไม่ปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้าม ค.ละทิ้งการกระทำที่ไม่เหมาะสม ง.ถูกทุกข้อ

ภาพ	เสียง
Caption เฉลย1. ข้อใดคือเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ได้รับภาคผลอย่างสมบูรณ์ ก.ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอย่างครบถ้วน ข.ไม่ปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้าม ค.ละทิ้งการกระทำที่ไม่เหมาะสม ง.ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ง. ถูกทุกข้อ
VLS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังกล่าวฟะบัยตุลลอฮ์ ZO. VLS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังกล่าวฟะบัยตุลลอฮ์ อีกด้านหนึ่ง ช้อนข้อความ"ข้อห้ามขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ -ข้อห้ามขณะครองเอียะฮฺรอม-ข้อห้ามขณะปฏิบัติศาสนกิจอื่นๆ" ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด Pan.ไปยังบัยตุลลอฮ์	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) ข้อห้ามของการประกอบพิธีฮัจญ์มีทั้งข้อห้ามในขณะครองเอียะฮฺรอม และข้อห้ามขณะปฏิบัติศาสนกิจในส่วนอื่นๆ ของการประกอบพิธีฮัจญ์
Caption ข้อห้ามขณะครองเอียะฮฺรอม	สิ่งที่เป็นข้อห้ามสำหรับผู้ครองเอียะฮฺรอม
MS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังสวมชุดเอียะฮฺรอม CU.ผู้ครองเอียะฮฺรอมกำลังตั้งเจตนารมณ์ในการประกอบพิธีฮัจญ์	หลังจากครองเอียะฮฺรอมแล้ว ห้ามผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กระทำข้อห้ามที่ได้ถูกกำหนดไว้ดังต่อไปนี้
MCU.ผู้ครองเอียะฮฺรอมกำลังขลิบหนวด ช้อนข้อความ "ข้อห้ามขณะครองเอียะฮฺรอม" MS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังตัดเล็บ ECU.มือที่กำลังตัดเล็บ ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	ห้ามทำให้เส้นผม ขนหรือเล็บ หลุดร่วงไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด แต่หากร่วงหลุดออกมาเองหรือกระทำได้ด้วยความหลงลืม หรือไม่รู้ว่าเป็นข้อห้ามในกรณีนี้ไม่ต้องเสียตัม
MS.ผู้ครองเอียะฮฺรอมกำลังใส่ผ้าหอม ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	ห้ามใส่ของหอมที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือที่ชุดเอียะฮฺรอมแต่หากใส่ก่อนการครองเอียะฮฺรอมถือว่าไม่เป็นไร
MCU. นักพิราบถูกจับ ZI. เป็น BCU.นักพิราบ MS.ผู้ครองเอียะฮฺรอมกำลังจับนักพิราบ ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	ห้ามฆ่าสัตว์เปรี๊ยะ ห้ามล่า ห้ามครอบครอง และห้ามเข้าร่วมในการล่าสัตว์เปรี๊ยะ
CU. กิ่งไม้ใบเขียวขจี MS. ผู้ครองเอียะฮฺรอมกำลังหักกิ่งไม้ ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	ห้ามตัดใบไม้ กิ่งไม้ หรือต้นไม้อื่นในเขตฮะรอม

ภาพ	เสียง
CU. มือของผู้ครองเอียะสุรอมกำลังเก็บของจากพื้น Pan.ตามมือขึ้นไป ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	ห้ามเก็บสิ่งของที่ตกอยู่ในเขตสุรอม ยกเว้นเก็บเพื่อประกาศหาเจ้าของ
MLS. ผู้คนในงานพิธีแต่งงาน	ห้ามเข้าร่วมพิธีการแต่งงาน ในฐานะเป็นเจ้าบ่าว เป็นเจ้าสาว หรือในฐานะเป็นผู้ปกครองฝ่ายหญิง
MS. สามีภรรยาในเตียงที่พิง	ห้ามการร่วมประเวณีหรือการเล้าโลมโดยมีกำหนด
VLS. ผู้หญิงในชุดเอียะสุรอม เปิดทั้งใบหน้าและมือ ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	ห้ามผู้หญิงสวมถุงมือ หรือปกปิดใบหน้า
CU. ผู้ครองเอียะสุรอมกำลังใช้ผ้าคลุมศีรษะ ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	ห้ามผู้ชายปิดบางส่วนหรือทั้งหมดของศีรษะ
MCU. ผู้ครองเอียะสุรอมกำลังการรำ ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	ส่วนการใช้รำ
MS. รถยนต์วิ่งบนถนน ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	การนั่งในรถยนต์
MCU. ผู้ครองเอียะสุรอมกำลังทุนกระเป๋าดูทางไว้บนศีรษะ ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	หรือการแบกสัมภาระไว้บนศีรษะนั้น ถือว่าไม่เป็นที่ต้องห้ามแต่อย่างใด
CU. ผู้ครองเอียะสุรอมกำลังเอาผ้าคลุมออกจากรั้ว	ทั้งนี้หากปิดศีรษะโดยลึ้มหรือไม่รู้ว่าเป็นข้อห้าม ก็ให้เอาสิ่งที่ปิดอยู่นั้นออกทันทีเมื่อรู้
MCU. ที่ท่อนล่างผู้ชายสวมกางเกง ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด แล้ว Pan.สู่ส่วนบนของร่างกาย	ห้ามผู้ชายใส่เครื่องนุ่งห่มที่เย็บติดกัน
MCU. ผู้ชายสวมเสื้อคลุม ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	เช่น สวมเสื้อคลุม
MCU. ผู้ชายสวมเสื้อชั้นใน ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	ชุดชั้นใน
CU. ผู้ชายสวมหมวก ซ้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	หมวก

ภาพ	เสียง
CU.เท้าของผู้ชายที่สวมรองเท้าปิดส้น ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายผิด	หรือรองเท้าที่ปิดส้นเท้า
CU.เท้าของผู้ชายที่สวมรองเท้าเปิดส้น ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	โดยอนุญาตให้สวมรองเท้าแตะ
CU.นิ้วของผู้ชายที่สวมแหวน ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	แหวน
MCU.ผู้ชายที่กำลังสวมแว่นตา ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	แว่นตา
CU.ข้อมือของผู้ชายที่สวมนาฬิกา ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	นาฬิกา
MCU.ผู้ครองเอียร์ฮูมที่สวมเครื่องช่วยฟัง ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	เครื่องช่วยฟัง
CU.ผู้ครองเอียร์ฮูมกำลังใส่เข็มขัด ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	เข็มขัด
CU.เข็มขัดกึ่งกระเป๋ Pan. ไปตามสายเข็มขัด ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	หรือเข็มขัดกึ่งกระเป๋โดยไม่มีข้อห้ามใด ๆ
MCU.ผู้ครองเอียร์ฮูมที่กำลังเปลี่ยนผ้าคลุมผืนใหม่ ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	และอนุญาตให้เปลี่ยนผ้าเอียร์ฮูม
MCU.ผู้ครองเอียร์ฮูมที่กำลังอาบน้ำ	สามารถอาบน้ำชำระล้างตัวร่างกาย
MCU.ผู้ครองเอียร์ฮูมที่กำลังเปลี่ยนผ้าคลุมผืนใหม่ ช้อนด้วยกราฟิกเครื่องหมายถูก	ถึงแม้จะทำให้ผมหรือขนหลุดออกมาก็ตามหากมิได้เจตนาถือว่าเป็นการละเมิดข้อห้าม
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption 2. ข้อใดคือข้อห้ามสำหรับชายที่ครองเอียร์ฮูม ก.การเปลี่ยนผ้าเอียร์ฮูมผืนใหม่ ข.การแบกสัมภาระไว้บนศีรษะ ค.การใส่ของหอมที่ร่างกาย ง.การเก็บของตกเพื่อประกาศหาเจ้าของ	ข้อสอง ข้อใดคือข้อห้ามสำหรับชายที่ครองเอียร์ฮูม ก.การเปลี่ยนผ้าเอียร์ฮูมผืนใหม่ ข.การแบกสัมภาระไว้บนศีรษะ ค.การใส่ของหอมที่ร่างกาย ง.การเก็บของตกเพื่อประกาศหาเจ้าของ

ภาพ	เสียง
Caption เฉลย 2. ข้อใดคือข้อห้ามสำหรับชายที่ครองเอียะสุรอม ก.การเปลี่ยนผ้าเอียะสุรอมผืนใหม่ ข.การแบกสัมภาระไว้บนศีรษะ ค.การใส่ของหอมที่ร่างกาย ง.การเก็บของตกเพื่อประกาศหาเจ้าของ	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ค.การใส่ของหอมที่ร่างกาย
Caption 3. ข้อใดคือข้อห้ามสำหรับหญิงที่ครองเอียะสุรอม ก.การอาบน้ำชำระล้างร่างกาย ข.การปิดใบหน้าและสวมถุงมือ ค.การใส่ชุดชั้นใน ง.การร่วมเป็นแขกในการแต่งงาน	ข้อสาม ข้อใดคือข้อห้ามสำหรับหญิงที่ครองเอียะสุรอม ก.การอาบน้ำชำระล้างร่างกาย ข.การปิดใบหน้าและสวมถุงมือ ค.การใส่ชุดชั้นใน ง.การร่วมเป็นแขกในการแต่งงาน
Caption เฉลย 3. ข้อใดคือข้อห้ามสำหรับหญิงที่ครองเอียะสุรอม ก.การอาบน้ำชำระล้างร่างกาย ข.การปิดใบหน้าและสวมถุงมือ ค.การใส่ชุดชั้นใน ง.การร่วมเป็นแขกในการแต่งงาน	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ข.การปิดใบหน้าและสวมถุงมือ
Caption 4. ข้อใดไม่ใช่ข้อห้ามสำหรับทั้งชายและหญิงที่ครองเอียะสุรอม ก.การมีเพศสัมพันธ์ ข.การใส่ของหอมที่ร่างกาย ค.การอาบน้ำชำระล้างร่างกาย ง.การทำให้ชน ผมหรือเล็บหลุดร่วง	ข้อสี่ ข้อใดไม่ใช่ข้อห้ามสำหรับทั้งชายและหญิงที่ครองเอียะสุรอม ก.การมีเพศสัมพันธ์ ข.การใส่ของหอมที่ร่างกาย ค.การอาบน้ำชำระล้างร่างกาย ง.การทำให้ชน ผมหรือเล็บหลุดร่วง
Caption เฉลย 4. ข้อใดไม่ใช่ข้อห้ามสำหรับทั้งชายและหญิงที่ครองเอียะสุรอม ก.การมีเพศสัมพันธ์ ข.การใส่ของหอมที่ร่างกาย ค.การอาบน้ำชำระล้างร่างกาย ง.การทำให้ชน ผมหรือเล็บหลุดร่วง	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ค.การอาบน้ำชำระล้างร่างกาย

ภาพ	เสียง
Caption การเสียดัม(ค่าปรับ) เมื่อละเมิดข้อห้ามขณะครองเอียะสุรอม	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) การเสียดัมเมื่อละเมิดข้อห้ามขณะครองเอียะสุรอม
MLS.บรรดาผู้ครองเอียะสุรอมเดินออกจากที่พัก MLS.บรรดาผู้ครองเอียะสุรอมชาย-หญิงเดินบนท้องถนน	เมื่อมีการละเมิดข้อห้ามขณะครองเอียะสุรอมผู้ละเมิดต้องเสียดัม ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปแล้วแต่กรณีของการละเมิด ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้
Caption ค่าปรับในการละเมิดกรณีมีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอียะสุรอม	ค่าปรับในการละเมิดกรณีการมีเพศสัมพันธ์
Caption มีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอียะสุรอม ชื่อนกรافیข้อความกระป๋ปเปลี่ยนสี"เสียพิธีฮัจญ์"	การมีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอียะสุรอมนั้น ทำให้เสียพิธีฮัจญ์ แต่จำเป็นต้องทำพิธีต่อไปจนแล้วเสร็จ
Caption ละเมิดก่อนตะฮัลลุลครั้งแรก- ต้องประกอบพิธีใหม่ในปีถัดไป- และเชือดอูฐ 1 ตัว	และต้องกลับมาประกอบพิธีฮัจญ์เป็นการชดใช้ โดยรับทวนในปีถัดไป
BCU.อูฐ	และต้องเสียดัมด้วยการเชือดอูฐ 1 ตัว
Caption ละเมิดหลังตะฮัลลุลครั้งแรก – เชือดแกะ 1 ตัว BCU.แกะ	แต่ถ้ามีเพศสัมพันธ์หลังจากทำตะฮัลลุลครั้งแรกแล้ว ก็ให้เสียดัมเพียงการเชือดแกะ 1 ตัวเท่านั้น
ECU.มือที่กำลังตัดเล็บ ช้อนด้วยกรافی เครื่องหมายผิด CU. กิ่งไม้มีใบเขียวขจี MS. ผู้ครองเอียะสุรอมกำลังหักกิ่งไม้ช้อนด้วยกรافی เครื่องหมายผิด	สำหรับการละเมิดต่างๆ ที่นอกเหนือจากกรณีมีเพศสัมพันธ์ ผู้ละเมิดจะต้องเลือกชดเชยด้วยการเลือกปฏิบัติข้อหนึ่งข้อใดจาก 3 ข้อนี้
Caption ค่าปรับเมื่อละเมิดข้อห้ามอื่นๆ - เชือดแกะ 1 ตัว - ให้อาหารแก่คนยากจน - ถือศีลอด 3 วัน	คือเชือดแกะหนึ่งตัว หรือให้อาหารแก่คนยากจน 6 คนๆ ละประมาณ 1.3 ลิตร ถือศีลอดเป็นเวลา 3 วัน
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)

ภาพ	เสียง
Caption 5. ข้อใดไม่ถูกต้องกรณีมีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอียะสุรอม ก.ทำให้เสียพิธีฮัจญ์ ข.ต้องหยุดการประกอบพิธีฮัจญ์ทันที ค.ต้องมาประกอบพิธีฮัจญ์ชดใช้ในปีถัดไป ง.ต้องเสียค่าปรับด้วยการเชือดอูฐ 1 ตัว	ข้อห้า ข้อใดไม่ถูกต้องกรณีมีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอียะสุรอม ก.ทำให้เสียพิธีฮัจญ์ ข.ต้องหยุดการประกอบพิธีฮัจญ์ทันที ค.ต้องมาประกอบพิธีฮัจญ์ชดใช้ในปีถัดไป ง.ต้องเสียค่าปรับด้วยการเชือดอูฐ 1 ตัว
Caption เฉลย 5. ข้อใดไม่ถูกต้องกรณีมีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอียะสุรอม ก.ทำให้เสียพิธีฮัจญ์ ข.ต้องหยุดการประกอบพิธีฮัจญ์ทันที ค.ต้องมาประกอบพิธีฮัจญ์ชดใช้ในปีถัดไป ง.ต้องเสียค่าปรับด้วยการเชือดอูฐ 1 ตัว	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ข.ต้องหยุดการประกอบพิธีฮัจญ์ทันที
Caption 6. ข้อใดคือการเสียค่าปรับสำหรับผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ละเมิดข้อห้ามอื่นจากกรณีมีเพศสัมพันธ์ ก.เชือดแพะหรือแกะ 1 ตัว ข.ให้อาหารแก่คนยากจน 6 คน ค.ถือศีลอดเป็นเวลา 3 วัน ง.ต้องเลือกปฏิบัติข้อหนึ่งข้อใดจากข้อ ก. ข้อ ข. หรือข้อ ค.	ข้อหก ข้อใดคือการเสียค่าปรับสำหรับผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ละเมิดข้อห้ามอื่นจากกรณีมีเพศสัมพันธ์ ก.เชือดแพะหรือแกะ 1 ตัว ข.ให้อาหารแก่คนยากจน 6 คน ค.ถือศีลอดเป็นเวลา 3 วัน ง.ต้องเลือกปฏิบัติข้อหนึ่งข้อใดจากข้อ ก. ข้อ ข. หรือข้อ ค.
Caption เฉลย 6. ข้อใดคือการเสียค่าปรับสำหรับผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ละเมิดข้อห้ามอื่นจากกรณีมีเพศสัมพันธ์ ก.เชือดแพะหรือแกะ 1 ตัว ข.ให้อาหารแก่คนยากจน 6 คน ค.ถือศีลอดเป็นเวลา 3 วัน ง.ต้องเลือกปฏิบัติข้อหนึ่งข้อใดจากข้อ ก. ข้อ ข. หรือข้อ ค.	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ง.ต้องเลือกปฏิบัติข้อหนึ่งข้อใดจากข้อ ก. ข้อ ข. หรือข้อ ค.

ภาพ	เสียง
Caption 7. การปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้ามในลักษณะใด ผู้ปฏิบัติไม่ต้องเสียค่าปรับ ก.กระทำไปโดยไม่เจตนา ข.กระทำไปด้วยความหลงลืม ค.กระทำไปโดยไม่รู้ว่าเป็นข้อห้าม ง.ถูกทุกข้อ	ข้อเจ็ด การปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้ามในลักษณะใด ผู้ปฏิบัติไม่ต้องเสียค่าปรับ ก.กระทำไปโดยไม่เจตนา ข.กระทำไปด้วยความหลงลืม ค.กระทำไปโดยไม่รู้ว่าเป็นข้อห้าม ง.ถูกทุกข้อ
Caption เฉลย 7. การปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้ามในลักษณะใด ผู้ปฏิบัติไม่ต้องเสียค่าปรับ ก.กระทำไปโดยไม่เจตนา ข.กระทำไปด้วยความหลงลืม ค.กระทำไปโดยไม่รู้ว่าเป็นข้อห้าม ง.ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ง.ถูกทุกข้อ
MLS.ฝูงอุฐ MLS.ฝูงแกะ Pan. BCU.อุฐ MLS.บรรดาแกะที่ถูกฆ่าและกำลังถูกล่าเลี้ยงด้วยสายพาน	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) หากผู้ครองเอียะสุรอมละเมิดด้วยการล่าสัตว์ใหญ่ เช่น อุฐ วัว แพะ หรือแกะ ก็ให้เชือดสัตว์ชนิดเดียวกันนั้น แล้วนำเนื้อไปแจกแก่คนยากจน
BCU.นกพิราบ MS.ผู้ครองเอียะสุรอมกำลังจับนกพิราบ LS.แกะกำลังถูกเชือด MLS.กำลังถูกฆ่าและ	ถ้าเป็นสัตว์เล็ก เช่น กระต่าย ไก่ หรือนก ก็ให้เชือดแกะ 1 ตัวเป็นค่าปรับ
Caption ข้อห้ามอื่นๆ ขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์	ข้อห้ามขณะปฏิบัติศาสนกิจในส่วนอื่นๆ ของการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
ELS.มัสยิดฮะรออม	ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์นั้น
กราฟิกแสดงขั้นตอนการประกอบพิธีฮัจญ์ ELS.มัสยิดฮะรออม	ผู้ประกอบพิธีจะต้องปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ ตามบทบัญญัติที่ถูกกำหนดให้ปฏิบัติ เช่น การครองเอียะสุรอม การภูอว้าฟ และการขว้างเสาหิน เป็นต้น ซึ่งในช่วงการปฏิบัติพิธีกรรมดังกล่าว จะต้องระวังการปฏิบัติในสิ่งที่เกินเลยหรือข้อปฏิบัติที่ขัดกับแบบอย่างที่ท่านศาสนทูตได้กระทำไว้

ภาพ	เสียง
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังสะแอ LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังฏอวีฟ	ซึ่งจะเป็นสาเหตุทำให้การประกอบพิธีฮัจญ์และ อุมเราะฮ์นั้นไม่ถูกตอบรับจากอัลลอฮ์ ซุบฮา นำฮัจญ์ว่าต้าอาลา
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption 8. เงื่อนไขใดที่จะทำให้การประกอบ พิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ไม่ถูกตอบรับ ก.ปฏิบัติเกินเลยจากแบบอย่างของศาสนทูต ข.ปฏิบัติสิ่งที่ขัดกับแบบอย่างของศาสนทูต ค.ปฏิบัติสิ่งที่อยู่นอกแบบอย่างของศาสนทูต ง.ถูกทุกข้อ	ข้อแปด เงื่อนไขใดที่จะทำให้การประกอบพิธี ฮัจญ์และอุมเราะฮ์ไม่ถูกตอบรับ ก.ปฏิบัติเกินเลยจากแบบอย่างของศาสนทูต ข.ปฏิบัติสิ่งที่ขัดกับแบบอย่างของศาสนทูต ค.ปฏิบัติสิ่งที่อยู่นอกแบบอย่างของศาสนทูต ง.ถูกทุกข้อ
Caption เฉลย 8. เงื่อนไขใดที่จะทำให้การ ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ไม่ถูกตอบรับ ก.ปฏิบัติเกินเลยจากแบบอย่างของศาสนทูต ข.ปฏิบัติสิ่งที่ขัดกับแบบอย่างของศาสนทูต ค.ปฏิบัติสิ่งที่อยู่นอกแบบอย่างของศาสนทูต ง.ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกต้อง ค. ถูกทุกข้อ
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังสะแอ LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังฏอวีฟ LS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังละหมาด ด้านนอกของมัสยิดฮะรออม ZO.และ Pan ไปจน เห็นอาคารมัสยิดแบบ VLS. มีบัยตุลลอฮ์อยู่ กลางมัสยิด MS. บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ กำลังละหมาดด้านนอกของมัสยิดฮะรออม	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) นอกจากนี้จะต้องรักษาไว้ซึ่งมารยาทอันดีงาม ในการปฏิบัติร่วมกับบุคคลอื่นๆ เพื่อจะทำให้ ได้รับภาคผลอย่างสมบูรณ์โดยไม่ถูกตัดทอน ซึ่งสิ่งพึงระวังดังกล่าวพอสรุปได้ดังนี้
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังฏอวีฟ ZO. เป็น VLS.ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้าม ขณะฏอวีฟ"	ในการฏอวีฟต้องระวังมิให้เกิดข้อผิดพลาดใน หลายๆประการ เช่น การเข้าไปในบริเวณหิน โค้งอิสมาอีลขณะฏอวีฟนั้นจะทำให้เสีย การฏอวีฟ เพราะการกระทำดังกล่าวทำให้ รอบของการฏอวีฟไม่สมบูรณ์เต็มรอบ

ภาพ	เสียง
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเกาะอยู่ที่ผนังบัยตุลลอฮ์ ซ่อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามขณะภู่อว้าฟ" และกราฟิกเครื่องหมายห้าม	ข้อผิดพลาดอีกประการหนึ่งคือการเข้าไปสัมผัสทุกมุมของอาคารกะบะฮ์ หรือการเกาะที่ผนัง ที่ผ้าคลุม
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเกาะอยู่ที่ประตูกะบะฮ์ ซ่อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามขณะภู่อว้าฟ"	ที่ประตูกะบะฮ์
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเกาะอยู่ที่มะกอมอิบรอฮีม ซ่อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามขณะภู่อว้าฟ" และกราฟิกเครื่องหมายห้าม	หรือที่มะกอมอิบรอฮีม การกระทำความล่วงล้ำ ขัดต่อแบบอย่างการปฏิบัติของท่านศาสนทูตทั้งสิ้น
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเกาะอยู่ที่ผนังบัยตุลลอฮ์ ซ่อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามขณะภู่อว้าฟ"	ขณะภู่อว้าฟไม่อนุญาตให้ส่งเสียงดังเพราะจะเป็นการรบกวนสมาธิของผู้อื่น
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเบียดเสียดกันบริเวณมุมหินดำ LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเบียดเสียดอยู่ที่มะกอมอิบรอฮีม ซ่อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามขณะภู่อว้าฟ"	อีกประการหนึ่งที่ควรระวังอย่างยิ่งนั้นก็คือการเบียดเสียดกันระหว่างชายหญิงโดยเฉพาะบริเวณหินดำและบริเวณมะกอมอิบรอฮีม
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption 9. ข้อใดคือการปฏิบัติที่ขัดต่อแบบอย่างของศาสนทูตขณะทำการภู่อว้าฟ ก.การเข้าไปสัมผัสทุกมุมของอาคารกะบะฮ์ ข.การเข้าไปเกาะที่ผนังของอาคารกะบะฮ์ ค.การเข้าไปเกาะที่มะกอมอิบรอฮีม ง.ถูกทุกข้อ	ข้อเก้า ข้อใดคือการปฏิบัติที่ขัดต่อแบบอย่างของศาสนทูตขณะทำการภู่อว้าฟ ก.การเข้าไปสัมผัสทุกมุมของอาคารกะบะฮ์ ข.การเข้าไปเกาะที่ผนังของอาคารกะบะฮ์ ค.การเข้าไปเกาะที่มะกอมอิบรอฮีม ง.ถูกทุกข้อ
Caption เฉลย9. ข้อใดคือการปฏิบัติที่ขัดต่อแบบอย่างของศาสนทูตขณะทำการภู่อว้าฟ ก.การเข้าไปสัมผัสทุกมุมของอาคารกะบะฮ์ ข.การเข้าไปเกาะที่ผนังของอาคารกะบะฮ์ ค.การเข้าไปเกาะที่มะกอมอิบรอฮีม ง.ถูกทุกข้อ	เฉลย คำตอบที่ถูกคือ ง.ถูกทุกข้อ

ภาพ	เสียง
MCU.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเดินสะแอ ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามขณะสะแอ" MCU.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังยกมือขณะเดิน สะแอ ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามขณะสะแอ" และกราฟิกเครื่องหมายห้าม MCU.ผู้ประกอบ พิธีฮัจญ์กำลังยกมือขอพรMCU.ผู้ประกอบพิธี ฮัจญ์กำลังยกมือ ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้าม ขณะสะแอ"และกราฟิกเครื่องหมายห้าม	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) ในการสะแอ การขอคูอาหรือขอพรขณะสะแอ นั้นผู้ประกอบพิธีไม่ต้องยกมือ ยกเว้นในขณะ ขอพรเมื่อหยุดยืนอยู่บนเนินเขาทั้งสองเท่านั้น และไม่ต้องทำสัญลักษณ์มือในขณะกล่าวตักบีร์
MCU.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเดินอยู่ใน ทุ่งอารอฟะฮ์ LS.ป้ายบอกขอบเขตของทุ่งอา รอฟะฮ์ ZO.เป็นภาพ VLS.ซ้อนด้วยข้อความ" ข้อห้ามขณะรุกีฟ"	ในการรุกีฟ ณ ทุ่งอารอฟะฮ์ ผู้ประกอบพิธี ฮัจญ์จะต้องทำการหยุดพักอยู่ในเขตของอา รอฟะฮ์เท่านั้นและต้องไม่ออกไปยังเขตมุซดา ลียะฮ์ จนกว่าดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า
ELS.ภูเขาเราะฮะฮ์จากมุมสูง MLS.ภูเขา เราะฮะฮ์ LS. ภูเขาเราะฮะฮ์	พึงระวังการเบียดเสียดแย่งกันขึ้นสู่เขาที่ชื่อ ว่าญะบัลเราะฮะฮ์ที่อยู่ในทุ่งอารอฟะฮ์
MLS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังยกมือขอ พร ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามขณะรุกีฟ"	หรือการผินหน้าไปยังภูเขาดังกล่าวในขณะขอ พร ซึ่งไม่มีแบบอย่างของศาสนทูต
MLS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังยกมือขอ พร ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามขณะรุกีฟ"	และการขอพรนั้นจะต้องผินหน้าไปยังทิศกิบ ละฮ์เท่านั้น
MLS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขว้างเสา หิน ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามในการขว้างเสา หิน" ZI.สู่ต้นเสา	ในการขว้างเสาหินพึงระวังข้อผิดพลาดที่อาจ เกิดขึ้นได้ดังนี้
MLS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเก็บเม็ด หิน ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามในการขว้างเสา หิน"และกราฟิกเครื่องหมายห้าม ZI.ไปที่เม็ด หินในมือ MLS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลัง ละหมาด Pan.ไปทางซ้าย ซ้อนด้วยข้อความ" ข้อห้ามในการขว้างเสาหิน"	จะต้องไม่เก็บก้อนหินก่อนการละหมาดมัฆริบ และอีซา เพราะการละหมาดนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ที่สุด ซึ่งต้องปฏิบัติเป็นอันดับแรกเมื่อมาถึง ตำบลมุซดาลียะฮ์ จะต้องไม่ยึดถือว่าหินที่จะใช้ ในการขว้างนั้นจำเป็นจะต้องเก็บจากตำบลมุซ ดาลียะฮ์เท่านั้น เพราะการยึดถือดังกล่าวนั้น ไม่ถูกต้อง

ภาพ	เสียง
LS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขว้างเสาหิน Pan.ไปทางขวา ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามในการขว้างเสาหิน" จนเห็นภาพ LS. เสาหิน ZO.	การยึดถือที่ผิดพลาดอีกประการหนึ่ง คือการยึดถือว่า การขว้างเสาหินนั้นคือการขว้างชัยตอน ทำให้เขาขว้างด้วยความโกรธและสาปแช่งชัยตอน ซึ่งในความเป็นจริงการขว้างเสาหินนั้นถูกบัญญัติไว้เพื่อให้รำลึกถึงพระองค์อัลลอฮ์ ซุบฮาน่าฮูว่าต้าอาลาเท่านั้น
ELS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขว้างเสาหิน ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามในการขว้างเสาหิน" กราฟิกการขว้างด้วยรองเท้า ขว้างด้วยไม้ และกราฟิกเครื่องหมายห้าม	การใช้หินก้อนใหญ่ การใช้รองเท้า หรือใช้เศษไม้ในการขว้าง จึงเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง
MCU.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังเบียดเสียดกันขว้างเสาหิน ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามในการขว้างเสาหิน"	นอกจากนี้พึงหลีกเลี่ยงการเบียดเสียด หรือการทะเลาะวิวาทเพื่อแย่งกันเข้าไปขว้าง
LS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขว้างเสาหิน ซ้อนด้วยข้อความ"ข้อห้ามในการขว้างเสาหิน" ZI.สู่ต้นเสา MLS.บรรดาผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังขว้างเสาหิน	สำหรับการขว้างหินที่ถูกต้องนั้น ต้องให้หินลงไปในแอ่ง แม้จะขว้างไม่ถูกเสาก็ตาม การขว้างหินครั้งเดียวเจ็ดก้อน ถูกนับว่าเป็นการขว้างเพียงก้อนเดียว เพราะตามหลักการนั้นต้องขว้างทีละก้อน
MLS.ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์กำลังโต้เถียงกัน กราฟิกเครื่องหมายห้าม	และจะต้องหลีกเลี่ยงจากการทะเลาะวิวาทกันในทุกกรณี
Caption ทำแบบฝึกหัด	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) ทำแบบฝึกหัด (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption 10. ข้อใดคือลักษณะที่ถูกต้องในการขว้างเสาหิน ก.ขว้างด้วยความโกรธและสาปแช่งชัยตอน ข.ขว้างด้วยหินหรือวัตถุใดก็ได้ ค.ขว้างให้ลงในอ่างแม้จะไม่ถูกเสาก็ตาม ง.ขว้างให้ได้แม้ต้องกระทบกระทั่งกันจนถึงชีวิต	ข้อสิบ ข้อใดคือลักษณะที่ถูกต้องในการขว้างเสาหิน ก.ขว้างด้วยความโกรธและสาปแช่งชัยตอน ข.ขว้างด้วยหินหรือวัตถุใดก็ได้ ค.ขว้างให้ลงในอ่างแม้จะไม่ถูกเสาก็ตาม ง.ขว้างให้ได้แม้ต้องกระทบกระทั่งกันจนถึงชีวิต

ภาพ	เสียง
Caption 10. ข้อใดคือลักษณะที่ถูกต้องในการขว้างเสาดิน ก.ขว้างด้วยความโกรธและสาปแช่งชัยภูอน ข.ขว้างด้วยหินหรือวัตถุใดก็ได้ ค.ขว้างให้ลงในอ่างแม่จะไม่ถูกเสาดินก็ตาม ง.ขว้างให้ได้แต่ต้องกระทบกระทั้งกันจนถึงชีวิต	เฉลย คำตอบที่ถูกต้องคือ ค.ขว้างให้ลงในอ่างแม่จะไม่ถูกเสาดินก็ตาม
LS.บรรดาผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังนั่งสนทนากัน	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) สิ่งที่ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์ควรรำลึกอยู่เสมอในขณะที่ประกอบพิธีก็คือ
CU. ผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังละหมาด MS.บรรดาผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังละหมาด ELS.บรรดาผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์กำลังละหมาดอยู่ในมัสยิดฮะรออม	การที่ต้องจะปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่ศาสนาใช้อย่างครบถ้วน เช่น การละหมาดฟรดู 5 เวลา และการจะต้องออกห่างจากความชั่วต่างๆ อย่างสิ้นเชิง
Caption จบตอนที่ ๓	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption ทำแบบทดสอบตอนที่ ๓	(ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ) (F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption 1. ข้อใดคือภาคผลที่ได้รับจากการประกอบพิธีฮัจญ์ตามคำกล่าวของท่านนบีมุฮัมมัด ก.กลับมามีความบริสุทธิ์ดุจทารกแรกเกิด ข.ได้ผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ค.ได้รับปัจจัยยังชีพเพิ่มขึ้น ง.ได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น	ข้อหนึ่ง ข้อใดคือภาคผลที่ได้รับจากการประกอบพิธีฮัจญ์ตามคำกล่าวของท่านนบีมุฮัมมัด ก.กลับมามีความบริสุทธิ์ดุจทารกแรกเกิด ข.ได้ผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ค.ได้รับปัจจัยยังชีพเพิ่มขึ้น ง.ได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น

ภาพ	เสียง
Caption 2. ต่อกไปนี้ข้อใดไม่ใช่ข้อห้ามของผู้ครองเอียะฮุรอม ก.การตัดต้นไม้ในเขตฮะรอม ข.การฆ่าสัตว์ในเขตฮะรอม ค.การเปลี่ยนผ้าเอียะฮุรอมผืนใหม่ ง.การร่วมประเวณีระหว่างสามีภรรยา	ข้อสอง ต่อกไปนี้ข้อใดไม่ใช่ข้อห้ามของผู้ครองเอียะฮุรอม ก.การตัดต้นไม้ในเขตฮะรอม ข.การฆ่าสัตว์ในเขตฮะรอม ค.การเปลี่ยนผ้าเอียะฮุรอมผืนใหม่ ง.การร่วมประเวณีระหว่างสามีภรรยา
Caption 3. การปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้ามในลักษณะใด ถือเป็นข้ออนุโลม ก.การใส่ของหอมก่อนการครองเอียะฮุรอม ข.การเก็บของตกในเขตฮะรอมเพื่อประกาศหาเจ้าของ ค.การเชือดสัตว์เพื่อนำเนื้อมารับประทาน ง.ถูกทั้งข้อ ก. และข้อ ข.	ข้อสาม การปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้ามในลักษณะใด ถือเป็นข้ออนุโลม ก.การใส่ของหอมก่อนการครองเอียะฮุรอม ข.การเก็บของตกในเขตฮะรอมเพื่อประกาศหาเจ้าของ ค.การเชือดสัตว์เพื่อนำเนื้อมารับประทาน ง.ถูกทั้งข้อ ก. และข้อ ข.
Caption 4. สิ่งใดต่อกไปนี้อนุญาตให้ผู้ครองเอียะฮุรอมชายสวมใส่ได้ ก.เข็มขัด ข.ชุดชั้นใน ค.หมวก ง.รองเท้าหุ้มส้น	ข้อสี่ สิ่งใดต่อกไปนี้อนุญาตให้ผู้ครองเอียะฮุรอมชายสวมใส่ได้ ก.เข็มขัด ข.ชุดชั้นใน ค.หมวก ง.รองเท้าหุ้มส้น
Caption 5. สิ่งใดต่อกไปนี้ไม่อนุญาตให้ผู้ครองเอียะฮุรอมชายสวมใส่ ก.เข็มขัด ข.ชุดชั้นใน ค.หมวก ง. รองเท้าหุ้มส้น	ข้อห้า สิ่งใดต่อกไปนี้ไม่อนุญาตให้ผู้ครองเอียะฮุรอมชายสวมใส่ ก.เข็มขัด ข.ชุดชั้นใน ค.หมวก ง. รองเท้าหุ้มส้น

ภาพ	เสียง
Caption 6. การกระทำในข้อใดต่อไปนี้เป็น<u>ไม่ขัด</u>ต่อแบบปฏิบัติของศาสนทูต ก.การเข้าไปสัมผัสทุกมุมของอาคารบัยตุลลอฮฺขณะฏอวีฟ ข.การเกาะที่ผนังอาคารบัยตุลลอฮฺ หรือที่มะกอมอิบรอฮีม ค.การอ่านอัลกุรอาน หรือขอพระหว่างเดินสะแอ ง.การผินหน้าไปยังภูเขาเราะฮฺมะฮฺที่อยู่ในทุ่งอารอฟะฮฺขณะขอคูอาฮฺ	ข้อหก การกระทำในข้อใดต่อไปนี้เป็น<u>ไม่ขัด</u>ต่อแบบปฏิบัติของศาสนทูต ก.การเข้าไปสัมผัสทุกมุมของอาคารบัยตุลลอฮฺขณะฏอวีฟ ข.การเกาะที่ผนังอาคารบัยตุลลอฮฺ หรือที่มะกอมอิบรอฮีม ค.การอ่านอัลกุรอาน หรือขอพระหว่างเดินสะแอ ง.การผินหน้าไปยังภูเขาเราะฮฺมะฮฺที่อยู่ในทุ่งอารอฟะฮฺขณะขอคูอาฮฺ
Caption 7. ตามมารยาทของการขอพรนั้น ผู้ขอพรต้องผินหน้าไปยังทิศใด ก. ทิศกิบลละฮฺ ข. ทิศที่ตั้งของอาคารบัยตุลลอฮฺ ค. ทิศใดก็ได้ ง. ถูกทั้งข้อ ก. และข้อ ข.	ข้อเจ็ด ตามมารยาทของการขอพรนั้น ผู้ขอพรต้องผินหน้าไปยังทิศใด ก. ทิศกิบลละฮฺ ข. ทิศที่ตั้งของอาคารบัยตุลลอฮฺ ค. ทิศใดก็ได้ ง. ถูกทั้งข้อ ก. และข้อ ข.
Caption 8. การปฏิบัติในข้อใดต่อไปนี้เป็น<u>ไม่</u>ทำให้เสียพิธีฮัจญ์ ก.เจटनाตัดผม หรือเล็มขนะครองเอียะฮฺรอม ข.มีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอียะฮฺรอม ค.การเปลี่ยนชุดเอียะฮฺรอมใหม่ ง.การฆ่าสัตว์ใหญ่ขณะครองเอียะฮฺรอม	ข้อแปด การปฏิบัติในข้อใดต่อไปนี้เป็น<u>ไม่</u>ทำให้เสียพิธีฮัจญ์ ก.เจटनाตัดผม หรือเล็มขนะครองเอียะฮฺรอม ข.มีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอียะฮฺรอม ค.การเปลี่ยนชุดเอียะฮฺรอมใหม่ ง.การฆ่าสัตว์ใหญ่ขณะครองเอียะฮฺรอม
Caption 9. การกระทำในข้อใดต่อไปนี้เป็น<u>ไม่</u>ทำให้เสียการฏอวีฟ ก.การผ่านเข้าไปในบริเวณหินโค้งอิสมาอีลขณะฏอวีฟ ข.การอ่านอัลกุรอานหรือขอพร ด้วยเสียงดังรบกวนผู้อื่น ค.การเข้าไปจูบหินดำขณะทำการฏอวีฟ ง.การทะเลาะวิวาทขณะทำการฏอวีฟ	ข้อเก้า การกระทำในข้อใดต่อไปนี้เป็น<u>ไม่</u>ทำให้เสียการฏอวีฟ ก.การผ่านเข้าไปในบริเวณหินโค้งอิสมาอีลขณะฏอวีฟ ข.การอ่านอัลกุรอานหรือขอพร ด้วยเสียงดังรบกวนผู้อื่น ค.การเข้าไปจูบหินดำขณะทำการฏอวีฟ ง.การทะเลาะวิวาทขณะทำการฏอวีฟ

ภาพ	เสียง
Caption 10. การขว้างเสาดินในลักษณะใดต่อไปนี้เป็นถูกต้อง ก.ขว้างด้วยหินก้อนเล็กๆ ที่ละก้อนจนครบ 7 ก้อน ข.ขว้างให้ลงไปอยู่ในอ่างแม้จะไม่ถูกเสาดินก็ตาม ค.ขว้างด้วยอารมณ์โกรธและสาปแช่งชัยภูอน ง.ขว้างอย่างสงบและหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท	ข้อสอบ การขว้างเสาดินในลักษณะใดต่อไปนี้เป็นถูกต้อง ก.ขว้างด้วยหินก้อนเล็กๆ ที่ละก้อนจนครบ 7 ก้อน ข.ขว้างให้ลงไปอยู่ในอ่างแม้จะไม่ถูกเสาดินก็ตาม ค.ขว้างด้วยอารมณ์โกรธและสาปแช่งชัยภูอน ง.ขว้างอย่างสงบและหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท
Caption เฉลยแบบทดสอบตอนที่ 1 1.ก 2. ค 3.ง 4.ก 5.ง 6.ค 7.ง 8.ข 9.ก 10.ค	(F/I ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption ที่ปรึกษา ผศ.พิลาศ เกื้อมี	(ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)
Caption ผลิตโดย อมร หมดบุญ	(F/O ดนตรีบรรเลงเพลงอาหรับ)

ภาคผนวก ค.

แบบประเมินคุณภาพบทเรียนวีดิทัศน์การสอน
วิชาอิสลามศึกษา เรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

แบบประเมินผลด้านเนื้อหา
บทเรียนวีดิทัศน์การสอน เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นด้วยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	ดีมาก (5)	ดี (4)	ปานกลาง (3)	ควรปรับปรุง (2)	ใช้ไม่ได้ (1)
1. เนื้อหา 1.1 ความถูกต้องของเนื้อหาที่นำเสนอ 1.2 ความสอดคล้องของเนื้อหาในแต่ละตอน 1.3 ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาถูกต้องตามหลักการปฏิบัติ 1.4 แต่ละขั้นตอนในการปฏิบัติ มีรายละเอียดชัดเจน 1.5 ความครอบคลุมของเนื้อหาที่ควรนำเสนอ 1.6 ความเป็นไปได้ที่ผู้เรียนจะนำไปปฏิบัติ 2. ภาพและคำบรรยาย 2.1 ความถูกต้องของภาพที่นำเสนอ 2.2 ความถูกต้องของการใช้ภาษา 2.3 ความชัดเจนของคำบรรยาย 2.4 ความสอดคล้องระหว่างภาพกับคำบรรยาย					
รวม					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
 (.....)
 / /

แบบประเมินผลด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา
บทเรียนวีดิทัศน์การสอน เรื่อง การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นด้วยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	ดีมาก (5)	ดี (4)	ปานกลาง (3)	ควรปรับปรุง (2)	ใช้ไม่ได้ (1)
1. คุณภาพของภาพและตัวอักษร 1.1 ความชัดเจนของภาพ 1.2 ความเหมาะสมของภาพในการสื่อความหมาย 1.3 ความเหมาะสมของเทคนิคการเปลี่ยนภาพ 1.4 ความเหมาะสมของภาพกราฟิก 1.5 ความเหมาะสมของรูปแบบ และสีของตัวอักษร 1.6 ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร 1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพและเสียง 2. คุณภาพของเสียง 2.1 ความชัดเจนของเสียงบรรยาย 2.2 ความเหมาะสมของเสียงดนตรีและเสียงประกอบ 2.3 ความเหมาะสมของระดับความดังของเสียงบรรยาย และเสียงประกอบ 3. ความสามารถในการสื่อความหมายโดยรวม 3.1 ความสอดคล้องระหว่างภาพกับคำบรรยาย 3.2 ความสามารถในการสื่อด้วยภาพกราฟิก					
รวม					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน

(.....)

..... / /

ภาคผนวก ง.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบบทเรียนวีดิทัศน์การสอน

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

1. อาจารย์สมศักดิ์ มุหะหมัด
นักวิชาการศาสนา, ครูใหญ่
โรงเรียนสตรีศาสนวิทยา
2. อาจารย์จำนงค์ สุขถาวร
นักวิชาการศาสนา, ผู้จัดการ
หจก.เอส.ที.อาราเบียนกรุ๊ป
3. อาจารย์รังสิต เจ๊ะวัน
นักวิชาการศาสนา, ครูใหญ่
โรงเรียนอิสลามบูรณศาสน์

ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาญชัย อินทรสุนานนท์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญยฤทธิ์ คงคาเพชร
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์ ดร.กุศล อิศกุลย์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก จ.

แบบฝึกหัด และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบฝึกหัด ตอนที่ 1

เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1. สถานที่ใดต่อไปนี้เป็นสถานที่ที่มุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
 - ก. นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
 - ข. นครมะดีนะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
 - ค. นครญิดดะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
 - ง. นครริยาด ประเทศซาอุดีอาระเบีย
2. การประกอบพิธีอุมเราะฮ์ต่างจากการประกอบพิธีฮัจญ์อย่างไร
 - ก. พิธีอุมเราะฮ์ทำได้ตลอดทั้งปี
 - ข. พิธีอุมเราะฮ์ทำได้หลายครั้งในหนึ่งปี
 - ค. พิธีอุมเราะฮ์มีขั้นตอนการปฏิบัติที่น้อยกว่า
 - ง. ถูกทุกข้อ
3. คำว่า “ผู้มีความสามารถเดินทางไปได้” หมายความว่าอย่างไร
 - ก. ผู้มีความพร้อมด้านร่างกาย
 - ข. ผู้มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน
 - ค. มีความปลอดภัยในการเดินทาง
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. ข้อใดไม่ใช่คุณสมบัติของผู้จำเป็นต้องไปประกอบพิธีฮัจญ์
 - ก. เป็นมุสลิม
 - ข. เป็นผู้ที่อยู่ในวัยก่อนบรรลุนิติภาวะ
 - ค. เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์
 - ง. เป็นผู้ที่พร้อมทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สิน
5. คำว่า “ผู้มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน” หมายความว่าอย่างไร
 - ก. มีพอเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง
 - ข. มีพอเป็นค่าใช้จ่ายในการกินอยู่
 - ค. มีพอเป็นค่าใช้จ่ายแก่คนที่อยู่ทางบ้าน
 - ง. ถูกทุกข้อ

6. “การครองเอียะสุรอม” คืออะไร

- ก. คือการสวมชุดเอียะสุรอมสำหรับชายได้แก่การนุ่งห่มด้วยผ้าทอสองชั้นที่ไม่มีการเย็บ
- ข. คือการสวมชุดเอียะสุรอมสำหรับหญิงได้แก่การแต่งกายอย่างมิดชิด เปิดเฉพาะไบหน้าและฝ่ามือ
- ค. คือการสวมชุดเอียะสุรอมจากมีกอตพร้อมกับตั้งเจตนาเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์หรืออุมเราะฮ์
- ง. ถูกทุกข้อ

7. “มีกอต” คืออะไร

- ก. เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอียะสุรอมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์
- ข. เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอียะสุรอมของผู้มาประกอบพิธีอุมเราะฮ์
- ค. เขตที่ถูกกำหนดไว้เพื่อเริ่มการครองเอียะสุรอมของผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์
- ง. ขอบเขตของนครมักกะฮ์

8. “การวุฎีฟ ณ ทุงอารอฟะฮ์” คืออะไร

- ก. การไปหยุดพักในเขตทุงอารอฟะฮ์แม้ชั่วขณะหนึ่ง
- ข. การไปหยุดพักในเขตทุงอารอฟะฮ์ตั้งแต่เที่ยงวันจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า
- ค. การไปหยุดพักในเขตทุงอารอฟะฮ์ตั้งแต่เที่ยงวันของวันที่ 9 เดือนซุลฮิจยะฮ์จนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า
- ง. ถูกทุกข้อ

9. ข้อใดไม่ใช่พิธีกรรมของการประกอบพิธีอุมเราะฮ์

- ก. การแรมคีนที่มุซดาลิฟะฮ์
- ข. การแรมคีนที่มินา
- ค. การขว้างเสาหิน
- ง. ถูกทุกข้อ

10. ข้อใดคือพิธีกรรมของการประกอบพิธีฮัจญ์เท่านั้น

- ก. การวุฎีฟ ณ ทุงอารอฟะฮ์
- ข. การสะแอ
- ค. การปลงผม
- ง. การฏอวีฟ

แบบทดสอบฝึกหัด ตอนที่ 2

เรื่อง ขั้นตอนต่าง ๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1. การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบใดที่ผู้ปฏิบัติต้องตั้งเจตนาประกอบพิธีอุมเราะฮ์ก่อนแล้วจึงตั้งเจตนาประกอบพิธีฮัจญ์ในภายหลัง
 - ก. แบบอิฟรอต
 - ข. แบบกิรอน
 - ค. แบบตะมัดตัวะฮ์
 - ง. แบบกิรอนและแบบตะมัดตัวะฮ์
2. ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ล่าเข้ามาจากมีกอตโดยยังไม่ได้ครองเอียะสุรอมต้องปฏิบัติอย่างไร
 - ก. กลับไปครองเอียะสุรอมที่มีกอต
 - ข. ให้ครองเอียะสุรอมและปฏิบัติขั้นตอนต่อไปแต่ต้องชดเชยด้วยการเสียตัม
 - ค. เสียพิธีฮัจญ์และต้องมาประกอบพิธีใหม่ในปีถัดไป
 - ง. เลือกปฏิบัติตามข้อ ก. หรือข้อ ข. ข้อใดข้อหนึ่ง
3. ต่อไปนี้ข้อใดคือแบบอย่างจากศาสนทูตในการครองเอียะสุรอม
 - ก. อาบน้ำชำระล้างร่างกาย
 - ข. ใส่ของหอม
 - ค. สำหรับชายให้นุ่งห่มด้วยผ้า 2 ชั้นที่สะอาดและไม่มีการเย็บริม
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. ข้อใดคือหลักการที่ถูกต้องในการกล่าวตัลบียะฮ์
 - ก. กล่าวตั้งแต่เริ่มการครองเอียะสุรอมจนถึงมักกะฮ์
 - ข. ทุกคนต้องกล่าวด้วยเสียงดัง
 - ค. ต้องกล่าวตลอดเวลา
 - ง. กล่าวเวลาใดก็ได้
5. ต่อไปนี้ข้อใดคือรูปแบบที่ถูกต้องที่สุดในการฏอวีฟบัยตุลลอฮ์
 - ก. เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮ์ 7 รอบ
 - ข. เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮ์ 3 รอบ
 - ค. เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮ์ ก็รอบก็ได้
 - ง. เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮ์ 7 รอบในสภาพที่มีน้ำจะหมดเท่านั้น

6. แบบอย่างที่ใช้ให้ปฏิบัติหลังเสร็จสิ้นการกว้าฟทุกๆ ครั้งคือข้อใด
 - ก. ละหมาด 2 ร็อกอะฮ์หลังมะกอมอิบรอฮีม
 - ข. ขอดุอาอ์และดื่มน้ำซัหมัซม์
 - ค. เดินสะแอ
 - ง. ถูกเฉพาะข้อ ก. และข้อ ข.
7. การเดินสะแอมีหลักในการปฏิบัติอย่างไร
 - ก. เริ่มเดินจากเนินเขาศอฟาและสิ้นสุดเที่ยวที่ 7 ที่เนินเขามัรวะฮ์
 - ข. เริ่มเดินจากเนินเขามัรวะฮ์และสิ้นสุดเที่ยวที่ 7 ที่เนินเขาศอฟา
 - ค. เดินหรือวิ่งระหว่างเนินเขาศอฟาและเนินเขามัรวะฮ์
 - ง. เดินไปมาระหว่างเนินเขาศอฟาและเนินเขามัรวะฮ์ไม่เกิน 7 เที่ยว
8. ต่อไปนี้ข้อใดคือพิธีกรรมที่ผู้ประกอบพิธีอุมเราะฮ์ต้องปฏิบัติเมื่อถึงมัสยิดฮะรอมโดยเรียงตามลำดับ
 - ก. กว้าฟ-สะแอ-ปลงผม
 - ข. กว้าฟ-ปลงผม-สะแอ
 - ค. สะแอ-ปลงผม-กว้าฟ
 - ง. ปลงผม-กว้าฟ-สะแอ
9. ข้อใดไม่ถูกต้องในการวุฎีฟ ณ ทุงอารอฟะฮ์
 - ก. หยุดพักอยู่ในเขตของทุงอารอฟะฮ์ตั้งแต่ดวงอาทิตย์คล้อยจนดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า
 - ข. ขอพร อ่านอัลกุรอาน หรือซิกะรุลลอฮ์ให้มากๆ
 - ค. ผู้นำทำการกล่าวคุฏบะฮ์เมื่อเข้าเวลาซุฮ์ริ
 - ง. ทำการละหมาดซุฮ์ริและอัสน์โดยไม่ต้องย่อ
10. การขว้างเสาหินในวันที่ 11, 12 และ 13 เดือนซุลฮิจยะฮ์ต้องปฏิบัติอย่างไร
 - ก. ขว้าง 3 ต้นๆ ละ 7 ก้อน โดยขว้างทีละก้อน เป็นเวลา 3 วัน
 - ข. ขว้าง 3 ต้นๆ ละ 7 ก้อนโดยขว้างทีละก้อน เป็นเวลา 2 วันสำหรับผู้ที่มีเรี่ยวแรง
 - ค. ขว้างเสาหินญัมรอตู้ละกอบะฮ์เพียงต้นเดียว
 - ง. ถูกเฉพาะข้อ ก. และข้อ ข.

แบบฝึกหัด ตอนที่ 3

เรื่อง ข้อห้ามต่าง ๆ ขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1. ข้อใดคือเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ได้รับภาคผลอย่างสมบูรณ์
 - ก. ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอย่างครบถ้วน
 - ข. ไม่ปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้าม
 - ค. ละทิ้งการกระทำที่ไม่เหมาะสม
 - ง. ถูกทุกข้อ
2. ข้อใดคือข้อห้ามสำหรับชายที่ครองเอียะสุรอม
 - ก. การเปลี่ยนผ้าเอียะสุรอมผืนใหม่
 - ข. การแบกสัมภาระไว้บนศีรษะ
 - ค. การใส่ของหอมที่ร่างกาย
 - ง. การเก็บของตกเพื่อประกาศหาเจ้าของ
3. ข้อใดคือข้อห้ามสำหรับหญิงที่ครองเอียะสุรอม
 - ก. การอาบน้ำชำระล้างร่างกาย
 - ข. การปิดใบหน้าและสวมถุงมือ
 - ค. การใส่ชุดชั้นใน
 - ง. การร่วมเป็นแขกในการแต่งงาน
4. ข้อใดไม่ใช่ข้อห้ามสำหรับทั้งชายและหญิงที่ครองเอียะสุรอม
 - ก. การมีเพศสัมพันธ์
 - ข. การใส่ของหอมที่ร่างกาย
 - ค. การอาบน้ำชำระล้างร่างกาย
 - ง. การทำให้ชน ผมหรือเล็บหลุดร่วง
5. ข้อใดไม่ถูกต้องกรณีมีเพศสัมพันธ์ขณะครองเอียะสุรอม
 - ก. ทำให้เสียพิธีฮัจญ์
 - ข. ต้องหยุดการประกอบพิธีฮัจญ์ทันที
 - ค. ต้องมาประกอบพิธีฮัจญ์ชดใช้ในปีถัดไป
 - ง. ต้องเสียค่าปรับด้วยการเชือดอูฐ 1 ตัว

6. ข้อใดคือการเสียค่าปรับสำหรับผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่ละเมิดข้อห้ามอื่นจากกรณีมีเพศสัมพันธ์
- เชือดแพะหรือแกะ 1 ตัว
 - ให้อาหารแก่คนยากจน 6 คน
 - ถือศีลอดเป็นเวลา 3 วัน
 - ต้องเลือกปฏิบัติข้อหนึ่งข้อใดจากข้อ ก. ข้อ ข. หรือข้อ ค.
7. การปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้ามในลักษณะใด ผู้ปฏิบัติไม่ต้องเสียค่าปรับ
- กระทำไปโดยไม่เจตนา
 - กระทำไปด้วยความหลงลืม
 - กระทำไปโดยไม่รู้ว่าเป็นข้อห้าม
 - ถูกทุกข้อ
8. เงื่อนไขใดที่จะทำให้การประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ไม่ถูกต้อง
- ปฏิบัติเกินเลยจากแบบอย่างของศาสนทูต
 - ปฏิบัติสิ่งที่ขัดกับแบบอย่างของศาสนทูต
 - ปฏิบัติสิ่งที่อยู่นอกแบบอย่างของศาสนทูต
 - ถูกทุกข้อ
9. ข้อใดคือการปฏิบัติที่ขัดต่อแบบอย่างของศาสนทูตขณะทำการฏอวาฟ
- การเข้าไปสัมผัสทุกมุมของอาคารกะอฺบะฮ์
 - การเข้าไปเกาะที่ผนังของอาคารกะอฺบะฮ์
 - การเข้าไปเกาะที่มะกอมอิบรอฮีม
 - ถูกทุกข้อ
10. ข้อใดคือลักษณะที่ถูกต้องในการขว้างเสาหิน
- ขว้างด้วยความโกรธและสาปแช่งชัยฏอน
 - ขว้างด้วยหินหรือวัตถุใดก็ได้
 - ขว้างให้ลงในอ่างแม้จะไม่ถูกเสาหินก็ตาม
 - ขว้างให้ได้แม้ต้องกระทบกระทั่งกันจนถึงชีวิต

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตอนที่ 1

เรื่อง บทบัญญัติและพิธีการสำคัญในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1. การประกอบพิธีฮัจญ์แตกต่างจากการปฏิบัติศาสนกิจอื่นอย่างไร
 - ก. บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่บรรลุนิติภาวะเท่านั้น
 - ข. บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เท่านั้น
 - ค. บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่เต็มใจปฏิบัติเท่านั้น
 - ง. บังคับใช้เฉพาะมุสลิมที่พร้อมทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สินเท่านั้น
2. การประกอบพิธีฮัจญ์ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยศาสนทูตท่านใด
 - ก. อิบรอฮีม อะลัยฮิสสลาม
 - ข. มูซา อะลัยฮิสสลาม
 - ค. อีซา อะลัยฮิสสลาม
 - ง. มุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุออลัยฮิวะซัลลัม
3. ช่วงเวลาที่เรียกว่า “เทศกาลฮัจญ์” คือช่วงเวลาใด
 - ก. ตลอดเดือนซุลฮิจยะฮ์
 - ข. ช่วงวันที่ 1 ถึงวันที่ 8 เดือนซุลฮิจยะฮ์
 - ค. ช่วงวันที่ 8 ถึงวันที่ 13 เดือนซุลฮิจยะฮ์
 - ง. ช่วงวันที่ 13 จนถึงสิ้นสุดเดือนซุลฮิจยะฮ์
4. “มะฮฺรอม” ของหญิงที่จะไปประกอบพิธีฮัจญ์คือใคร
 - ก. พ่อ แม่ พี่ชาย น้องชาย พี่สาว หรือน้องสาว
 - ข. ผู้ที่ไม่สามารถแต่งงานกับหญิงนั้นได้ เช่น พ่อ พี่ชายหรือน้องชาย
 - ค. ผู้ที่ไม่สามารถแต่งงานกับหญิงนั้นได้ เช่น แม่ พี่สาวหรือน้องสาว
 - ง. ถูกทุกข้อ
5. “การภู่อว้าฟ” คืออะไร
 - ก. การเดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮ์ 7 รอบด้วยการมีน้ำละหมาด
 - ข. การเดินเวียนขวารอบบัยตุลลอฮ์ 7 รอบด้วยการมีน้ำละหมาด
 - ค. การเดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮ์ 7 รอบแต่ไม่มีน้ำละหมาด
 - ง. การเดินเวียนซ้ายรอบมัสยิดฮะรออม 7 รอบด้วยการมีน้ำละหมาด

6. “การสะแอ” คืออะไร

- ก. การเดินไปมาระหว่างภูเขาศอฟาและภูเขามัรเราะฮ์
- ข. การเดินไปมาระหว่างภูเขาศอฟาและภูเขามัรเราะฮ์ โดยเริ่มที่ภูเขาศอฟาและสิ้นสุดที่ภูเขามัรเราะฮ์
- ค. การเดินไปมาระหว่างภูเขาศอฟาและภูเขามัรเราะฮ์ 3 เที้ยวโดยเริ่มที่ภูเขาศอฟาและสิ้นสุดที่ภูเขามัรเราะฮ์
- ง. การเดินไปมาระหว่างภูเขาศอฟาและภูเขามัรเราะฮ์ 7 เที้ยวโดยเริ่มที่ภูเขาศอฟาและสิ้นสุดที่ภูเขามัรเราะฮ์

7. “การปลงผม” คืออะไร

- ก. การโกนผมออกจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ทั้งชายและหญิง
- ข. การตัดผมออกจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ทั้งชายและหญิง
- ค. การตัดหรือโกนผมออกจากศีรษะของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ที่เป็นชาย ส่วนผู้หญิงคือการตัดปลายผมออกเพียง 1 นิ้วก็พอ
- ง. ถูกทุกข้อ

8. “การแรมคินที่มีนา” คืออะไร

- ก. การพักค้างคืน 1 คืนที่ตำบลมินา
- ข. การพักค้างคืน 3 คืนที่ตำบลมินา
- ค. การพักค้างคืนที่ตำบลมินาในวันที่ 11,12 และ13 เดือนซุลฮิจยะฮ์
- ง. การพักค้างคืนที่ตำบลมินาในวันที่ 11,12 และ13 เดือนซุลฮิจยะฮ์ เพื่อขว้างเสาหิน

9. ข้อใดคือพิธีกรรมสำคัญของการประกอบพิธีอุมเราะฮ์โดยเรียงตามลำดับ

- ก. ครองเอียะฮฺรอม ฏอวีฟ สะแอ และปลงผม
- ข. ครองเอียะฮฺรอม สะแอ ฏอวีฟ และปลงผม
- ค. ครองเอียะฮฺรอม ปลงผม สะแอ และฏอวีฟ
- ง. ครองเอียะฮฺรอม ฏอวีฟ ปลงผม และสะแอ

10. ข้อใดคือพิธีกรรมสำคัญที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ต้องปฏิบัติ

- ก. การครองเอียะฮฺรอม และการฏอวีฟ
- ข. การฏอวีฟ และการสะแอ
- ค. การสะแอ และการปลงผม
- ง. ถูกทุกข้อ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตอนที่ 2

เรื่อง ขั้นตอนต่าง ๆ ในการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1. การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบใดที่ง่ายและท่านนบีก็ส่งเสริมให้กระทำ
 - ก. แบบอิฟรอต
 - ข. แบบกิรอน
 - ค. แบบตะมัดตัวะฮ์
 - ง. ทั้ง 3 รูปแบบ
2. “การเสียตัม” คืออะไร
 - ก. การเสียค่าปรับด้วยเงิน โดยแจกจ่ายให้แก่คนยากจน
 - ข. การเสียค่าปรับด้วยอาหาร โดยแจกจ่ายให้แก่คนยากจน
 - ค. การเสียค่าปรับด้วยการเชือดสัตว์ 1 ตัวแจกจ่ายเนื้อให้แก่คนยากจน
 - ง. การเสียค่าปรับด้วยการเชือดแพะหรือแกะ 1 ตัวแจกจ่ายเนื้อให้แก่คนยากจน
3. การประกอบพิธีฮัจญ์รูปแบบใดที่ผู้ปฏิบัติต้องเสียตัม
 - ก. แบบอิฟรอต
 - ข. แบบกิรอนและแบบตะมัดตัวะฮ์
 - ค. แบบกิรอนและแบบอิฟรอต
 - ง. แบบตะมัดตัวะฮ์และแบบอิฟรอต
4. ผู้ที่ไม่มีความสามารถในการเสียตัมจะต้องปฏิบัติอย่างไร
 - ก. ถือศีลอดทดแทนเป็นเวลา 3 วัน
 - ข. ถือศีลอดทดแทนเป็นเวลา 7 วัน
 - ค. ถือศีลอดทดแทนเป็นเวลา 10 วัน
 - ง. ถือศีลอดทดแทนเป็นเวลา 10 วันโดย 3 วันขณะครองเอียะฮฺรอมและอีก 7 วันเมื่อกลับถึงภูมิลำเนาของตน
5. สถานที่ใดต่อไปนี้มีกอดขของชาวมะดีนะฮ์และผู้ใช้เส้นทางนี้
 - ก. ชุลฮุลียะฮ์
 - ข. อัลยัวะฮ์
 - ค. ยะลัมลัม
 - ง. ซาตุลอิรัก

6. ชาวมัคกะสุที่จะประกอบพิธีฮัจญ์ต้องครองเอียะสุรอมจากที่ใด
 - ก. ตะนาอีม์ หรือนอกเขตฮะรอม
 - ข. ที่พักของตนในนครมัคกะสุ
 - ค. นอกเขตฮะรอมเท่านั้น
 - ง. มีกอตใดก็ได้
7. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่แบบอย่างจากศาสนทูตในขณะทำการฏอว๊าฟบัยตุลลอฮ์
 - ก. เปิดไหล่ขวาและปิดไหล่ซ้ายสำหรับชาย
 - ข. เดินเวียนซ้ายรอบบัยตุลลอฮ์ 7 รอบ
 - ค. อ่านอัลกุรอาน หรือขอพร ด้วยเสียงดัง
 - ง. เริ่มและสิ้นสุดการฏอว๊าฟที่มุมหินดำ
8. ข้อใดคือลักษณะที่ไม่ถูกต้องของการเดินสะแอ
 - ก. จำเป็นต้องมีน้ำละหมาดทุกครั้งที่เกิดินสะแอ
 - ข. เริ่มที่เนินเขาศอฟาและสิ้นสุดที่เยวที่เจ็ดที่เนินเขามัรวะฮ์
 - ค. กล่าวขอพร อ่านอัลกุรอาน หรือซิกรุลลอฮ์ขณะเดินสะแอ
 - ง. ยื่นขอพรบนเนินเขาศอฟาและมัรวะฮ์โดยผินหน้าไปทางบัยตุลลอฮ์
9. การขว้างเสาหินในวันอีดิ้ลอัฎฮาของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นั้นต้องปฏิบัติอย่างไร
 - ก. ขว้างจำนวน 3 ต้นๆ ละ 7 ก้อน โดยขว้างทีละ 7 ก้อน
 - ข. ขว้างจำนวน 3 ต้นๆ ละ 7 ก้อนโดยขว้างทีละก้อน
 - ค. ขว้างเสาหินเพียง 1 ต้น โดยใช้หิน 7 ก้อน
 - ง. ขว้างเสาหินญุมรอตูลอะกอบะฮ์เพียงต้นเดียว ใช้หิน 7 ก้อนโดยขว้างทีละก้อน
10. ข้อใดคือภารกิจสุดท้ายที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ต้องปฏิบัติก่อนเดินทางออกจากนครมัคกะสุ
 - ก. การฏอว๊าฟวะดอาหรือฏอว๊าฟอำลา
 - ข. การละหมาดอำลา
 - ค. การสะแออำลา
 - ง. ถูกทุกข้อ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตอนที่ 3
เรื่อง ข้อห้ามต่าง ๆ ขณะประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

1. ข้อใดคือภาคผลที่ได้รับจากการประกอบพิธีฮัจญ์ตามคำกล่าวของท่านนบีมุฮัมมัด
 - ก. กลับมาด้วยความบริสุทธิ์ดุจทารกแรกเกิด
 - ข. ได้ผลบุญเพิ่มมากขึ้น
 - ค. ได้รับปัจจัยยังชีพเพิ่มขึ้น
 - ง. ได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น
2. ต่อไปนี้ข้อใดไม่ใช่ข้อห้ามของผู้ครองเอียะฮฺรอม
 - ก. การตัดต้นไม้ในเขตฮะรอม
 - ข. การฆ่าสัตว์ในเขตฮะรอม
 - ค. การเปลี่ยนผ้าเอียะฮฺรอมผืนใหม่
 - ง. การร่วมประเวณีระหว่างสามีภรรยา
3. การปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้ามในลักษณะใด ถือเป็นข้ออนุโลม
 - ก. การใส่ของหอมก่อนการครองเอียะฮฺรอม
 - ข. การเก็บของตกในเขตฮะรอมเพื่อประกาศหาเจ้าของ
 - ค. การเชือดสัตว์เพื่อนำเนื้อมารับประทาน
 - ง. ถูกทั้งข้อ ก. และข้อ ข.
4. สิ่งใดต่อไปนี้อนุญาตให้ผู้ครองเอียะฮฺรอมชายสวมใส่ได้
 - ก. เข็มขัด
 - ข. ชุดชั้นใน
 - ค. หมวก
 - ง. รองเท้าหุ้มส้น
5. สิ่งใดต่อไปนี้ไม่อนุญาตให้ผู้ครองเอียะฮฺรอมชายสวมใส่
 - ก. แว่นตา
 - ข. นาฬิกา
 - ค. รองเท้าแตะ
 - ง. กางเกงใน

6. การกระทำในข้อใดต่อไปนี้**ไม่**ขัดต่อแบบปฏิบัติของศาสนทูต
 - ก. การเข้าไปสัมผัสทุกมุมของอาคารบัยตุลลอฮฺขณะฏอวีฟ
 - ข. การเกาะที่ผนังอาคารบัยตุลลอฮฺ หรือที่มะกอมอิบรอฮีม
 - ค. การอ่านอัลกุรอาน หรือขอพรระหว่างเดินสะแอ
 - ง. การผินหน้าไปยังภูเขาเราะฮฺมะฮฺที่อยู่ในทุ่งอารอฟะฮฺขณะขอดุอาอฺ
7. ตามมารยาทของการขอพรนั้น ผู้ขอพรต้องผินหน้าไปยังทิศใดตามมารยาทของการขอพรนั้น ผู้ขอพรต้องผินหน้าไปยังทิศใด
 - ก. ทิศกิบละฮฺ
 - ข. ทิศที่ตั้งของอาคารบัยตุลลอฮฺ
 - ค. ทิศใดก็ได้
 - ง. ถูกทั้งข้อ ก. และข้อ ข.
8. การปฏิบัติในข้อใดต่อไปนี้**ทำให้**เสียพิธีฮัจญ์
 - ก. เจตนาตัดผม หรือเล็มขบะครองเอียะฮฺรอม
 - ข. มีเพศสัมพันธ์ขบะครองเอียะฮฺรอม
 - ค. การเปลี่ยนชุดเอียะฮฺรอมใหม่
 - ง. การฆ่าสัตว์ใหญ่ขบะครองเอียะฮฺรอม
9. การกระทำในข้อใดต่อไปนี้**ทำให้**เสียการฏอวีฟ
 - ก. การผ่านเข้าไปในบริเวณหินโค้งอิสมาอีลขณะฏอวีฟ
 - ข. การอ่านอัลกุรอานหรือขอพร ด้วยเสียงดังรบกวนผู้อื่น
 - ค. การเข้าไปจับหินดำขณะทำการฏอวีฟ
 - ง. การทะเลาะวิวาทขณะทำการฏอวีฟ
10. การขว้างเสาหินในลักษณะใดต่อไปนี้**ไม่**ถูกต้อง
 - ก. ขว้างด้วยหินก้อนเล็กๆ ที่ละก้อนจนครบ 7 ก้อน
 - ข. ขว้างให้ลงไปในอ่างแม้จะไม่ถูกเสาหินก็ตาม
 - ค. ขว้างด้วยอารมณ์โกรธและสาปแช่งชัยฏอน
 - ง. ขว้างอย่างสงบและหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นายอมร หมัดยูนู
วันเดือนปีเกิด	6 กรกฎาคม 2505
สถานที่เกิด	ฉะเชิงเทรา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	53 ม. 4 ต.ดอนฉิมพลี อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา 24170
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่องค์การเผยแผ่อิสลามโลกประจำประเทศไทย วิทยาการท้องถิ่น(อิสลามศึกษา)ประจำโรงเรียนดอนฉิมพลี พิทยาคม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม ต.ดอนฉิมพลี อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา 24170
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2523	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม จ.ฉะเชิงเทรา
พ.ศ. 2525	มัธยมศึกษาตอนปลาย อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2531	ศิลปศาสตรบัณฑิต(ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2540	B.A.(Arabic Language and Islamic Studies) Islamic Call College, Tripoli, Libya.
พ.ศ. 2549	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ